

61393

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

**“SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMI VE
MUHASEBELEŞTİRİLMESİNDEKİ SON DEĞİŞİKLİKLER”**
(OYSA-Niğde Çimento Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketi’nde Yapılan Bir Uygulama)

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. H. Nasuf ÖZSOY

HAZIRLAYAN

Aytekin KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİĞDE - 1997

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞİRKETLERİN TANIM VE TÜRLERİ	4
1.1 TANIM AMAÇ VE UNSURLARI	4
1.1.1 Şirketlerin Tanımı	4
1.1.2 Şirketlerin Amacı	5
1.1.3 Şirketlerin Unsurları	5
1.2 TÜRKİYE'DE ŞİRKET TÜRLERİ	6
1.2.1 Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre	6
1.2.1.1 Adi Şirket	7
1.2.2 Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre	7
1.2.2.1 Ticaret Şirketleri	8
1.2.2.1.1 Şahıs Şirketleri	9
1.2.2.1.1.1 Kollektif Şirketler	10
1.2.2.1.1.2 Adi Komandit Şirketler	12
1.2.2.1.2 Sermaye Şirketleri	13
1.2.2.1.2.1 Anonim Şirketler	14
1.2.2.1.2.2 Limited Şirketler	15
1.2.2.1.2.3 Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler	16
1.3 AVRUPA TOPLULUĞU VE TÜRKİYE'DEKİ ŞİRKET KÂRLARININ DAĞITILMASI	18
1.3.1 Avrupa Topluluğunda Kâr Dağıtımı	18
1.3.2 Avrupa Topluluğu Hukukunda Kâr Dağıtılması	18
1.3.3 Türk Hukukunda Kâr Dağıtımı	19
1.3.4 Avrupa Topluluğu ile Türkiye'deki Şirket Kârlarının Dağıtılmasındaki Farklılıklar	20
1.4 KÂRIN TANIMI	20
1.4.1 Kârın Hesap Dönemi Sonucu Yönünden Tanımı	21
1.4.2 Kârın Dağıtım Yönünden Tanımı	22
1.4.3 Kârın Vergi Hukuku Yönünden Tanımı	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÂRIN BELİRLENME YÖNTEMLERİ	24
2.1 KARIN ÖZVARLIK MUKAYESESİ İLE BELİRLENMESİ	24
2.1.1 Özvarlığın Tanımı	24
2.1.2 Özvarlığın Belirlenmesinde Değerleme	25
2.1.2.1 Duran Varlıkların Değerlenmesi	26
2.1.2.2 Stokları Değerleme Yöntemleri	27
2.1.2.2.1 Maliyet Bedeli veya Maliyet Bedelinden Düşük Değerleme Yöntemi ile Değerleme	28
2.1.2.2.2 Özel Maliyet Bedeli Esasına Dayanan Değerleme Yöntemleri	29
2.1.2.2.2.1 Ortalama Maliyet Bedeli ile Değerleme Yöntemi	29
2.1.2.2.2.1.1 Basit Ağırlıklı Ortalama	30
2.1.2.2.2.1.2 Hareketli Ağırlıklı Ortalama	30
2.1.2.2.2.2 İlk Giren İlk Çıkar İlkesine Göre Değerleme Yöntemi	30
2.1.2.2.2.3 Son Giren İlk Çıkar İlkesine Göre Değerleme Yöntemi	30
2.1.2.2.2.4 Has Maliyetle Değerleme Yöntemi	31
2.1.2.2.2.5 Standart Maliyetle Değerleme Yöntemi	31
2.1.2.2.3 Yerine Koyma Değeri ile Değerleme Yöntemi	31
2.1.2.3 Diğer İktisadi Kıymetlerin Değerleme Yöntemleri	31
2.1.2.4 Türk Ticaret Kanunu'nun Stokların Değerlemesine İlişkin Hükümleri	32
2.1.3 Özvarlığın Belirlenmesi	33
2.1.3.1 Ödenmemiş Sermaye	34
2.1.3.2 Zararlar	34
2.1.3.3 Amortismanlar	34
2.1.3.4 Borçlar	36
2.1.3.5 Karşılıklar	36
2.1.3.6 Aktifleştirilen Giderler	36
2.1.3.7 Haklar	37
2.1.4 Karın Belirlenmesi Yöntemi ve İşletmeden Çekilen ve İşletmeye İlave Edilen Değerler	37
2.1.4.1 İşletmeden Çekilen Kıymetler	37
2.1.4.1.1 Dağıtılan Kârlar	37
2.1.4.1.2 Ödenen Vergiler	38
2.1.4.1.3 Sermayeye Eklenen Yedek Akçeler	38
2.1.4.1.4 Sermaye Amortismanları	39
2.1.4.1.5 Ortaklara Borçlar	39
2.1.4.1.6 Kabul Edilmeyen Giderler	39
2.1.4.2 İşletmeye İlave Edilen Kıymetler	40
2.1.4.2.1 Sermaye Arttırmaları	40
2.1.4.2.2 Ortakların Karşılıksız Tevdiatları	40
2.1.4.2.3 Emisyon Primleri	40
2.1.4.2.4 Şahıs Şirketlerinde İşletme Sahiplerinin İşletmeye İlave Ettiği Kıymetler	41

2.2 KARIN HASILAT VE GİDERLERİN MUKAYESESİ İLE BELİRLENMESİ	41
2.2.1 Hasılat ve Gider Kavramları	41
2.2.2 Hasılat	42
2.2.2.1 Hasılat Türleri	43
2.2.2.1.1 Faaliyet Gelirleri	43
2.2.2.1.2 Faaliyet Dışı Gelirler	43
2.2.2.2 Hasılatın Belirlenmesi Yöntemleri	44
2.2.2.2.1 Satış Kârı	44
2.2.2.2.2 Satış Kârları Dışında Kalan Gelir	45
2.2.3 Giderler	46
2.2.3.1 Genel Yönetim Giderleri	46
2.2.3.2 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	48
2.2.3.3 Maliyet Giderleri	48
2.2.3.4 Finansman Giderleri	48
2.2.3.5 Olağanüstü Giderler	49
2.2.4 Gelir Tablosu	50
2.2.4.1 Hesap Tipi Gelir Tablosu	51
2.2.4.2 Rapor Tipi Gelir Tablosu	52
2.2.5 Net Kâr-Zarar	53
2.2.6 Ticaret Kanununa Göre Safi Kâr	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KURUMLAR VERGİSİ'SİNİN KONUSU VE MÜKELLEFLERİ	55
3.1 KURUMLAR VERGİSİNİN KONUSU	55
3.2 KURUMLAR VERGİSİNİN MÜKELLEFLERİ	55
3.3 KURUM KAZANCININ TESPİTİ	56
3.4 KURUM KAZANCININ TESPİTİNDE DİKKATE ALINACAK GİDER VE İNDİRİMLER	56
3.4.1 Dönem Kârına İlave Edilecek Unsurlar	56
3.4.2 Kurumlar Vergisi Kanunu ve Diğer Kanunlarca İndirime İzin Verilmeyen Giderler	57
3.4.3 Kurumlar Vergisi Kanunu ve Diğer Kanunlarca İndirilecek Giderler	60
3.4.4 Kurumlar Vergisi Kanunu'ndaki İstisnalar(KVK. Md.8)	62
3.4.4.1 Devamlı Uygulanan İstisnalar	62
3.4.4.2 Geçici Olarak Uygulanan İstisnalar	63
3.4.4.3 Finansman Fonu	64
3.5 KURUMLAR VERGİSİNİN HESAPLANMASI	64
3.5.1 Kurumlar Vergisi Oranı	64
3.5.2 %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken Dönem Kârına Eklenecek Unsurlar	65

3.5.3 %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken Dönem Kârından İndirilecek Unsurlar	66
3.5.4 % 20 Oranlı Kurumlar Vergisi	67
3.5.4.1 %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Tesbit Edilirken Dönem Karından İndirilecek Unsurlar	67
3.5.4.2 %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahına Dahil Olan Kurumlar Vergisinden İstisna Kazançlar	68
3.5.4.3 % 20 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahına Dahil Olmayan Vergiden İstisna Kazançlar	69
3.5.4.4 Yatırım Fonlarının Katılma Belgeleri İle Yatırım Ortaklıklarının Hisse Senetlerinden Elde Edilen Kâr Paylarının Durumu	69
3.5.4.5 %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahının Negatif Çıkması Durumunda %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahı	70
3.5.4.6 Geçmiş Yıl Zararlarının %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Karşısındaki Durumu	71
3.6 % 25 ORANLI VE %20 ORANLI KURUMLAR VERGİSİNDEN BÜYÜK OLANININ TESBİTİ	73
3.7 GELİR VERGİSİ	73
3.7.1 Gelir Vergisi Hakkında Genel Açıklamalar (GVK. Md. 75/4 ve 94/6)	73
3.7.2 Gelir Vergisi Oranı	75
3.7.3 Halka Açık Anonim Şirketlerde Gelir Vergisi Oranı	76
3.7.4 Diğer Kurumlarda Gelir Vergisi Oranı	77
3.7.5 GVK.Md. 75/4'e Göre Gelir Vergisi Matrahı Saptanırken İndirilecek Unsurlar	78
3.7.6 Kurum Kazancına Uygulanacak Gelir Vergisi Oranı	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DÖNEM KÂRINDAN DİĞER AYRIMLAR	80
4.1 YEDEK AKÇELER (KÂR YEDEKLERİ)	80
4.1.1 Yedek Akçenin Tanımı ve Türleri	80
4.1.1.1 Kanuni Yedek Akçeler	81
4.1.1.1.1 Birinci Tertip Yedek Akçe (TTK. Md. 466/1)	81
4.1.1.1.2 İkinci Tertip Yedek Akçe (TTK. Md. 466/2)	84
4.1.1.2 Ayrılması İhtiyari Olan Yedek Akçeler	85
4.1.1.2.1 Anasözleşme ile İhtiyari Yedek Akçe Ayrılması	86
4.1.1.2.2 Anasözleşmede Sarf ve Tahsis Yönü Gösterilerek İhtiyari Yedek Akçe Ayrılması	86
4.1.1.2.3 Genel Kurul Kararıyla İhtiyari Yedek Akçe Ayrılması	87
4.1.1.3 Anlaşma Hükümleri Uyarınca Ayrılan Yedek Akçeler	88
4.1.1.4 Yeniden Değerleme Fonu	88
4.1.1.5 Gizli Yedek Akçeler	89
4.1.2 Yedek Akçelerin Kullanılması	90

4.1.2.1 Kanuni Yedek Akçelerin Kullanılması	91
4.1.2.2 Anasözleşme Uyarınca Ayrılan Yedek Akçelerin Kullanılması	91
4.1.2.3 Gizli Yedek Akçelerin Kullanılması	91
4.1.2.4 Genel Kurul Kararıyla Ayrılan Yedek Akçelerin Kullanılması	91
4.2 DAĞITILACAK KÂR PAYI (TEMETTÜLER)	92
4.2.1 TTK'nın Kâr Dağıtımını Yönlendiren Başlıca Hükümleri	93
4.2.2 Şirket Ana Sözleşmesinde Kâr Dağıtım İlkeleri	94
4.2.3 Kâr Dağıtımında Şirket Genel Kurulunun Yetkisi	95
4.2.4 Dağıtılacak Net Kâr Payı	96
4.2.5 Hisse Başına Kâr ve Temettü	97

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMI	101
5.1 ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI (SPK md. 15)	101
5.2 LİMİTED ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI	106
5.3 SERMAYESİ PAYLARA BÖLÜNÜMÜŞ KOMANDİT ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI	107
5.4 SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KAR DAĞITIM ÖRNEKLERİ	108
5.4.1 Halka Kapalı Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtım Örneği	108
5.4.2 Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtım Örneği	117
5.4.3 Limited Şirketlerde Kâr Dağıtım Örneği	131
5.4.4 Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerde Kar Dağıtım Örneği	143

ALTINCI BÖLÜM

6. OYSA-NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİNİN 1995 YILINA AİT KÂR DAĞITIMI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ İLE İLGİLİ BİR UYGULAMA	144
SONUÇ	166
KAYNAKÇA	

TABLolar

Tablo 1: Hesap Tipi Gelir Tablosu	52
Tablo 2: Rapor Tipi Gelir Tablosu	53
Tablo 3: %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken dönem Kârına Eklenecek Unsurlar Tablosu	65
Tablo 4: Dönem Kârından İndirilecek Unsurlar Tablosu	66
Tablo 5: %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken dönem Kârından İndirilecek Unsurlar Tablosu	67
Tablo 6: Gelir Vergisi Kanunu 75/4 ve 94/6'ya göre Gelir Vergisi Hesaplanırken İndirilecek Unsurlar Tablosu	75
Tablo 7: Gelir Vergisi Kanunu 75/4'e göre Gelir Vergisi Matrahından İndirilecek Unsurlar Tablosu	78
Tablo 8: Kurum Kazancına Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları Tablosu	79

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN KONUSU, AMACI VE KAPSAMI

Ülkemizde 01.01.1994 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan Tekdüzen Muhasebe Sistemi işletmelerin muhasebe kayıtlarında belirli bir düzenlemenin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu sistemin sonucu olarak Gelir Tablosunun ve Kâr Dağıtım Tablosunun belirli ilke ve kurallara göre düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bundan sonraki yıllarda düzenlenecek mali tablolarda belirli sıkıntılar yaşanacaktır.

Vergi Kanunlarının daima dinamik bir yapıya sahip olduğu bir gerçektir. Ekonomik konjonktürü yakalamaya yönelik bu dinamizm beraberinde vergi kanunlarında çok sık yapılan değişiklikleri getirmektedir. Bunlardan biri de 3946 sayılı kanun ile yapılan düzenlemelerdir.

Sermaye şirketlerinde kâr dağıtım konusu ve muhasebeleştirilmesi, işletme yöneticileri, sermaye sahipleri, bilanço analizcileri, vergi inceleme elemanları, mali yargı organları ve idarecilerle bilirkişiler yönünden büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca kâr dağıtım politikaları, hem ülke ekonomisi hem de kârın dağıtımına konu olan işletmelerin gelişmesine etkili bir araçtır. İşletmenin gelişmesinde etkili olan bu aracın amacına ulaşabilmesi için kar dağıtım politikalarının en uygun şekilde belirlenmesi gerekir. Bunun yanında kar dağıtım ile ilgili tablolar, konuya açıklık getirebileceği gibi kârdan pay alan sermaye şirketlerine de sonuçları değerlendirme imkanı verecektir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, sermaye şirketlerinin türlerine, tanımına ve hukuki yapılarına kısaca açıklık getirilmiştir. Ayrıca ülkemizin Gümrük Birliği ve Avrupa Topluluğu'na girme çalışmalarının yoğunluk kazanması nedeniyle Avrupa Topluluğu ile Türkiye'deki şirketlerin kâr dağıtım ile ilgili bilgiler verilerek, kârın hangi açılardan tanımlandığına açıklık getirilecektir.

İkinci bölümde sermaye şirketlerinde kârın belirlenmesi yöntemleri incelenmiştir. Bunlardan öncelikle kârın özvarlık mukayesesi yolu ile belirlenmesi yöntemi ve kârın hasılat ve giderlerin mukayesesi ile belirlenmesi yöntemleri bir arada açıklanarak, bir şirketin dönem kârının belirlenmesinde önemli bir değerlendirme imkanı verecektir.

Üçüncü bölümde ise, sermaye şirketlerinde vergi kanunlarımıza göre hesaplanması gereken kurumlar vergisinin nasıl tesbit edileceği, kurum kazancının tesbit edilmesinde dikkate alınacak gider ve indirimlerin neler olduğu, Kurumlar Vergisi Kanunu'ndaki istisnaların neler olduğu hakkında açıklamalar yapılarak, sermaye şirketlerinde kurumlar vergisinin nasıl hesaplandığı kanunlarımıza göre hesaplanan %20 oranlı ve %25 oranlı kurumlar vergilerinden hangisinin dikkate alınacağı örnekler verilerek suretiyle ele alınacaktır.

Dördüncü bölümde ise, kurum kazancı üzerinden vergilerin hesaplanmasından sonra ayrılacak yasal ve ihtiyari yedek akçelerin hesaplanması, ve bunların kullanılması ile birlikte şirket ortaklarına Türk Ticaret Kanunu, şirket sözleşmesi, genel kurul kararına ve Sermaye Piyasası Kurulu'na göre kâr dağıtımının nasıl yapılacağı hakkında düzenlemeler örneklerle açıklanacaktır.

Beşinci bölümde ise, sermaye şirketlerinde kâr dağıtımını çeşitli yönlerden açıklanmış, sermaye şirketleri olan anonim şirketler, limited şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler hakkında kısaca açıklamalar yapılarak bu şirketlerden ülkemizde yaygın olarak görülen anonim şirketler halka açık ve halka kapalı olarak kurulmasına göre ve limited şirketlerin kâr dağıtımına ilişkin örnekler verilmeye çalışılmıştır.

Altıncı ve son bölümde Niğde ilinde bulunan OYSA-Niğde Çimento Sanayii ve Ticaret A.Ş.'nin 1995 yılı değerleri ile ilgili bir uygulama çalışması yapılmıştır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Yapmış olduğumuz bu çalışmamızda dolaylı ve dolaysız yöntemler kullanılmıştır. Teorik açıdan konuyla ilgili yerli ve yabancı kitaplar, makaleler taranmış ve kavramsal çerçeve ortaya konulmuştur. Kanunlar çerçevesinde şirketlerin elde ettikleri kurum kazançlarının şirket ortaklarına nasıl yansıtılacağı ve bunların şirket kayıtlarında nasıl izleneceğini açıklanmıştır. Bundan sonra işletmelerin elde ettikleri net kârın ortaklara dağıtılincaya kadar izlediği aşamalar hakkında bilgiler verilmiştir. Bunun sonunda sermaye şirketlerinin özellikle ülkemizde yaygın olarak kullanılan Limited Şirket, Halka Kapalı Anonim Şirket ve Halka Açık Anonim Şirketlerde kâr dağıtım uygulamalarına değişik örnekler verilmiştir.

Dolaysız yöntem olarak OYSA-Niğde Çimento Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketi'nde uygulama yapılmıştır. Şirket mali tabloları incelenmiş, kâr dağıtımı ve diğer ayırımlar takip edilmiştir. OYSA-Niğde Çimento Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketini seçmemizin nedeni bölgenin büyük sanayii yatırımlarından birisi olması, aynı zamanda daha önce KİT niteliğinde olan bu fabrikanın özel sektöre devri bize kıyaslama imkanı sağlayacaktır.

1. ŞİRKETLERİN TANIM VE TÜRLERİ

1.1 TANIM AMAÇ VE UNSURLARI

1.1.1 Şirketlerin Tanımı

Şirketin kelime olarak anlamı "birleşme"dir. İktisadi açıdan bakıldığı zaman bu birleşme; servetlerin, çalışmaların ve zekaların birleşmesidir. Bu nedenle ticari faaliyetlerinde daima, başkalarının servet, çalışma ve zekalarına ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu ihtiyaç, "şirket" dediğimiz birleşmeyi zorunlu kılmıştır.¹ O halde şirketi şu şekillerde tanımlamak mümkündür:

Şirket veya ortaklık, iktisadi ve sosyal birleşme sonucunda meydana gelen bir işletmedir. Bu tanımdaki iktisadi kelimesi geniş anlamda olup, teşebbüs, sermaye ve emeği içeren bir kavramdır.²

Şirket, kişi ve kuruluşların belirli ekonomik amaçlarını gerçekleştirmek üzere bir araya gelerek, emek ve varlıklarını, belirledikleri ortak amacı gerçekleştirmek üzere bir sözleşme ile birleştirmeleri ile oluşan kişiliktir³ diye tanımlanmaktadır. Ayrıca şirketi; toplum içindeki bireylerin türlü nedenlerle yalnız başlarına başaramayacakları işleri görmek üzere sermaye ve emeklerini biraraya getirmeleriyle oluşturulan kurumlar olarak da tanımlayabiliriz⁴. Hukuki anlamda şirket, birden çok kimsenin emeklerini ya da mallarını, ortak bir amaç uğrunda birleştirmeleridir. Nitekim, Borçlar Kanunu'nun 520/1. maddesinin, adi şirketle ilgili olarak yaptığı tanıma göre, "şirket bir akiddir ki, onunla iki veya daha ziyade kimseler saylerini (=emeklerini) ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek üzere birleştirmeyi iltizam ederler".⁵

¹.BEKTÖRE, Sabri, Muhasebe, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Eskişehir, 1979, s.1

².TÜZÜN, Nejat, Şirketler Hukuku, 7. baskı, Ankara, 1983, s.1

³.ATAMAN, Ümit, Şirketler Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1995, s.13

⁴.SİHAY, Jale-LALİK, Ömer, Şirketler Kooperatifler Muhasebesi, Kalite Matbaası, Ankara, 1977. s.3

⁵.KİPER, Osman, Uygulamada Ticaret Şirketleri, Beta Yayınları, İstanbul, 1995, s.1

Günümüzde şirketleri gerek hukuki yapıları gerekse kuruluş amaçları ve faaliyetlerinin hacmi, yakın geçmişe oranla dahi önemli değişiklikler göstermektedir. Yukarıda verilen şirket tanımlarının arasındaki farkların ötesinde, ekonomik, hukuki ve sosyal nedenlerle kurulan şirketler büyümekte, tekelleşmekte, kartelleşmekte ve toplumsal yaşamın önemli unsurlarından biri haline gelmektedir.

1.1.2 Şirketlerin Amacı

Şirketlerin temel amacı, tanımları gereği ekonomiktir. Ekonomik nitelik ise, kâr elde etme ve şirketin câri piyasa değerini artırarak sürekliliğini sağlamaya yöneliktir. Bunun dışında, riskin dağıtılması ve ekonomik bünye içinde tek başına etkin olmayan sermayelerin birleştirilmesi amacına da yöneliktir.

Ekonomik yaşamın gelişiminin, sanayinin ölçeklerinin büyümesinin, sermayesi bir kişinin mal varlığıyla sınırlı işletmelerin ortama uyum sağlamasını güçleştirmesi sonucu, kişiler ekonomik faaliyetlerini şirketler çerçevesinde örgütlemekte, devletler de ekonomik yaşamı daha iyi denetim altına alabilmek için yasalarla şirketleşmeyi özendirilmektedir.⁶

1.1.3 Şirketlerin Unsurları

Bir işletmenin şirket olabilmesi için aşağıdaki unsurların bulunması gerekir. Bunlar;

- Kişiler (kurucular),
- Sözleşme (akit),
- Ortak amaç,
- Sermaye,

⁶.KIZILOT, Şükrü, Ticaret Şirketleri Muhasebesi, Savaş Yayınları, Ankara, 1987. s.5

-Eşit haklarla birleşme ve işbirliği iradesi.

Bir şirketin varolabilmesi için en az iki kişinin biraraya gelmeleri gerekmektedir. Bu kişiler bir sözleşmeyle, parasal ya da aynı sermaye koyarak ya da taahhüt ederek, bu sermayeyi ortak bir amaca yönetmelidirler. Hukuken, bu amacın ticari ya da ekonomik olması zorunludur.⁷

1.2 TÜRKİYE'DE ŞİRKET TÜRLERİ

Ülkemizde şirketler, farklı kanunlara tabi olmaları nedeniyle öncelikle adi şirketler ve ticaret şirketleri şeklinde iki grupta toplanmaktadır. Adi Şirketler Türk Borçlar Kanunu, ticaret şirketleri ise Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabidirler.⁸

Bu ayırımın temel noktası, adi şirketin Borçlar Kanunu'nda 520 -548. maddelerde düzenlenmiş olması, ticaret şirketlerinin ise Ticaret Kanunu'nda yer alan hükümlere tabi olmasıdır. Bu iki şirket grubunun ayrı kanunlarda düzenlenmiş olması, adi şirketlerin tüzel kişiliği haiz olmaması, ticaret şirketlerinin ise (gerek şahıs şirketleri gerekse sermaye şirketlerinin) tüzel kişiliklerinin bulunmasına dayanmaktadır. Aynı nedenle, adi şirketler tacir sayılmazlar ve ticaret siciline tescil edilmezler, yalnızca ortakları tacir ise ticaret siciline kişisel olarak kaydolunurlar.⁹

1.2.1 Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre

Kuruluş işlemlerinin kolaylığı, tüzel kişiliğinin olmaması, tescil ve şekilsel bir takım formalitelerin bulunmaması nedeniyle uygulamada yaygınlık kazanan adi şirketler, şirket türleri arasında en basit, ancak kanuni boşluklar nedeniyle çeşitli sorunlara neden olabilecek bir yapıya sahip bulunmaktadır.¹⁰

⁷.KIZILOT, Şükrü, A.g.e. s.6

⁸.SOYDAN, Hakkı-GÜCENME, Ümit, Şirketler Muhasebesi, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1991. s.3

⁹.KIZILOT, Şükrü, A.g.e. s.7

¹⁰.ATAMAN, Ümit, A.g.e. s.25

1.2.1.1 Adi Şirket

Adi şirket, iki ya da daha çok kişinin emek ve sermayelerini ortaklaşa bir amacın gerçekleştirilmesi için bir sözleşme ile birleştirmeleri sonucu oluşan bir şirkettir. Bir şirket, Ticaret Kanunu'nda tarif edilen şirketlerin mümeyyiz vasıflarına haiz değilse bu bab ahkâmına tabi şirket sayılır.

Adi şirkete ilişkin özellikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:¹¹

-Adi şirket yasal dayanağını Borçlar Kanunu'ndan alır.

-Şirket kuruluşu belirli bir şekle tabi tutulmamıştır. Ortaklar yazılı olarak sözleşme düzenleyebilecekleri gibi, sözlü olarak da aralarında anlaşabilirler.

-Adi şirketlerde ortaklar tarafından aynen ticaret şirketlerinde olduğu gibi, şahsi emek, ticari itibar, para, kıymetli evrak, imtiyaz ve ihtira beratları, sınai haklar, taşınır ve taşınmaz mallarla, sair haklar sermaye olarak konulabilir.

-Ticaret şirketlerinin aksine, adi şirketlerin bağımsız bir hukuki varlığı ve tüzel kişiliği olmadığı gibi, belli bir ticaret ünvanları da yoktur.

-Adi şirketlerde kâr ve zararın ortaklar arasında bölünmesi, eğer sözleşme varsa ve sözleşmeye bu konuda bir hüküm konmuşsa buna göre yapılır. Sözleşmede bir hüküm bulunmaması halinde her ortak koyduğu sermaye payı ne olursa olsun kâr ve zarara eşit olarak katılır.

-Adi şirket gerçek kişi gibi deftere tabidir.

1.2.2 Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre

Türk Ticaret Kanunu'nun ikinci kitabını ticaret şirketleri teşkil etmekte olup, bu kitabın 1. faslında genel hükümler başlığı altında 17 adet başlangıç maddesi (m.136-152) yer almaktadır. Bu maddeler, tüzel kişiliği haiz ve TTK'da

¹¹.SOYDAN, Hakkı-GÜCENME, Ümit, A.g.e. s.9

düzenlenen bütün ticaret şirketlerine uygulanır¹². Bu nedenle, bu hükümler, genel hükümler olarak adlandırılmışlardır.

1.2.2.1 Ticaret Şirketleri

Ticaret şirketlerinin, Türk Ticaret Kanunu'nda genel olarak bir tarifi yapılmamıştır. Buna karşın, yasa, ticaret şirketlerinin türlerini saymıştır. (TTK m.136) Ve her şirketin türünün başında da, sözkonusu şirketin tanımını yapmıştır. Buna göre; "Birden fazla kişilerin, yazılı bir sözleşme ile emek, mal veya haklarını ortak bir ünvan altında, iktisadi veya mali bir amaç uğrunda, kanundaki belirli tiplerden birine uygun olarak birleştirmeleri halinde meydana gelen bir tüzel kişiliktir".

Ticaret Kanunu'nda tanımlanan şirketlerin ayırdedici niteliklerine sahip olan şirketler, ticaret şirketleri'dir.

Ticaret şirketlerinin belli başlı özelliklerini de şu şekilde belirtebiliriz:¹³

- Ticaret şirketleri kurulurken şirket sözleşmesinin yazılı olması şarttır.
- Ticaret şirketlerinin tüzel kişilikleri vardır.
- Ticaret şirketleri bir ticaret ünvanına sahip olmaya mecburdurlar.
- Ticaret şirketleri Ticaret Sicili'ne kayıt olmak zorundadırlar.
- Ticaret şirketleri Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabidirler.
- Ticaret şirketleri bilanço esasına göre defter tutmak zorundadırlar.

Türk Ticaret Kanunu'nda ticaret şirketleri iki grupta ele alınmıştır.

a)Şahıs Şirketleri

Türk Ticaret Kanunu şahıs şirketlerini;

¹².PULAŞLI, Hasan, Şirketler Hukuku, Mimoza Yayınları, Konya, 1995. s.45

¹³.BEKTÖRE, Sabri- BENLİGİRAY, Yılmaz, Şirketler ve Kooperatifler Muhasebesi, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, Eskişehir, 1989, s.3

-Kollektif şirketler,

-Adi komandit şirketler olmak üzere ikiye ayırmıştır.

b)Sermaye Şirketleri

Türk Ticaret Kanunu sermaye şirketlerini;

-Anonim Şirketler,

-Limited şirketler,

-Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler olarak üçe ayırmıştır.

1.2.2.1.1 Şahıs Şirketleri

Bu gruba giren ticaret şirketlerinde şirketin bir tüzel kişiliği olmakla beraber şirket, güç ve itibarını kurucusu olan şahıslardan sağlar. Çünkü şirketin sermayesi yanında, kurucuların şahsi servetleri ve itibarları, üçüncü şahıslar nezdinde şirketin itibarı bakımından büyük rol oynar.¹⁴

Birbirine güvenen, birbirilerini yakından tanıyan kişiler; bir ticari işletme kurmaya karar verdiklerinde, genellikle şahıs şirketi kurarlar. Böyle bir şirket, ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olmakla beraber, gücünü ve ticari itibarını, kurucusu olan kişilerden sağlar. Şirketin sermayesi yanında, kurucuların kişisel servetleri ve itibarları üçüncü kişiler nezdinde büyük önem taşır. Özellikle ortakların şirket alacaklılarına karşı sorumluluklarının sınırsız ve zincirleme oluşu, bu önemi daha da artırır.¹⁵

Şahıs şirketleri;

-Kollektif şirket,

-Adi komandit şirket olmak üzere iki kısma ayrılırlar.

¹⁴.BEKTÖRE, Sabri- BENLİGİRAY, Yılmaz, A.g.e. s.4

¹⁵.KİSHALI, Yunus, Şirketler Muhasebesi, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1994. s.3

1.2.2.1.1.1 Kollektif Şirketler

Ülkemizde uygulanan en yaygın ticaret şirketi türüdür. Türk Ticaret Kanunu'nun 153. maddesinde kollektif şirket şu şekilde tanımlanmaktadır. "Kollektif şirket, ticari bir işletmeyi bir ticaret ünvanı altında işletme amacıyla gerçek kişiler arasında kurulan ve ortaklardan hiçbirinin sorumluluğu şirket alacaklılarına karşı sınırlanmamış şirkettir.

Bu tanıma göre kollektif şirket;

-Kollektif şirketler ancak gerçek kişiler arasında kurulur. Tüzel kişiler kollektif şirket kuramazlar. Tüzel kişiler kurulmuş olan bir kollektif şirkete ortak da olamazlar. Ancak bir kollektif şirketin bir başka tip şirkete ve bir adi şirkete ortak olmasına yasal engel yoktur.

-Ortak sayısı en az iki kişi olmalıdır. Ortak sayısının sınırı belirtilmediğinden, ikiden az olmamak şartıyla istenildiği kadar çok sayıda kişi bir kollektif şirket kurabilir veya kurulmuş bir kollektif şirkete ortak olabilir.

-Ortaklar borç ve taahhütlerinden dolayı müteselsilen ve bütün mal varlıklarıyla sorumludur. Bir başka deyişle ortakların üçüncü kişilere karşı sorumlulukları sınırsız ve zincirlemedir.¹⁶

-Kollektif şirket tüzel kişiliğe sahiptir ve TTK. 18.maddesine göre tacir sayıldığından bir ticaret ünvanına sahip olması gerekir. Kollektif şirketin ticaret ünvanı, bütün ortakların ya da hiç olmazsa bir tanesinin adı ve soyadı ile, ortada şirket ilişkisi bulunduğu ve şirketin kollektif şirket olduğunu gösteren sözleri içermelidir. Kollektif şirketin şubeleri de varsa her şube kendi merkezinin ticaret ünvanını, şube olduğunu belirterek kullanır ve bununda tescil olunması gerekir.¹⁷

-Kollektif şirkette ortak amaç şirketin işletme konusudur. İşletme konusunun, yasalarla sınırlanmış ya da yasaklanmış konular dışında olması gerekir. Kollektif şirketler maden arama işleriyle uğraşamazlar, bankacılık ve

¹⁶.TTK. Mad.136,137,138,153,178,245, VUK. Mad. 171,176

sigortacılık yapamaz ve devlet tekeline özel yasalarla alınan konularla uğraşamazlar.

-Kollektif şirket sözleşmesinde belirtilerek ortaklardan biri ya da birkaçı karar almaya yetkili kılınabilir. Sözleşmede bu konuda bir düzenleme yoksa, şirket yönetimi ortaklardan herbirine verilmiş sayılır. Yönetim hakkı, şirket sözleşmesiyle bir ya da birkaç ortağa bırakılabileceği gibi bu iş için ortak olmamakla birlikte hukuken ticari mümessil niteliğini taşıyan bir müdür de atanabilir. Ayrıca TTK. 160,162,163,165,168,172,173,196,198 maddelerinde belirtilen durumlar için ortaklarca karar alınması zorunluluğu vardır. Şirket yöneticisi olağan işlerde karar yetkisine haizdir.¹⁸

Buna karşılık aşağıda sayılan olumlu noktalar; kollektif şirket türünün yaygın olmasının nedenleridir.¹⁹ Bunlar;

- Kuruluşta resmi bir kurumun iznine ihtiyaç olmaması,
- Kuruluş işlemlerinde ve ana sözleşme değişikliklerindeki formalitelerin basit olması,
- Asgari sermaye sınırının bulunmaması ve ortakların şahsi emeklerini sermaye olarak koyabilmeleri,
- Şirketin tüzel kişiliğinin vergilendirilmemesi, kâr dağıtımının ana sözleşmeye göre serbestçe yapılması,
- Şirketin kanunen yedek akçe ayırma zorunluluğunun olmaması,
- Ortakların yıl sonu kâr paylarına mahsuben şirketten para çekebilmeleri.

Kollektif şirketler, birbirlerine güvenen kişiler arasında kurulur. Şirket alacaklılarına karşı ortakların tüm şahsi mal varlıkları ile sorumlu olmaları, bu durumu yaratır. Bu yüzden, kollektif şirketler genellikle akrabalar veya birbirilerini

¹⁷.TTK. Mad. 50/1,43.,47

¹⁸.KİPER, Osman, Uygulamada Ticaret Şirketleri, Arpaz Matbaacılık Tesisleri, İstanbul, 1981, s.186-231

çok iyi tanıyanlar arasında kurulur. Kollektif şirketlere yalnızca teknik veya ticari bilgi, ya da bedensel çalışma ile de ortak olunabilir.²⁰

1.2.2.1.1.2 *Adi Komandit Şirketler*

Ticaret Kanunumuzda komandit şirket "ticari bir işletmeyi bir ticaret ünvanı altında işletmek maksadı ile kurulan ve şirket alacaklarına karşı ortaklardan bir veya bir kaçının mesuliyeti tahdit edilmemiş ve diğer ortak veya ortakların mesuliyeti muayyen bir sermaye ile tahdit edilmiş olan şirket komandit şirkettir" şeklinde tanımlanmıştır. Burada şirket alacaklılarına karşı sınırsız sorumlu olan ortaklara komandite, şirket alacaklılarına karşı koymuş olduğu sermaye ile sorumlu olan ortaklara ise komanditer ortak denir. Komandite ortakların gerçek kişi olmaları gerekir. Hükmi şahıslar ancak komanditer ortak olabilirler.²¹

Adi komandit şirketin, yukarıda verilen tanıma göre özellikleri şu şekilde sıralanabilir:²²

-Adi komandit şirkette iki ayrı ortak tipi mevcuttur. Bunlardan bir kısmı, gerçek kişiler tarafından oluşan ve şirket alacaklılarına karşı sorumlulukları sınırsız olan komandite ortaklar, diğer kısmı ise gerçek ya da tüzel kişi olabilen ve şirket alacaklılarına karşı sorumlulukları koydukları sermaye ile sınırlı olan komanditer ortaklardır.

-Ortak sayısı TTK.da sınırlandırılmamıştır, ancak en az iki ortak olacaktır. Bu durumda ortaklardan biri komandite, diğeri komanditer ortak olması gerekir. Birinci derecede şirket alacaklılarına karşı komandite ortak sorumludur.

-Adi komandit şirket bir tüzel 'kişiliğe sahiptir ancak şahıs şirketlerinin ortak özelliği gereği şirketin faaliyet kârından dolayı şirket tüzel kişiliği değil, şirketin ortakları gelir vergisi mükellefidir.

¹⁹.KİSHALI, Yunus, A.g.e. s.5

²⁰ ALPUGAN, Oktay-DEMİR, M.Hulusi-OKTAV, Mete- ÜNER, Nurel, İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, Beta Yayınları, İstanbul, 1987, s. 53

²¹.TTK. m.243

-Ortaklararası ilişkiler yazılı sözleşmede belirlenir. Şirket sözleşmesinde herhangi bir hüküm olmadığı takdirde Türk Ticaret Kanunu'nun komandit şirketlere ilişkin özel hükümleri uygulanır.

-Adi komandit şirkette, şirketin yönetim ve temsili komandite ortağa ait bulunmaktadır. Yönetim ve temsil yetkisinin sınırları kollektif şirkette olduğu gibidir. Şirketin komanditer ortağı veya ortakları, şirketi temsil ve yönetim yetkisine sahip değildir. Komanditer ortak yönetici ve temsilci olamamakla birlikte ana sözleşmede açıkça yasaklanmamışsa ticari mümessil, ticari vekil veya memur olarak atanabilir. Bu atamanın ana sözleşmeyle yapılması da mümkündür.²³

-Komanditer ortaklar paylarını devir edebilirler. Ancak bunun için diğer ortakların muvafakat etmeleri gerekmektedir. Aksi halde payı devir alan şahıs ortak sıfatını kazanamaz. Ölüm halinde ölen komanditer ortağın yerine mirasçıları geçerler.²⁴

1.2.2.1.2 Sermaye Şirketleri

Büyük sermaye gerektiren bir ticari girişim söz konusu olduğunda, bu girişim içinde yer alacak kişilerin sorumluluklarını parasal olarak sınırlamak ve sermaye sahibi diğer kişilerin de bu girişime katkı sağlayarak sermaye birikimi gerçekleştirilmek istendiğinde sermaye şirketleri kurulması yoluna gidilmektedir.²⁵

Sermaye şirketlerinde; ortaklar şirketten çıkar ve çıkarılır. Bunun, şirket ve üçüncü şahıslar üzerindeki etkisi, şahıs şirketlerindeki kadar olamaz. Zira sermaye şirketlerinin piyasadaki kuvvet ve itibarlarının sağlanmasında, şirket sermayesi ve onun kudreti en büyük rolü oynar.²⁶ Bu nedenle de, ortakların değişmesi, yeni ortakların girmesi zor değildir. Bunlara ilişkin işlemler de

²².SOYDAN, Hakkı-GÜCENME, Ümit, A.g.e.s.59

²³.ULUSOY, Yılmaz, Mukayeseli Şahıs Şirketleri, Ankara, 1977, s.454 /

²⁴.TTK. m.254-255

²⁵.ATAMAN, Ümit, A.g.e. s.73

²⁶.BEKTÖRE, Sabri, A.g.e. s. 3

kolaylaştırılmıştır. Ortakların sorumluluğu, şirkete koymayı taahhüt ettiği iştirak payı (sermaye) ile sınırlıdır. Ayrıca ortakların şirketi temsil, yönetme ve denetleme hakları da şahıs şirketlerindeki gibi değildir.²⁷

Bu tür şirketlerin kurulmak istenmesinin bir başka nedeni de, insan ömrüne bağlı olmadan, kurulan işletmenin uzun yıllar devam etmesini sağlamaktır.²⁸

Sermaye şirketleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

-Anonim şirketler,

-Limited şirketler,

-Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerdir.

1.2.2.1.2.1 Anonim Şirketler

Sermaye şirketleri içinde yer alan anonim şirketler önemli bir konuma sahiptirler. Ekonomik yaşamda, tek başına hiçbir gücü ve değeri olmadığı düşünülen küçük tasarrufları biraraya getiren, gerçekleştirdikleri yatırımlar çerçevesinde istihdam alanları yaratan, diğer büyük girişimlere örnek model oluşturan, şirket bünyesi içinde yaratılan gelir ve kazançtan önemli bir kesimin yararlanmasını sağlayan şirketler anonim şirketlerdir.²⁹

“Anonim” tabiri, Fransızca bir kelime olup, “isimsiz” manasında kullanılmaktadır. Fakat, “Anonim Şirket” dediği zaman şirketin isimsiz olduğu zannedilmemelidir. “Anonim” tabiri şirketin, ortakların isimlerinden değil, şirketin iştiğal mevzuuna göre, isimlendirildiğinden ileri gelmiştir.³⁰

Anonim şirket; bir ticaret unvanı altında, iktisadi konularla uğraşmak üzere, en az beş kişi tarafından kurulan, sermayesi belirli ve kıymetli evrak niteliğinde senetlere bağlanabilen paylara bölünmüş, şirket borçlarından

²⁷.PULAŞLI, Hasan, A.g.e s.9

²⁸.KİSHALI, Yunus, A.g.e s.3

²⁹.ATAMAN, Ümit, A.g.e. s.73

ortakların sorumluluğu yalnızca sermaye üstlenmeleriyle sınırlı, kuruluş ve işleyişi özel hükümlere tabi olan, ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanabilen, sınırlı ehliyetli bir ortaklıktır.³¹ şeklinde tanımlanmaktadır.

Anonim şirketin tarifi, Türk Ticaret Kanunu'nun 269.uncu maddesiyle aşağıdaki şekilde yapılmıştır;

“Anonim şirket; bir ünvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirkettir”.

Yukarıda yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere şirketin özelliklerini şu şekilde belirtmemiz mümkündür:

- Tüzel kişiliğe sahip olması,
- Belirli paylara bölünmüş ve asgari 5.000.000.000 TL olan esas sermayesinin bulunması,
- Payların hisse senetleri ile temsili ve kolayca devredilebilmesi,
- Şirketin mal varlığı ile ve ortakların sermaye payları sorumluluklarının sınırlandırılmış olması,
- Ortak sayısının en az beş gerçek veya tüzel kişi şahıslar olması,
- Ekonomik amaç ve konularda faaliyet göstermek amacıyla kurulmuş olması.

1.2.2.1.2.2 Limited Şirketler

Limited şirket bir sermaye şirketi olmasına karşın kendine özgü bazı özellikleri nedeniyle şahıs şirketlerine benzer. Türk Ticaret Kanunu'nun 503. maddesinde “İki veya daha fazla hakiki veya hükmi şahıs tarafından bir ticaret ünvanı altında kurulup ortaklarının mesuliyeti koymayı taahhüt ettikleri sermaye

³⁰.YÜCESOY, Cevat, Ticaret Şirketleri ve Muhasebesi, İstanbul, 1966, s.165

ile mahdut ve esas sermayesi muayyen olan şirkete limited şirket denir” şeklinde tanımlamaktadır.

Yukarıda verilen bu tanıma göre limited şirketlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:³²

-Limited şirketlerde ortakların sayısı ikiden az, elliden çok olamaz,

-Diğer sermaye şirketlerinde olduğu gibi ortakların şirket alacaklılarına karşı olan sorumlulukları koydukları sermaye miktarı ile sınırlandırılmıştır.

-Şirketin en az sermayesi 500.000.000 Türk Lirasıdır. Her ortağın sermayesinin en az 25.000.000 Türk Lira veya misli olması gerekir. Sermaye miktarının tavanı bu şekilde belirlenmiştir. Ortak sayısının tavanı belli olduğundan bu şirkette halka açılmak sözkonusu değildir. Ortakların sermayeleri hisse senedine bağlanmadığından menkul değerlerini halka arzedemezler. Paylar için düzenlenecek belgeler kıymetli evrak niteliğinde olmayıp, yalnız bir ispat vesikasıdır. Şirket sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadıkça bir payın bölünmesi ve bölünmüş payların devri mümkündür.

-Limited şirket yöneticileri bir pay defteri tutmakla görevlidirler. Genel olarak payların devrinin hukuken hüküm ifade etmesi için sözleşmenin yazılı şekilde düzenlenip noterce tasdik edilmesi ve pay defterine kayıt ve devir hakkında ortaklar kurulu kararının bulunması gereklidir.

-Limited şirketler banka ve sigortacılık alanlarında faaliyet gösteremezler. Bunun dışında yasaların öngördüğü faaliyetlerde bulunamazlar.

1.2.2.1.2.3 Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler

Türk Ticaret Kanunu'nun 475. maddesine göre sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler “ Sermayesi paylara bölünen ve ortaklardan bir veya birkaçı şirket alacaklılarına karşı bir kollektif şirket, diğerleri anonim şirket

³¹.DOMANIÇ, Hayri, Anonim Şirketler, İstanbul, 1979, s.41

³².SOYDAN, Y.Hakkı, A.g.e. s. 113

ortağı gibi sorumlu olan şirkettir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Kollektif ve anonim şirketlerin birleşmesiyle oluşan bir şirket tipi olmasına rağmen uygulamada pek sık rastlanılmamaktadır.

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkette, anonim şirket arasındaki fark ise, anonim şirkette ortaklık borç ve yükümlülüklerinden dolayı sınırsız sorumlu ortak bulunmaması ve ortaklık yönetim ve temsiline genel kurulca seçilen yönetim kuruluna ait olmasıdır. Oysa, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin yönetimi, devamlı olarak ve seçimsiz, komandite ortaklara aittir.³³

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:³⁴

-Adi komandit şirketlerde olduğu gibi, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirkette de, iki ayrı ortak vardır. Şirket alacaklılarına karşı sorumluluğu, koyduğu sermaye ile sınırlı olan komanditer ortaklar ve şirket alacaklılarına karşı sorumlulukları sınırsız olan komandite ortaklardır. Komanditer ortaklar kendilerine ait paylarını diledikleri takdirde devretmeye yetkilidirler.

-Bir komandit şirkette sermaye, paylara bölünmeksizin yalnız birden çok komanditerin iştirak nispetlerini göstermek maksadıyla kısımlara ayrılmış bulunuyorsa sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket değil adi komandit şirket sözkonusudur.(TTK. madde 475). Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket sermayesinin, anonim şirketlere uygun olarak en az 5.000.000.000 TL olması gerekmektedir.

-Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere ortaklararası ilişkiler genel olarak sözleşme hükümlerine göre düzenlenir. sözleşmede hüküm bulunmayan hallerde Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanır. Şirket, komandite ortaklar tarafından oluşturulan yönetim kurulunca yönetilir. Komanditer ortakların, yönetim kurulu tarafından verilen raporları ve kâr-zarar

³³.DOĞAN, Muammer, İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1995, s. 60

tablosunu denetleme hakları vardır. Şirketin temsil yetkisi ve sorumluluğu da komandite ortaklara aittir.

-Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde de anonim şirketlerde olduğu gibi genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu vardır. Bütün ortaklardan oluşan genel kurul kararları şirket sözleşmesinde aksine bir hüküm yoksa denetçiler tarafından uygulanır. Komandite ortaklar denetçi olamazlar. Anonim şirket denetçilerinin yetki ve sorumluluklarına ait hükümler sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler için de geçerlidir.

-Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket bir sermaye şirketi olduğundan, şirket faaliyetlerinden doğan kâr-zarardan dolayı, şirket tüzel kişiliği Kurumlar Vergisi mükellefidir. Ancak Kurumlar Vergisi komandite ortağın kâr payı düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden hesaplanır.

1.3 AVRUPA TOPLULUĞU VE TÜRKİYE'DEKİ ŞİRKET KÂRLARININ DAĞITILMASI

1.3.1 Avrupa Topluluğunda Kâr Dağıtımı

Gruplaşmanın faaliyetlerinden sağlanan kâr, üyelerin kârı olarak kabul edilir ve sözleşmede belirlenen oranlara göre veya böyle bir düzenleme yoksa üyeler arasında eşit olarak paylaşılır.³⁵

Gruplaşmanın giderleri gelirleri aştığı takdirde, üyeler sözleşmede belirlenen oranlarda bu zararı karşılamak durumundadır. Sözleşmede bir oran belirlenmemişse üyeler eşit olarak bu farkı karşılarlar.

1.3.2 Avrupa Topluluğu Hukukunda Kâr Dağıtılması

Direktifte şirketin kâr dağıtımı çok sıkı şartlara bağlanmıştır; şöyleki:

³⁴.SOYDAN, Hakkı-GÜCENME, Ümit, A.g.e. s.79

³⁵.TÜSİAD,AT'da Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Çalışmaları, Yayın No:TÜSİAD-T/89.3125,İstanbul, 1989, s.22

a)Son mali yılda, şirketin yıllık bilançosunda gösterilen mal varlığının, şirketin taahhüt edilen sermayesi ile rezervlerinin altına düşmüş olması halinde pay sahiplerine hiçbir şekilde kâr dağıtımı yapılmayacaktır. Ancak üye devletler sabit sermayeli yatırım şirketleri açısından bu hükme riayet etmeyerek farklı uygulama yapabilirler.

b)Taahhüt edilen sermayenin ödenmemiş kısmı bilançoda şirket mal varlığına dahil edilmemişse, bu kısım taahhüt edilen sermayeden düşülecektir.

Üye devletler mevzuatında öngörüldüğü takdirde, geçici kâr dağıtımı ancak aşağıdaki şartlarda yapılabilir.

a)Bu konuda düzenlenecek geçici bilançolarda, geçici kâr temettü dağıtımı için fonlarda yeterli kaynak bulunduğu belirtilmelidir.

b)Dağıtılacak temettü tutarı son mali yılın kârından fazla olmamalıdır.

Pay sahipleri yukarıdaki hükme riayati olarak ve bilerek aldıkları kâr paylarını iade ile yükümlüdürler.³⁶

1.3.3 Türk Hukukunda Kâr Dağıtımı

Kar payı ancak safi kârdan veya bu gaye için ayrılan yedek akçelerden dağıtılabilir.

Her yıl safi kârın yirmide birinin ödenmiş esas sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi yedek akçe olarak ayrılması mecburidir.

Bu miktar ayrıldıktan sonra pay sahipleri için %5 veya ana sözleşme ile daha yüksek bir miktar tesbit edilmişse bu miktar kâr payı olarak ayrılır.

Sermaye Piyasası Kanununa tabi şirketlerde bu miktarı Sermaye Piyasası Kurulu tesbit eder.³⁷

³⁶.DPT,Şirketler Hukuku, Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Cilt: 1, Kasım, 1995, s.18

³⁷.DPT, A.g.e. s.26-27

1.3.4 Avrupa Topluluğu ile Türkiye'deki Şirket Kârlarının Dağıtılmasındaki Farklılıklar

Direktifte kâr dağıtımını iki türlü ele alınmıştır. Bunlardan birincisi kesin kâr dağıtımını ikincisi de geçici kâr dağıtımını. Bunlardan geçici kâr dağıtımını konusunda mevzuatımızda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, Direktife göre geçici kâr dağıtımını hususunun üye ülke mevzuatında düzenlenmesi zorunluluğu bulunmamaktadır.³⁸

1.4 KÂRIN TANIMI

Muhasebenin temel kavramlarından biri olan dönemsellik kavramı ile işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca işletmenin ömrünün sınırsız kabul edilmesine rağmen, işletmenin bu sınırsız ömrünün belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden sınırsız olarak belirlenmesi gerekliliği kabul edilmiştir.

Kâr yüzyıllar boyunca üzerinde çok tartışma ve kavgaların cereyan ettiği bir kavramdır. Şirketlerin dolayısıyla girişimci-sermayeci ve yöneticinin yani yüksek politika ve organlarının, tüm çıkar zümrelerinin isteklerini, politik ve stratejik kararlarında dikkatten uzak tutmamaları gereklidir.³⁹

İşte dönemsellik kavramıyla işletme ömrünün belirli dönemlere bölünmesi sonucunda, bu dönemlerde işletmenin kâr veya zarar elde etmesi sözkonusu olacağından, bunların dağıtımını önem arz etmektedir. İşletme varlığı ile şahıs varlığının ayrı olduğu gözönüne alındığında, şahsın ya da şahısların işletme faaliyetleri sonucunda oluşan kârdan/zarardan alacakları payı, bu pay üzerinden devletin de pay alması yani vergilendirilmesi de dikkate alındığında bu kârın bir kısmı elde eden şahıs ya da şirkette kalabilmektedir. Dolayısıyla kalan kârın

³⁸.DPT, A.g.e. s.33

³⁹ TOSUN, Kemal, Yönetim ve İşletme Politikası, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No:232, İstanbul, 1990, s.302

paylaşımı hem elde eden şahıslar yönünden hemde işletmenin faaliyetlerini devam ettirebilmesi açısından belirli bir disiplin altına alınması gerekmektedir⁴⁰.

Kâr kavramı değişik ölçülere göre tanımlanmıştır. Bunlar;

Kârın hesap dönemi sonucu yönünden,

Kârın dağıtım Yönünden,

Kârın vergi hukuku yönünden,

Olmak üzere üç şekilde tanımlanmıştır.

1.4.1 Kârın Hesap Dönemi Sonucu Yönünden Tanımı

Gelir ve gider hesaplarının incelenmesinin amacı hesap dönemi sonucunu belirlemektir. kârın, çeşitli yönlerden farklı şekillerde tanımı yapılmıştır.

İş idaresinde kâr, belirli bir hesap dönemi sonundaki öz sermayenin, aynı hesap döneminin başındaki öz sermayeden büyük olması durumunda sözkonusu olur. Belirli bir hesap dönemi içindeki gelirler öz sermayeyi artırıcı bir rol oynarken, aynı dönemdeki giderler de sermayeyi azaltıcı bir rol oynarlar. Buna göre kâr, belirli bir hesap dönemindeki öz sermaye artışı olurken zarar da aynı dönemdeki öz sermaye azalışı olmaktadır.⁴¹

Dar açıdan bakıldığında kârı değişik şekillerde tanımlamamız mümkündür. Bunlardan ilkinde göre "kar, herhangi bir dönem içinde fiilen satılan malların satış tutarı ile bu malların maliyet bedeli arasındaki farktır." İkincisine göre ise "kar, hesap dönemi içinde elde edilen gelir ile, bu gelirin elde edilmesi için harcanan kaynakların yerine koyma bedelleri arasındaki olumlu farktır".⁴²

⁴⁰.TAN, Mehmet-ERDOĞAN, Sebahattin-DÜNDAR, Mustafa, Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi, Ankara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayınları No:10, Ankara, 1995, s.1

⁴¹.ŞİMŞEK, M.Şerif, İşletme Bilimlerine Giriş, Konya, 1993, s.114

⁴².ROBERT, K. Jeadike-ROBERT, T.Sprouse, Les Flux Dans l'Entreprise, s.9

Kârı daha geniş olarak ve işletme yönünden ele alan tanımlara da rastlanmaktadır. Bunlardan en çok benimsenenine göre, kâr, bir hesap dönemi içinde işletmenin özvarlığında beliren artıştır.⁴³

Şu formülü vermek mümkündür:

Hasılat - Giderler = Özvarlıktaki artışlar - Özvarlıktaki azalmalar.

Bütün bunlardan farklı olarak kârı şu şekilde tanımlayabiliriz.

“Kâr işletmenin hesap dönemi sonundaki özvarlığı ile hesap dönemi başındaki özvarlığı ya da başka bir deyimle işletmenin hesap dönemi içinde elde ettiği hasılat ile yaptığı giderler arasındaki olumlu farktır.”⁴⁴

1.4.2 Kârın Dağıtım Yönünden Tanımı

Hicks'e göre kâr hesabının pratik amacı, kişilere fakirleşmeksizin harçayabilecekleri para hakkında bir fikir vermektir. Bu açıdan ele alınınca kâr şöyle tanımlanabilir.

Bir kişinin hafta sonunda, hafta başındakinden daha fakir düşmeyecek şekilde, bir hafta içinde sarfedebileceği azami meblağdır.⁴⁵

Kişiler için yapılan bu tanım işletmeler içinde uygulanabilir. Bu açıdan alındığında kâr, işletmenin, hesap dönemi başındaki servetine dokunmaksızın, pay sahiplerine dağıtabileceği azami kâr payı olarak tanımlamak mümkündür.

Bu görüşe göre, dağıtılabılır kâr işletmenin gelişme potansiyeline dokunmamak ya da başka bir deyimle, işletmenin gelişmesini sağlayacak fonları saklı tutmak şartı ile, pay sahiplerine dağıtılabılır aktif artıştır.⁴⁶ şeklinde tanımlanabilmektedir.

⁴³.KİPER, Osman, A.g.e. s.114

⁴⁴.ERİMEZ, Rüşü, Şirketlerde Kâr Dağıtımını Yedek Akçeler ve Vergileme, Temel Yayınları, İstanbul, 1985, s.35

⁴⁵.ROBERT, K.Jeadike-ROBERT, T. Sprouse, A.g.e. s.20

⁴⁶.ERİMEZ, Rüşü, A.g.e. s.36

1.4.3 Kârın Vergi Hukuku Yönünden Tanımı

Kar vergi hukuku yönünden de farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu konuda iki ayrı sistem vardır. Bu görüş kısaca şu şekilde açıklanabilir:

Karların, başka bir deyimle sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde birbirinin karşıtı iki sistem vardır. Bu sistemlerden biri gelirin dar olarak tanımlanmasına dayanmaktadır. Bu anlayışta gelir, bir kaynaktan akan devamlı akımdır. Dolayısıyla, gelirin kaynağının değerindeki artışlar gelir değildir. Bu görüşe kaynak teorisi denmiştir. Ve Gelir Vergisi Kanunlarında ve mahkeme içtihatlarında uzun zaman egemen olmuştur. İkinci sistem, vergilendirilebilir geliri daha geniş bir şekilde tamamlamaktır. İki zaman noktası arasında bir kimsenin sahip olduğu varlıkların değerinde meydana gelen artış ile, bu artışlardan çekilen varlıkların toplamı, o kişinin, o dönem gelirini vermektedir. Bu ikinci tanımlamada, bütün sermaye değerlenmeleri gelir sayılmaktadır.

Çağdaş vergi yasalarında kârın geniş tanımı, gittikçe daha çok kabul edilmektedir.⁴⁷

Türk Vergi Hukuku'nda, kâr; geniş anlamda tanımlanmış, geliri doğuran kaynaklardaki değer artışları da kâr kabul edilerek vergi kapsamına alınmıştır. Vergilemede fiilen gerçekleşme yöntemi kabul edildiğinden, özellikle işletmelerde kaynaklarda meydana gelen değer artışları fiilen gerçekleşmedikçe vergilendirilememektedir.⁴⁸

⁴⁷.BULUTOĞLU, Kenan, Türk Vergi Sistemi, 1988 s.364-365

⁴⁸.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.37

2. KÂRIN BELİRLENME YÖNTEMLERİ

Yukarıda verilen tanımlardan da anlaşılacağı üzere işletmelerde kâr, şu iki yöntemden biriyle belirlenir. Bunlar:

- Özvarlık mukayesesi ile,
- Hasılat ve giderlerin belirlenmesi yoluyla.

2.1 KARIN ÖZVARLIK MUKAYESESİ İLE BELİRLENMESİ

2.1.1 Özvarlığın Tanımı

Özvarlık; işletme bilançosunun aktifinde görünen ekonomik değerlerin toplamından borçların düşülmesiyle bulunan tutardır. Buradaki borç terimi; üçüncü kişilere olan borçlarla beraber, karşılıkları da içerir. Karşılıkların; hesap dönemi içinde gerçekleştiği halde, miktarı kesinlikle bilinmeyen zararlarla, işletme için borç niteliğinde olan yükümler olduğu için bunların da, tıpkı borçlar gibi aktif toplamından düşülmesi gerekir.⁴⁹

Öte yandan, özvarlığın belirlenmesinde değerlendirme de önem taşır. Hemen belirtelim ki, bazı kez, özvarlık yerine, özsermaye de kullanılmaktadır.(VUK. mad.192) Değerleme, envantere giren değerlerin saptanması işlemidir. İşletme ekonomisi, muhasebe tekniği ve vergi hukuku yönlerinden de önemlidir.⁵⁰

Ayrıca; Özvarlık gerçek aktifler ile gerçek pasifler arasındaki net farktır. Gerçek aktif, bilançonun aktif toplamında ödenmemiş sermaye ve zarar gibi, gerçek değeri olmayan kalemlerle bazı varlıkların değerlerini düzenlemek için ayrılan karşılıklar düşüldükten sonra kalan net varlık değeridir. Gerçek pasif ise, pasifte yer alan borçlardır.⁵¹ şeklinde tanımlamak da mümkündür.

⁴⁹ J.Thielland, Traite de Comptabilite, s.563 (Erimez, A.g.e. s.38'den) /

⁵⁰ KİPER, Osman, A.g.e. s.116

⁵¹ BURSALI, Nasuhi, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Sayı I. 1985, s.9

2.1.2 Özvarlığın Belirlenmesinde Değerleme

Değerlemeyi, bir işletmenin varlığını meydana getiren aktif ve pasif elemanların, belli bir tarihteki değerini saptama işi olarak tanımlamak mümkündür. Başka bir deyişle, değerlendirme, envantere dahil iktisadi kıymetlerin değerini tesbit işlemidir.⁵²

Dönem sonu özvarlığının belirlenmesi için yapılan değerlemede, ekonomik değerlerin, işletme değerleriyle değerlendirilmesi, bu konudaki kuralların bir tanesidir. İşletme değeri; bir ekonomik değer, değerlendirme gününde işletme için taşıdığı değerdir.⁵³

İşletme ekonomisinde, işletmenin sahip olduğu ekonomik değerler şu üç değerlendirme kıstaslarından biriyle değerlendirilir. Bunlar;

- Maliyet bedeli,
- Piyasa değeri,
- İkame(yerine koyma) değeri,.

Bunun dışında ekonomik değerlerin, işletme için arzettiği önem teriminden ne anlamak gerektiği, başka bir anlatımla, yukarıda değinilen üç değerlendirme kıstasından hangisini belirttiği konusunda görüş birliği yok ise de, çoğunluk, bu terimin piyasa değeri anlamına geldiğini öne sürmektedir.

Ekonomik değerlerin, değerlendirme günündeki fiili değerleri, maliyet bedelinden yüksektir. Bu ise, bir değer artışı yaratır. İşte buna, muhasebe terminolojisinde, kâr gücü denilmektedir. Kâr gücü kavramı, değerlemenin önemli bir sorunudur. Çünkü kâr gücü, gerçekleşmiş bir kâr değildir. Bu nedenle, bu kavramın, kâr olarak düşünülüp düşünülmemeyeceği sorusunu yöneltmek gerekmektedir.⁵⁴

⁵².SAYDAR, Rasim, Ticari ve Mali Bilançolar, s.21

⁵³.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.40

⁵⁴.KİPER, Osman, A.g.e. s.116

Başlıca değerlendirme kurallarına aşağıdaki biçimde açıklayabiliriz:

- Sabit kıymetlerin değerlendirilmesi kuralı,
- Stokların değerlendirilmesi kuralı.

2.1.2.1 Duran Varlıkların Değerlendirilmesi

Envantere dahil iktisadi kıymetlerin değerlendirilmesinde çoğunluk tarafından kabul edilen genel prensip, sabit kıymetlerin maliyet bedeli ile, stokların maliyet bedeli ile piyasa ve borsa fiyatından hangisi düşükse o bedelle; diğer iktisadi kıymetlerin ise ticaret kanunlarının kabul ettiği kendi değerlendirme ölçüleri ile değerlendirilmesidir.⁵⁵

İşletmelerin amaçlarını gerçekleştirmek için yaptıkları faaliyetlerde sürekli olarak kullandıkları aktif değerlerdir. Sabit değerler işletmeler tarafından satmak amacıyla elde edilmemektedir. Buna göre sabit değerlerin tanımını yaparsak; Bir yıldan fazla kullanma süresine sahip olup işletmeler tarafından faaliyetlerinin yürütülmesinde sürekli olarak kullanılan maddi, gayrimaddi, taşınmaz ve taşınır aktif değerlere sabit değerler⁵⁶ denir.

Sabit kıymetlerin en önemli özelliği işletmenin üretim kabiliyetini bir çok dönemler devam ettirmesidir. Başka bir ifadeyle sabit varlıkların üretime katkısı uzun süre devam etmekte, sabit varlığın tüm ekonomik ömrüne yayılmaktadır.⁵⁷ Sabit Kıymetler terimi; işletmede alım-satım konusu yapılamayarak, kullanılmaya tahsis edilen ekonomik değerler anlamında kullanılır. Bir yerden bir yere taşınması olanaklı bir nesne, işletmede kullanmaya yöneltildiğinde, sabit değer sayılır. Öyle ki maddi varlıkların yanında, işletmenin sahip bulunduğu maddi olmayan varlıklar, haklar ile aktifleştirilen giderler de sabit kıymetler arasında yer almaktadır.

⁵⁵ ERİMEZ, Rüştü, A.g.e., s.41

⁵⁶ KOÇ, Yüksel-Yalkın, Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması, 3. baskı, Ankara, 1978, s.165

⁵⁷ MÜFTÜOĞLU, Tamer, İşletme İktisadi, Turhan Kitabevi, Ankara, 1989, s..87

Bilanço tekniği yönüнден sabit kıymetler üç grupta toplanmaktadır:

- İşletmede bir yıldan fazla kullanılan bina, arazi, makine ve donanımı gibi maddi varlıklar,
- Peştemaliye, patent hakkı, kira hakkı, ve benzeri gayri maddi haklar,
- Birden fazla hesap dönemini ilgilendirdiđi için aktifleştirilen giderler.

Son yıllarda yüksek oranlı enflasyon yüzünden, sabit değerlerin fiili değerleri, bilançolarda ya da defter kayıtlarında görülen değerlerin çok üzerinde olabilmektedir. Bunun, çok büyük sakıncalara yol açacağı ise, açıktır. Bu da yeniden değerlendirme kavramını ya da kurumunu ortaya çıkarmıştır. Nitekim, bu görüşle Vergi Usul Kanununu'nun geçici 11. maddesinde değişiklik yapılarak, yeniden değerlemenin sürekli duruma getirilmesi sağlanmıştır.⁵⁸

2.1.2.2 Stokları Değerleme Yöntemleri

Şirket yönetimi, nihai mamullerin dönem sonu stokunun gerçek değerini bilmek ister. Nihai mamul stoklarının kabul edilebilir varlık değerleri ile bilançoda rapor edilmesi ve gelir tablosunda görülen net gelirin doğru bir şekilde gösterilmesi için, dönem sonu nihai mamul stoklarına ilişkin gerçek değer hesaplanması gerekir.⁵⁹

V.U.K.'nun stokların değerlendirilmesi ile ilgili 274, 275 ve 267. maddeleri ile T.T.K.'nun 461. maddesi stokların maliyet bedeli ile değerlendirilmesini düzenlemiş, ancak kabul edilebilir stok değerlendirme yöntemlerine bir sınırlama getirmemiştir. Uygulanan stok değerlendirme yönteminin yanısıra, fiili envanter çıkarılırken stokların fazla ya da eksik sayılması, ya da safha maliyeti sistemini uygulayan işletmelerde dönem sonu yarı mamullerin tamamlanma derecelerinin hatalı belirlenmesi de dönem karını etkileyen unsurlardır.⁶⁰

⁵⁸.KİPER, Osman, A.g.e.s.117

⁵⁹.ÜSTÜN, Rıfat, Yönetim Muhasebesi, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1992., s.19

⁶⁰.KARAŞİN, A.Gültekin, Sermaye Piyasası Analizleri, SPK.Yayınları, Yayın No: 4, İkinci Baskı, Ankara, 1987, s.15

İşletme hammadde alımlarında doğrudan kontrole tabidir. Buna bağlı olarak yapılan işlem ve harcamaların, sorumluluk esasına göre ve kısa aralarla hesaplanması gerekir.⁶¹

Stokların değerlendirilmesi, işletmenin mali durumunu tayine kıyasla dönem karının hesaplanması yönünden daha önemlidir. Hesap dönemi sonundaki stokların düşük bir bedelle değerlendirilmesinin işletmenin kârına etkisi, genellikle mali durumuna olan etkisinden çok daha fazladır.⁶²

2.1.2.2.1 Maliyet Bedeli veya Maliyet Bedelinden Düşük Değerleme Yöntemi ile Değerleme

Meydan Larousse'de Stok; Bir ticarethaneye ait malların, malzemelerin veya gereçlerin imalat safhasındaki ürünlerin ve ticaret ambalajlarının tümü şeklinde tanımlanmaktadır.

İşletme; satmak, yeni malların üretiminde kullanmak ya da diğer çalışmalarında tüketmek üzere bazı maddeleri önceden edinmek ve elde tutmak durumundadır. Bu maddelere genel olarak stok denir

Stok 2 nolu Uluslararası Muhasebe standardında ise şöyle tanımlanmıştır.⁶³

Stoklar; a)Normal, işletme faaliyetleri içinde satılmak için elde bulunan, b)Böyle bir satışa yönelik imalat aşamasında bulunan veya, c)Satılacak mal ve hizmetlerin üretiminde tüketilecek olan, gözle görülen varlıklardır.

Stoklar, maliyet bedeli, borsa fiyatı, yerine koyma değeri ve satış bedeli ölçülerinden biri ile değerlendirilebilirse genel olarak kabul edilen değerlendirme ölçüsü maliyet bedelidir.⁶⁴

⁶¹. WELSCH, A.GLENN, Çev.ERDAL, Yalman- ÇAPÇI, Enver-ÇAPÇI, Betül- TAYANÇ, Tunç - TAYANÇ, Füsün-AKSADE, Asım- AKOĞLU, Tuncay, İşletme Bütçeleri "Kar Planlaması ve Kontrolü, Ankara, 1978, s.247

⁶².AKGÜÇ, Öztin, Mali Tablolara Analizi, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 38, Ankara, 1973, s.51

⁶³.SEVİLENGÜL, Orhan, Genel Muhasebe, 3. baskı, Ankara, 1994, s.265

⁶⁴.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.44

Stoklar, genel olarak maliyet bedeliyle değeriendirir. Ne var ki, piyasa ya da borsa fiyatı, maliyet bedelinden düşük ise, düşük değeri uygulanır. Bu kurala, düşük değeri esası da denilir.⁶⁵

2.1.2.2.2 Özel Maliyet Bedeli Esasına Dayanan Değeriendirme Yöntemleri

Stokların maliyet bedeli ile değeriendirilmesi esası kabul edilmiş olmasına rağmen, işletmelerin bu kuralı kesin bir şekilde uygulamaları şartı yoktur. Bu kural yerine, maliyet bedeli esasına dayanan bazı değeriendirme ölçülerinin kullanılması sözkonusudur. Bunlar;

- Ortalama maliyet bedeli ile değeriendirme yöntemi,
- İlk giren, ilk çıkar ilkesine göre değeriendirme yöntemi,
- Son giren ilk çıkar ilkesine göre değeriendirme yöntemi,
- Has maliyetle değeriendirme yöntemi,
- Standart maliyetle değeriendirme yöntemi.

2.1.2.2.2.1 Ortalama Maliyet Bedeli ile Değeriendirme Yöntemi

Ortalama maliyet yönteminde; maldan bir çıkış yapılırken o ana kadar yapılan girişlerin değeriendirilmesinin ortalaması alınarak, çıkışın değeri hesaplanır. Bu yöntem yeni giren malın ambarda, önceki mallarla karışacağı ve girişteki maliyet bedeli ile ilişkilerini yitireceği varsayımına dayanır.⁶⁶

Ortalama maliyet terimi; hesap dönemi başında var olan stoklarla, dönem içinde kazanılan ekonomik değeriendirilmesinin maliyet ortalaması anlamına gelir. Ortalama maliyet yöntemi ile en çok basit ağırlıklı ortalama ve hareketli ağırlıklı ortalama yöntemleri kullanılmaktadır.

⁶⁵.KİPER, Osman, A.g.e. s.118

⁶⁶.Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri, D.P.T 863-Kd sayılı Yayını, s.52-56

2.1.2.2.1.1 Basit Ağırlıklı Ortalama

Dönem içinde satın alınan ya da başka yollarla kazanılan mallarla, dönem başı stoklarının bedelleri toplamı, bunların birim sayısına bölünür. Böylece birim maliyeti ortaya çıkar. Birim maliyeti de, yıl sonu stoklarına uygulanarak, stok maliyeti belirlenir.

2.1.2.2.1.2 Hareketli Ağırlıklı Ortalama

Bu yönleme göre değerlendirme yönteminin uygulanabilmesi için, sürekli envanter tutulması gereklidir. Bu usulde her yeni giriş ve çıkışta, depodaki malların ortalama birim maliyeti yeniden belirlenir. Hesaplanan ortalama maliyet değeri ile, bir sonraki hammadde ve malzeme alımına kadar, üretime sevk edilen hammadde ve malzemeler ile stokta bulunan hammadde ve malzemeler değerlendirilir.⁶⁷

2.1.2.2.2 İlk Giren İlk Çıkar İlkesine Göre Değerleme Yöntemi

Stok maliyetinin tayini amacıyla, çok uzun bir süreden beri yaygın olarak kullanılan usullerden biri, depodan satış yerine veya satış yerinden müşteriye aktarılan malların daima en eski stoktan alındığı ve bunun bir sonucu olarak her hangi bir anda elde bulunan malların da daima en son elde edilen mal partilerine ait bulunduğu faraziyesine dayanır. Diğer bir deyişle, malların düzenli bir tarih sırasına göre işletmenin içinden geçtiği farzedilmektedir.⁶⁸

2.1.2.2.3 Son Giren İlk Çıkar İlkesine Göre Değerleme Yöntemi

Satılan ya da işletmede sarfedilen madde ya da malzemenin, işletmenin depo ya da mağazasına en son gidenler olduğu varsayımını dayanır. Bu değerlendirme usulünde son alınan veya üretilen mallar bitinceye kadar işletmeden çıkan ya da sarfedilen kıymetler en son alınanların maliyet bedeli ile değerlendirilir. Bunlar bittikten sonra bir önce alınanların maliyet bedeli esas tutulur. Dönem

⁶⁷.KARTAL, Ali, Maliyet Muhasebesi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No:402, Eskişehir, 1994, s.56

⁶⁸.WILIAM, A.Paton, ROBERT, L. DIXON, ESSENTIALS OF ACCOUNTING, Çev. AYSAN, Mustafa A., Muhasebenin Temelleri, İstanbul, 1964. s.396

sonu stokları ise önce alınan mallardan işletmece kalanlar olduğu kabul edilerek bunların fiili maliyet bedeli ile değerlendirilir.⁶⁹

2.1.2.2.2.4 Has Maliyetle Değerleme Yöntemi

Bu yöntemde çıkışı yapılan mal hangi parti mala dahil ise o partinin kendine has maliyeti ile izlenir.

2.1.2.2.2.5 Standart Maliyetle Değerleme Yöntemi

Standart maliyetle değerlendirme yönteminde çıkışların önceden belirlenen bir maliyetle yapılması yolu izlenir. Bu yöntem izlendiğinde girişlerle standartlar arasında fark olursa; meydana gelen fark giderilerek stokun bedeli değerlendirme günündeki değere indirilir.⁷⁰

2.1.2.2.3 Yerine Koyma Değeri ile Değerleme Yöntemi

Yerine koyma değeri ya da ikame bedeli terimi; değerlemeye konu edilen ekonomik değerlerin, değerlendirme gününde satın alınması ya da üretilmesi durumunda işletmeye mal olacağı değer anlamını taşır. Fiili maliyet ya da piyasa fiyatı dikkate alınmaz. Bu yöntemde, değerlemesi yapılacak olan stokun işletme tarafından edinilmesi için gerekli bulunan harcamalar gözönünde tutulur. Stokların işletme için taşıdığı değer, bunların değerlendirme gününde yerine konulması durumunda işletme tarafından katlanılacak harcamaların tutarına eşit bulunmaktadır. Bu yöntem uygulandığında, stoklar, fiyatların düştüğü dönemlerde fiili maliyet bedelinden düşük, yükseldiği dönemlerde ise, maliyet bedelinden yüksek bedelle değerlendirilir.⁷¹

2.1.2.3 Diğer İktisadi Kıymetlerin Değerleme Yöntemleri

Borç ve alacakların üzerinde yazılı değerle değerlendirilmesi yapılır. Ancak değerini tamamen yitiren alacaklar değersiz olacak haline geldiğinden, bunların değerlemede hiçbir zaman nazara alınmaması gerekir. Tahsili şüpheli hale gelen alacaklar için ise karşılık ayrılır. Türk vergi hukukunda olduğu gibi, bazı hallerde,

⁶⁹.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e.s.46

⁷⁰.SEVİLENGÜL, Orhan, Genel Muhasebe, 2.baskı, Ankara, 1992, s.247

senede bağı vadedi borç ve alacakların reeskonta tabi tutulması yoluna gidildiği de görülmektedir.

Hisse senedi ve tahviller, genel olarak, borsa değeri ile değeri. Bununla beraber, işletmenin, başka işletmelerin sermayesine katılmak amacı ile elinde bulundurduğu hisse senetleri, bir bakıma sabit kıymet niteliği kazandılarından bunların alış değeri ile değeri esası kabul edilmiştir. Bu nedenle bu kıymetlerin alış değeriyle değeri esası benimsenmiştir.⁷²

2.1.2.4 Türk Ticaret Kanunu'nun Stokların Değerlemesine İlişkin Hükümleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 75. maddesinin ikinci fıkrasına göre; Bütün aktif kıymetlerin, en çok bilanço gününde işletme için haiz oldukları değeri üzerinden ve borsaya kote edilen mal ve kıymetlerin borsa rayicine göre değeri yapılır. Bu değeri, en çok piyasa değeri.

Sermaye şirketlerinin stoklarının değeri, kendileri için konulan özel hükümler uyarınca yapılır. Ayrıca Türk Ticaret Kanunu'nun 461. maddesi; stokların ve öteki malların değeri ile ilgili olarak, aynen şöyle demektedir:

"Hammaddeler, işlenmiş ve yarı işlenmiş eşya, emtia ve satılık diğeri mallar en fazla bedeli üzerinden bilançoğa geçirilebilirler. Bununla birlikte, bu malların maliyet değeri, bilançonun tanzimi zamanında cari fiyattan fazla ise, bunlar bilançoğa en fazla câri değeri üzerinden geçirilebilir." Bunun dışında Türk Ticaret Kanunu'nun 461. maddesine göre, stoklar maliyet bedeli ile, satış fiyatından hangisi daha düşük ise, o bedel üzerinden değeri olacaktır.

Türk Ticaret Kanunu; değeri, daha çok şirketle ilişkisi bulunan kişiler yönünden ele almıştır. Değeri, tavanı belirlemiş, bu tavanı aşmamak şartı ile, işletmeleri, stokların değeri, serbest bırakmıştır. Öyle ki, aynı yasanın 458. maddesinde, daha da ileri gidilmiş, şirketlerin işlerinin sürekli gelişmesini ya da elverdiği oranda istikrarlı kâr payları dağıtılmasını

⁷¹.KİPER, Osman, A.g.e. s.119

sağlamak amacı ile stokların bilanço günündeki değerlerinden daha düşük bir değerle değerlemesi yolu ile gizli yedek akçe oluşturulabilmesi imkanı yaratılmıştır.⁷³

2.1.3 Özvarlığın Belirlenmesi

Özvarlık; işletme bilançosunun aktif tablosu ile borçlar arasındaki olumlu fark olarak tanımlanabilir.

Bilanço; konuya bakış açısından değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. İçeriği gözönünde tutulduğunda; Bilanço, bir işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren tablodur.⁷⁴ Bir başka şekilde ise; Bilanço; işletmenin sahip olduğu varlıklarla, borç ve alacakların sıralı ve karşılıklı olarak, değerleri itibariyle gösterildiği bir belgedir.⁷⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Aktif ve pasif olmak üzere iki tablodan oluşur. Aktifte varlıklar, pasifte ise borçlar yer alır.

Bilanço tekniği yönünden, aktif tablosu mevcutlar ve alacaklarla birlikte ödenmemiş sermaye ve zararları da içerdiği gibi, pasif tablosunda borçların yanında sermaye, yedek akçeler, karşılıklar ve amortismanlar yer aldığından, aktif toplamı ile borçlar arasındaki farkın belirlenmesinde bazı güçlükler gözönünde tutularak, özvarlığı belirleme yöntemini belli etmek gereklidir.⁷⁶

Özvarlığın belirlenmesinde ortaya çıkan soruları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Ödenmemiş sermaye,
- Zararlar,
- Amortismanlar,

⁷².ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.47

⁷³.KİPER, Osman, A.g.e. s.120

⁷⁴.SEVİLENGÜL, Orhan, A.g.e. s.29

⁷⁵.KİPER, Osman, A.g.e. s. 120

⁷⁶.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.48

- Borçlar,
- Karşılıklar,
- Aktifleştirilen giderler,
- Haklar,

2.1.3.1 Ödenmemiş Sermaye

Ödenmemiş sermaye; pay sahibi ya da ortaklar tarafından taahhüt edilmiş olmasına rağmen, henüz ödenmemiş olan sermayeyi anlatır. Ödenmemiş sermayenin, işletmenin özvarlığı içinde düşünülmesi imkanı yoktur.

Türk Hukuku'nda hisse senetlerinin itibari değerinin gösterilmesi, yani, hisse senedi üzerinde değerinin yazılı bulunması zorunlu olduğundan, hisse senetlerinin itibari değerleri toplamından meydana gelen itibari sermayenin bilançoda sermaye olarak gösterilmesi ve ödenmemiş sermaye kısmının da aktif tablosunda ayrıca yer alması gereklidir.⁷⁷

2.1.3.2 Zararlar

Özvarlığın belirlenmesinde, eğer varsa, aktifte yazılı zararlar, bilançonun aktif tablosu toplamından indirilir. Şirket yönetimi herhangi bir dönemin zararını ortadan kaldırmak amacıyla ortaklara başvurmak ve onlardan ek ödemelerde bulunmalarını istemek gibi, şahıs şirketlerine özgü işlemlere başvuramaz. Sermaye şirketlerinde zararı ortaklara aktaran işlem "sermayenin azaltılması"dır. Ancak bir sermaye şirketi zararı ortadan kaldırabilmesi amacıyla, koşullar oluşmadan, sermayesinide azaltamaz.⁷⁸

2.1.3.3 Amortismanlar

İşletmede bir yıldan uzun süre kullanılan ve bu süre içinde ister fiziki, ister ekonomik nedenlerle olsun bir değer kaybına uğrayan duran varlıkların değer kayıplarının bir döneme yüklenmesi, dönemsellik kavramı ile bağdaşmaz.

⁷⁷.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.49

İşletmelerde kullanılan maddi sabit değerler, aşınma, yıpranma, eskime veya teknolojik gelişmeler sonucunda zamanla değerini kaybederler. Sabit değerlerin kullanıldığı sürece uğradıkları değer kayıplarının, ilgili faaliyet dönemlerine gider kaydedilmesi işlemine "AMORTİSMAN" denir.⁷⁹ Bu nedenle V.U.K.'nın 314 ve 315. maddeleri uyarınca boş arazi ve arsalar dışındaki sabit kıymetlerin değerinin normal amortisman yöntemine göre en çok %25'i, azalan bakiyeler yöntemine göre ise %50'yi geçmemek üzere normal amortisman oranının iki katı oranında yıllık amortisman ayrılabilir. ⁸⁰

İşletme normal amortisman yöntemini uygularsa amortisman ayırmaya başladığı ilk yıllarda, azalan bakiyeler yöntemini uygulaması halinde amortisman ayırdığı son yıllarda daha karlı görülecek, eksik amortisman ayrılması durumunda ise ekonomik kar kavramından uzaklaşılacaktır.⁸⁰

İşletmede kullanılmak üzere edinilen bir duran varlığın bedelinin, alındığı dönemde ya da ekonomik ömrünü tamamladığı dönemde gider yazılması düşünülebilir. Ancak, kullanma süresi boyunca işletme gelirlerinde bir artış doğurduğu halde bu varlık için yapılan harcamanın bir dönemde gider yazılması, söz konusu giderin ilgili dönemin gelirleri ile karşılaştırılma imkanı ortadan kalkacaktır. Ayrıca işletmenin bilançosunda duran varlıklar ya olduğundan düşük ya da olduğundan yüksek değerle yer alacaktır.⁸¹

Vergi Usul Kanunumuzda Amortisman; İşletmede kullanılan duran varlıkların kullanıldıkları sürece uğradıkları değer azalmalarının gider yazılması olarak tanımlanabileceği gibi, bir duran varlığın elde edilmesi için yapılan giderin, o duran varlıktan yararlanılan dönemlere bölünmesi biçiminde de tanımlanmıştır.

Böylece, aktif toplamı; bilançonun aktif tablosu toplamından, zararlar ve pasif tablosunda yer alan amortismanlarla, aktifi düzenleyici öteki kalemler düşüldükten sonra kalan tutardır.

⁷⁸ LALİK, Ömer, Şirketler Muhasebesi, Ankara, 1985, s. 221

⁷⁹ KULAK, Mehmet-AKBULUT Şerafettin, Muhasebe Teknikleri, Ankara, 1992, s.273

⁸⁰ .KARAŞIN, A.Gültekin, A.g.e., s.15

⁸¹ .SEVİLENGÜL, Orhan, A.g.e. s.327

2.1.3.4 Borçlar

Borçlar, bir işletmenin başka işletmelerle, öteki kişi ya da kuruluşlara karşı olan ve parayla anlatılabilen yükümlerini belirten bir işletmecilik terimidir. Özvarlığın saptanması sırasında, aktif toplamından düşülür.⁸²

2.1.3.5 Karşılıklar

V.U.K.'nın 323. maddesine göre dava yada icra safhasında bulunan alacaklarla, yapılan protestoya ya da yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar şüpheli alacaklar sayılır ve bunlar için bilançonun pasifinde karşılık ayrılabilir. Stokların tabii afetler yada bozulma, çürüme, kırılma, çatlama, paslanması gibi haller nedeniyle kıymetinin düşmesi durumunda stok değer düşüş karşılığı ayrılabilir. Bu nedenle karşılık ayrılmasıyla dönem kârı düşük görülmekte, karşılık ayrılmaması ya da az karşılık ayrılması halinde ise yeni ekonomik kâr kavramından uzaklaşmaktadır.⁸³

Karşılıklar bazı değer azalışları ile işletmenin yükümlerini içerdiklerinden, değer azalışları karşılıkları aktif kıymetlerin değerinden indirilir. Zarar ziyan ve yüküm karşılıkları ise, teoride borçlar arasında mütalaa edilmektedirler. Bu bakımdan, net aktif veya özvarlığın saptanmasında karşılıkların da borçlar ile birlikte aktif toplamından düşülmesi gerekmektedir.⁸⁴

2.1.3.6 Aktifleştirilen Giderler

Aktifleştirilmiş giderler veya diğer bir deyişle birden fazla hesap dönemini ilgilendiren giderler, işletmenin cari faaliyetinden doğmayan, büyük bir ihtimalle işletmenin gelecek hesap dönemlerinde elde edeceği gelirlerle ilgili olan ve belirli zaman aralıkları ile tekerrür etmeyen giderlerdir. Bu giderlere örnek olarak ilk

⁸²KİPER, Osman, A.g.e. s.121

⁸³.KARAŞİN, A.Gültekin, A.g.e., s.16

⁸⁴.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.50

tesis giderleri, araştırma-geliştirme giderleri, hisse senedi ihraç giderleri, tahvil ihraç iskontoları gösterilebilir.⁸⁵

Bir kısım yazarlar, özvarlığın belirlenmesinde kuruluş ve örgütlenme giderleri ile aktifleştirilen diğer giderlerin de aktif toplamından indirilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Faaliyetine devam eden bir işletmede, aktifleştirilen giderlerin aktif toplamından indirilmesi zorunluluğu yoktur. Kaldı ki, aktifleştirilen giderlerin aktif toplamından indirilmesi halinde, dönem sonucunu bulabilmek için karışık işlemler yapmak gerekmektedir.⁸⁶

2.1.3.7 Haklar

Özvarlığın belirlenmesinde, maddi özvarlık ayrımı nedeniyle, gayri maddi hakların da aktif toplamından düşülmesi gerektiğini savunanlar vardır. Biz bu görüşü katılmıyor, hakların da aktifler arasında yer alması gerektiği görüşünü benimsiyoruz. Bu bakımdan, özvarlığın belirlenmesinde haklar aktif toplamından indirilmez.⁸⁷

2.1.4 Karın Belirlenmesi Yöntemi ve İşletmeden Çekilen ve İşletmeye İlave Edilen Değerler

2.1.4.1 İşletmeden Çekilen Kıymetler

2.1.4.1.1 Dağıtılan Kârlar

Ortaklıklarda işletmeden çekilen kıymetlerin başında, ortaklara, pay sahiplerine ve kâra katılan diğer kimselere dağıtılan kârlar yer almaktadır.

İster dönem kazancının, isterse eski dönemlerin kârlarının, öyle ki, yedek akçelerin dağıtımı söz konusu olsun, pay sahiplerine dağıtılan kârlar ya da kâr payları, işletmeden çekilen değerleri anlatır. Kârın pay sahipleri, ortaklar ya da kâra katılan kişilerin hesaplarına alacak yazılması, yani, hesaben dağıtılması,

⁸⁵ .AKGÜÇ, Öztin, A.g.e. s.115

⁸⁶ .ERİMEZ, Rüşti, A.g.e. s.50

⁸⁷ .ERİMEZ, Rüşti, A.g.e. s.50

başka bir anlatımla, nakden ödenmemesi durumunda da dağıtılan kesim, işletmeden çekilen değer sayılır.⁸⁸

2.1.4.1.2 Ödenen Vergiler

Kişi ortaklıklarında vergi ortaklara ait olduğuna göre, şirket kasasından ödenen vergiler, ortakların şirketten aldıkları kâr payı niteliğindedir. Sermaye şirketlerinde ise, vergi şirket tüzel kişiliğine ait bulunduğundan, hesaplarda borç olarak gösterilir.⁸⁹

Sermaye şirketlerinde, dağıtılmayan kârlar üzerinden kesinti yolu ile ödenen vergiler de, işletmeden çekilen değerler olarak benimsenir. Ne var ki, bu vergilerin aktifte alınacak olarak kayıtlı olması durumunda da, ayrıca aktif toplamından indirilmesi uygun olacaktır.⁹⁰

2.1.4.1.3 Sermayeye Eklenen Yedek Akçeler

Anonim şirketlerin, birikmiş yedek akçelerini, sermayelerine eklemesi, böylece pay sahiplerine bedelsiz pay senedi vermesi olanaklıdır. Bu işlem, muhasebe tekniği yönünden, kâr dağıtımını aynı zamanda sermaye yatırımı olarak nitelenir. Bu durumda, sermayeye eklenen yedek akçenin işletmeden çekilen değer olarak gözetilmesi gerekir ise de, aynı miktarda sermaye yatırımı yapıldığı için, o kadar da işletmeye eklenen değer söz konusudur. Başka bir anlatımla, çekilen değerler, eklenen değerlere eşit olmaktadır.⁹¹

Kanuni yedek akçeler dışında kalan yedek akçelerin sermayeye ilavesi, dağıtılmayan kazançlardan yapılan vergi kesintisi dolayısıyla, önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu takdirde, pay sahiplerinin aldığı kâr payı, kesilen vergilerle sermayeye ilave edilen net yedek akçe tutarına eşit olmaktadır. Sermayeye yapılan ilave ile ortakların aldıkları kâr payı farklı olduğundan, kâr payının saptanmasında

⁸⁸.KİPER, Osman, A.g.e. s.122

⁸⁹.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.54

⁹⁰.KİPER, Osman, A.g.e. s.123

⁹¹.KİPER, Osman, A.g.e. s.123

çekilen kıymetler ve sermayeye ilave edilen yedek akçenin de ilave edilen kıymetler olarak ayrı ayrı hesaba katılması gerekmektedir. İlerde tekrar dokunulacağı üzere, emisyon primleri, bizce işletmeye ilave edilen kıymetler niteliğindedir.⁹²

2.1.4.1.4 Sermaye Amortismanları

İmtiyazlı anonim şirketler, sermayelerini her yıl amortismanına tabi tutarak, kur'a isabet eden pay senetlerini, bedelini ödemek ya da pay sahiplerine eşit ödemede bulunmak yoluyla pay senetlerini kısmen ya da tümüyle amorti etmektedir. O dönem içinde amorti edilen, başka anlatımla, pay sahiplerine geri verilen sermaye miktarının, işletmeden çekilen değerler olarak nitelenmesi gerekir.⁹³

2.1.4.1.5 Ortaklara Borçlar

Şirketlerde ortakların şirketten aldıkları borç paraları çekilen kıymetler arasında mütala etmek hatalıdır. Bunlar şirket tüzel kişiliğinin üçüncü şahıslardan olan alacakları arasında yer alır.

Ortakların şirketten çektikleri aynı kıymetlerin tutarları da bunların borçlarına yazılır. Eğer, defter kayıtlarına intikal ettirilmeksizin çekilmiş aynı kıymetler varsa bunların değerlendirilerek ortakların borcuna yazılması gerekir.⁹⁴

2.1.4.1.6 Kabul Edilmeyen Giderler

Gelir Vergisi Kanunu'nun 41. maddesinde, kolektif şirketlerin ortakları ile, komandit şirketlerin komandite ortaklarının kendilerine, eş ve çocuklarına yapılan bir takım ödemeleri, işletmeden çekilen değer sayılmıştır.

⁹².ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.52

⁹³.KİPER, Osman, A.g.e. s.123

⁹⁴.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.54

2.1.4.2 İşletmeye İlave Edilen Kıymetler

2.1.4.2.1 Sermaye Arttırmaları

Ortaklıklarda, işletmeye ilave edilen kıymetlerin başında işletmeye yeniden ilave edilen sermaye gelir. Yeni sermaye yatırımı nakden veya aynen olur. Aynı sermaye, belli usullere göre belirlenecek değeri ile nazara alınır. Bir de birikmiş yedek akçelerin sermayeye eklenmesi hali vardır. Yedek akçenin sermayeye ilavesi bir taraftan kâr dağıtımı ve öte yandan işletmeye yapılan ilaveyi gösterdiğinden, bunun da önceki açıklamalar çerçevesi içinde ilave olarak hesaba katılması gerekir. Bunun dışında işletmelerin ödenmemiş sermayeyi ödemek suretiyle de sermaye artırımına gitmiş olurlar.

2.1.4.2.2 Ortakların Karşılıksız Tevdiatları

Ticaret Kanunu, sermayeden eksilen kısmın ilerde hasıl olacak kârlar ile telafi olunacağı ilkesini benimsemiştir. Bu ilkeye göre şirket zararlarının, kâr ve zarar hesabında tutulması ve ilerde doğacak kârlarla kapatılması gerekmektedir. Bununla beraber, şirketin, meydana gelen zarardan her bir ortağın payına düşen kısmı tesbit edip ortakların kişisel hesaplarına borç yazması mümkündür. Şirket zararının ortakların şahsi hesaplarının borcuna yazılmak suretiyle kâr ve zarar hesabının kapatılması, ortakların işletmeye hesaben bir kıymet ilave etmeleri niteliğindedir. Bu bakımdan, zararın ortakların hesaplarına borç yazılması halinde, kapatılan zararın işletmeye ilave edilmiş değer olarak gözönünde tutulması gerekmektedir.

2.1.4.2.3 Emisyon Primleri

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8. maddesinin 5'inci bendinde, kurumların rüçhan hakkı kuponlarının satışından elde ettikleri kazançları ile anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılmasından sağlanan

kazançlar olduğu belirtilmektedir. Bu şekilde elde edilen Kazançların Kurumlar Vergisi'nden müstesna oldukları açıklanmıştır.⁹⁵

Emisyon primi; anonim şirketlerin, gerek kuruluşlarında, gerekse sermayelerini artırdıkları sırada çıkardığı pay senetlerini, nominal değer in üstünde bir bedelle satması durumunda elde olunan pay senetlerinin nominal değerleri toplamı ile, satış bedelleri toplamı arasındaki farklar demektir.

Emisyon primleri, Kurumlar Vergisi'nin konusu olunca, Türk Ticaret Kanunu'nun 466. maddesi uyarınca, yedek akçe ayrılması zorunlu olmaktadır. Böyle olunca, Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesi uyarınca, kesinti matrahının belirlenmesinde, safi kurum kazancından indirilmekte, vergi kesintisine tabi olmaktadır.⁹⁶

2.1.4.2.4 Şahıs Şirketlerinde İşletme Sahiblerinin İşletmeye İlave Ettiği Kıymetler

Tek kişinin sahip olduğu işletmelerde işletme sahibinin şahsi servetinden işletmeye koyduğu kıymetlerde işletmeye ilave edilmiş kıymetler olarak hesaba katılır.

2.2 KARIN HASILAT VE GİDERLERİN MUKAYESESİ İLE BELİRLENMESİ

2.2.1 Hasılat ve Gider Kavramları

Dönem; sonucu, bir bakıma, hasılat ile giderler arasındaki fark olarak tanımlandığına göre, hasılat ve gider kavramlarının ifade ettiklerin anlamın açık olarak belirlenmesine ihtiyaç vardır.

Geniş açıdan bakıldığında, işletmenin bir hesap dönemi içinde yaptığı tüm harcamalarla borçlanmaları gider, yaptığı tahsilat ile lehine doğan alacakları hasılat olarak nitelemek mümkündür. Ancak, dönem sonucunun saptanmasında söz konusu olan hasılat ve giderler daha dar bir çerçevede mütalaa

⁹⁵.KORKUSUZ, Mehmet, Maliye Postası Dergisi, Sayı:364, 1 Kasım 1995, Ankara, s.67

⁹⁶.KİPER, Osman, A.g.e. s.130

edilmektedir. Bu bakımdan, aşağıdaki bölümlerde hasılat ve gider kavramları ele alınacak ve bu kavramlar hakkında kısa bilgiler verilecektir.

2.2.2 Hasılat

Hasılat, malların satışı ve hizmetlerin arzı sonucunda oluşur ve malı alan veya hizmetten yararlanan müşterilere yüklenen borç kaydı ile ölçülür. Hasılat, aynı zamanda aktif elemanların satışından sağlanan kârları, yatırımlardan elde edilen faiz ve kâr paylarını ve sermayeye yapılan ekler dışında, özvarlıkta görülen artışları da belirtir.⁹⁷

İşletmenin bir hesap dönemindeki faaliyetlerinin sonucunu saptama yönünden ele alındığında, hasılat deyimi, pasifte bir artış meydana getirmeksizin aktifte meydana gelen artışları veya aktifte bir azalma olmaksızın pasifteki azalışları ifade eder. Aktifteki artış bir alacak şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, aktife yeni aktif kıymetler ilavesi şeklinde de olabilir.

Başka bir ifadeyle, satışlardan elde edilen tutar ile satılmayan malların tutarı, hep birlikte işletmenin faaliyet gelirini oluşturur. İşleyiş geliri, işletmenin ana konusu ile ilgili olarak üretilen mal ve hizmetlerden elde edilir. Bir işletmenin ana uğraşı konusu olan mal ve hizmetlerin üretilmesiyle elde edilen işleyiş gelirin dışında, daha bazı gelirleri de vardır.⁹⁸ Bunlar:

- İşletmenin temel faaliyetleri dışında kalan alanlardan ve faaliyetlerden,
- Mal ve hizmet üretiminde kullanılmayan bazı varlıkların kiraya verilmesinden,
- Başka işletmelerin tahvil ve hisse senetlerine yapılan yatırımlardan,
- Üretimde artık kullanılmayan ve bütünüyle amorti edilmiş üretim araçlarının satışından,
- İşletmeye yapılan bağışlardan elde edilir.

⁹⁷.R.Kennedy-S.Müllen, Finansal Durum Tabloları, Çev. Doç.Dr. Atilla Gönenli, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, 1966, s.175

⁹⁸.ŞİMŞEK, M. A.g.e. s.112

2.2.2.1 Hasılat Türleri

İşletmeler, faaliyetleri sırasında çeşitli gelirler elde ederlerse de, bu gelirlerden en önemlisi işletmenin ana faaliyet konusunu oluşturan işlemlerden sağladığı gelirlerdir.

Bu yönden incelendiğinde işletme gelirlerini ikiye ayırma imkanı vardır. Bunlar;

- Faaliyet gelirleri,
- Faaliyet dışı gelirlerdir.

2.2.2.1.1 Faaliyet Gelirleri

Faaliyet geliri mal ve hizmet satışlarından sağlanan brüt kârlardır.

Brüt satış kârı veya zararı'ndan işletme faaliyetinin sürdürülmesi için zorunlu olan giderlerin indirilmesinden sonra ulaşılan sonuç faaliyet kârıdır.

Mal ve hizmet satışından doğan kârların işletme tablosu ya da işletme hesabı düzenlemek suretiyle de saptanması mümkündür. Mal satış kârının belirlenmesinde aşağıdaki hususlar gözönünde tutulur.

- Malın satış tutarı,
- Satış iade ve indirimleri,
- Satılan malın maliyet bedeli.

Malın satış tutarından satış iade ve indirimleri indirilmek suretiyle net satış tutarı bulunur. Net satış tutarından satılan malın maliyet bedeli düşülmek suretiyle de brüt satış kârı belirlenir.

2.2.2.1.2 Faaliyet Dışı Gelirler

Faaliyet halindeki bir işletme faaliyeti sırasında ana uğraşı konusu dışında kalan işlemlerden de bir kısım gelirler elde edebilmektedir.

Faaliyet dışı gelirleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- İştirak kârları,
- Alınan faizler,
- Hakların kiralanmasından sağlanan gelirler,
- Sabit kıymet satış kârları,
- Alınan komisyonlar,
- Personelden alınan katılma payları,
- Kambiyo kur farkları,
- Sağlanan iskontolar ve vade farkları,
- Serbest menkul kıymet değer artışları,
- Borç senetleri reeskontları,
- Karşılıklardan yapılan tahsilat

2.2.2.2 Hasılatın Belirlenmesi Yöntemleri

İşletme hasılatı aşağıdaki iki kaynaktan oluşmaktadır. Bunlar;

- Satış kârı,
- Satış kârları dışında kalan gelirlerdir.

2.2.2.2.1 Satış Kârı

Satıştan elde edilen gelir, muhasebe tekniğinde, gayrisafi kâr olarak açıklanır. Gayri safi kâr deyimi ise, satılan malın maliyeti ile satış tutarı arasındaki olumlu farktır.

Mal üretimi ve alım satımı ile uğraşan işletmelerde mal hareketleri ve bu hareketlerden doğan sonuçlar çeşitli şekillerde izlenmektedir. Ticari malların

satış kârlarının hesaplanmasında aralıklı envanter yöntemi veya sürekli envanter yönteminden birisi kullanılmak suretiyle yapılmaktadır. Aralıklı envanter yönteminde işletmenin deposuna giren mallar maliyet fiyatıyla kaydedilir ve yine satışlar ise satış fiyatıyla çıkış yapılır. Dönem sonunda yapılan envanterde stoklar sayılır ve buna göre işletmenin ticari mallarından elde ettiği kâr veya zarar tespit edilmiş olur.

Sürekli envanter yönteminde ise Ticari Mallar Hesabı'nın yanında bir de satış hesabı kullanılmaktadır. Ticari Mallar Hesabı'na maliyet değeri ile kaydedilen değerler yine maliyet değerleri ile çıkışı yapılır. Satış hesabına ise ticari mallar maliyet değeri ile girer, satış değeri ile çıkışları yapıldığından işletmenin herhangi bir dönemde ne kadar kâr elde ettiği bilinir.

Ülkemizde özellikle 1994 yılından itibaren Tek Düzen Muhasebe Sistemine geçmiş olmasından sonra büyük çoğunlukla işletmeler sürekli envanter yöntemini tercih etmektedirler. Hem aralıklı hem de sürekli envanter yöntemlerinde iki, üç, dört ve beş hesaplı uygulamalara rastlanılmaktadır. Tekdüzen Muhasebe Sistemine uygun olanı ise beş hesaplı uygulamadır.

2.2.2.2.2 Satış Kârları Dışında Kalan Gelir

Satış kârı dışında kalan diğer hasılatın, gayri safi miktarı ile kâr ve zarar hesabına alınması daha uygundur. Bu bakımdan faizler, kiralar ve diğer işletme gelirleri brüt miktarları ile kâr zarar hesabının alacağına, buna karşılık bu gelirin elde edilmesi için yapılan giderler de aynı hesabın borcuna yazılır. Bununla beraber, bu tür gelirin gelir tablosuna net miktarı ile alınması daha yaygındır.

Hizmet işletmelerinde, yapılan hizmetler karşılığında alınan ücretler işletme hasılatı adını almaktadır. Bu işletmelerde kâr, hizmetin ifası için yapılan harcamalarla işletme hasılatı arasındaki olumlu farktır. kâr ve zarar hesabında işletme kârı net miktarı ile gösterilebilirse de bu çeşit işletmelerde hasılat ile giderlerin ayrı ayrı gösterilmesi daha uygundur. Bununla beraber bir işletme

tablosu düzenlemek suretiyle, kâr ve zarar hesabına safi kârın alınması da mümkündür.

2.2.3 Giderler

Gider ise, geniş anlamda, işletmenin bir hesap dönemi içinde yaptığı tüm harcamalarla, borçlandığı tutarları içeren bir terimdir. Başka bir ifade ile gider, gelir elde etmek amacı ile yapılan aktif(varlık) tükenmeleridir. Varlıklarda bir azalmayı ifade eder. Bu azalma aynı zamanda şirket ortaklarının varlıklar üzerindeki haklarının toplamındaki azalıştır.⁹⁹

İşletmenin, mal veya hizmet maliyeti dışında kalan giderleri; normal faaliyet giderleri, her faaliyet döneminde meydana gelen arızı giderleri ile olağanüstü giderlerden meydana gelir. Bu giderler, niteliklerine uygun olarak aşağıdaki gibi tasnif edilebilir.¹⁰⁰ Bunlar;

- Genel yönetim giderleri,
- Pazarlama, satış ve dağıtım giderleri,
- Maliyet giderleri,
- Finansman giderleri
- Olağanüstü giderlerdir.

2.2.3.1 Genel Yönetim Giderleri

Genel yönetim giderleri, satın alınan veya üretilen malların maliyeti ile doğrudan doğruya ilgili olmayan ancak, işletmenin faaliyetinin devamı için gerekli bulunan harcamalardır. Buna göre, genel yönetim giderleri, hangi mal veya hizmet için yapıldığı kesin olarak belli olmayan ve dolayısıyla işletmenin tümünü ilgilendiren giderlerdir.

⁹⁹ SÜRMELE, Fevzi, BENLİGİRAY, Yılmaz, Genel Muhasebe, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 366 !.Fasikül, Eskişehir, 1993, s.28

¹⁰⁰ .KOÇ-YALKIN, Yüksel, A.g.e. s.285

Genel yönetim giderlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Yönetim hizmetlerinde ve muhasebe servisinde çalışan personele ödenen ücretler ve bu personel için ödenen sosyal sigorta primleri,
2. Tahsilat ve kredi giderleri,
3. Yönetim Kurulu huzur hakları ve Yönetim Kuruluna sağlanan diğer yararlar,
4. Genel Kurul toplantı giderleri,
5. Denetçilere ödenen ücretler,
6. Yönetim servisinde kullanılan demirbaş eşya ve döşemelerin tamir, bakım giderleri ve bunlar için ayrılan amortismanlar,
7. Isıtma, aydınlatma ve temizlik giderleri,
8. Kırtasiye ve basılı kağıtlar giderleri,
9. İdare binaları için ödenen kiralar ve ayni vergiler,
10. Yöneticilere tahsil edilen taşıtların giderleri ve amortismanları,
11. Dava ve mahkeme giderleri,
12. Danışmanlara ödenen ücretler,
13. PTT giderleri,
14. Kâr üzerinden ödenen vergiler,
15. Temsil giderleri,
16. Çeşitli giderler.

2.2.3.2 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri

Satış giderleri, satışla ve satılan malların alıcıya teslimi ile doğrudan doğruya ilgili olan giderlerdir. Şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Reklam ve tanıtma giderleri,
2. Dağıtım ve teslim ile ilgili giderler
3. Satış bürosu giderleri,
4. Satış binası giderleri,
5. Satış bölümünde çalışan yönetici ve diğer hizmetlilerin ücretleri,
6. Satış memurlarının seyahat giderleri,
7. Satılan malların yükleme ve taşıma giderleri,
8. Verilen satış komisyonları,
9. Çeşitli giderler,
10. Ambalaj giderleri

2.2.3.3 Maliyet Giderleri

Maliyet giderleri, satın alınan ya da üretilen ekonomik değerlerin maliyet bedeline eklenen harcamalardır. Direkt maliyet giderlerinin yanında birden fazla üretim yapan işletmelerde üretimin tümü için yapılan ve üretilen mal ve hizmetlerin maliyet bedeline eklenmesi gereken genel üretim giderleri de maliyet giderleri arasında yer alır.

2.2.3.4 Finansman Giderleri

Finansman giderleri deyimi, işletmenin sağladığı yabancı kaynaklar karşılığında ödediği faizlerle bu faizlere ilişkin giderleri kapsayan bir deyimdir.

Yatırımların finansmanında kullanılan kredilerin ödenen yada tahakkuk eden finansman giderleri yatırımın maliyetine eklenerek amortismanına tabi tutulmalıdır. İşletme dönemine ait finansman giderleri ise ilgili olduğu yılda doğrudan gider yazılabileceği gibi istenilirse amortismanına tabi tutulmak üzere aktifleştirilebilir.¹⁰¹

Günümüz işletmeleri, yatırımlarını gerçekleştirmek ya da kuruluş yıllarında döner sermaye ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla, yatırım bankalarından uzun ve orta vadeli yatırım kredileri almakta ve bu kredileri belli bir ödeme planı çerçevesi içinde yıllık taksitler halinde ödemektedirler.

Ödeme planlarında her yıl ödenecek ana para ve faiz ayrı ayrı gösterilmektedir. Kredi alan işletmenin aldığı krediden doğan borcu, faiz ve ana paradan oluşmaktadır. İşletme krediyi aldığı anda faizleri ile birlikte borçlar arasına yazılması ve tamamının bilançonun pasifinde gösterilmesi gereklidir.

Fakat, işletme yönünden borcun tamamı tahakkuk etmiş olmakla beraber, vadesi henüz gelmemiş olan faizlerin ne suretle muhesebeleştirileceği konusunda tam bir birlik yoktur. Bazı işletmeler uzun vadeli kredilerin faizlerinin tamamını, bu kredi ile sağlanan sabit kıymetlerin maliyet bedeline eklemekte, diğer bazı işletmeler bu faizleri, sabit kıymetleri edinme giderleri adı altında ayrı bir hesapta toplayarak amortismanına tabi tutmakta, bir kısım işletmeler ise faizleri sabit kıymetlerin maliyeti ile ilgilendirmeksizin, ödedikleri yılın genel idare giderleri arasına yazmaktadırlar.¹⁰²

2.2.3.5 Olağanüstü Giderler

Olağanüstü gider deyimi, işletmenin normal faaliyetleri gereği yapmak zorunda olduğu olağan giderler dışında kalan arazi ve tesadüfi giderleri kapsayan bir terimdir.

¹⁰¹.ÖZBALCI, Yılmaz, Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Olgaç matbaası Ankara, 1982, s.363

¹⁰².ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.78

İşletmelerde rastlanan başlıca olağanüstü gider ve zararları şöylece sıralayabiliriz:

1. Zarar ziyan tazminatları,
2. Aktifte meydana gelen değer düşüşleri,
3. İş kazaları sonucu meydana gelen zararlar ve ödenen tazminatlar,
4. Bağış ve yardımlar,
5. Doğal afetler sonucu ortaya çıkan zararlar,
6. Vergi cezaları ve diğer ceza ödemeleri.

2.2.4 Gelir Tablosu

Gelir tablosu, bir işletmenin belli bir dönemine ait faaliyet sonuçlarını gösteren tabloya denir. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere gelir tablosu, bilanço gibi statik değildir. Gelir tablosunun en önemli niteliği, dinamik bir özelliğe sahip bulunmasıdır. Bilanço, işletmenin belli bir andaki enstantane fotoğrafını gösterirken, gelir tablosu işletmenin belirli bir dönemine ilişkin filmi göstermektedir.

Bilançoda o dönemin faaliyet sonucunu gösteren tek bir kalem yer almaktadır. Bu da net kâr veya zarardır. Etkili bir yönetimde ise, net kârın veya zararın oluşmasında rol oynayan gelir ve gider kalemlerinin ayrıntılı olarak bilinmesi zorunludur. Gelir tablosu, o dönemle ilgili gelir ve gider kalemlerini ayrıntılı olarak göstererek yöneticilere yardımcı olmaktadır. İşletmelerde mal ve hizmet akışlarının analizini mümkün kılan muhasebe verilerini sağlaması bakımından faaliyetlerin dinamik yönünü yansıtan gelir tabloları, bu özellikleriyle, daha çok statik bir nitelik taşıyan bilanço tablolarının önüne geçmiş gibidir.¹⁰³

¹⁰³.HIÇŞAŞMAZ, Mazhar, Bilanço ve Gelir Tabloları Analizi, A.İ.T.İ.A. Yayın No:181, Ankara, 1982, s.9

Gelir tablosunun temel niteliklerini şu şekilde açıklayabiliriz:

-Milli para biriminin, gelir tablosunda yer alan gelirler ile giderlerin gösterilmesinde esas alınmasıdır.

-Gelir tablosunun belli muhasebe kavramları ile genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak düzenlenmesidir.

-Gelir tablosunun, diğer mali raporlar gibi tarihi bir belge olarak kabul edilmesidir.

Gelir tablosu başlıca iki şekilde düzenlenebilir:

-Hesap tipi gelir tablosu,

-Rapor tipi gelir tablosu

2.2.4.1 Hesap Tipi Gelir Tablosu

Hesap tipi gelir tablosunda sol tarafta gider kalemleri ve sağ tarafta da gelir kalemleri yer alır.

O döneme ait faaliyetler kârla sonuçlanmışsa, tablonun iki tarafında eşitliği sağlamak için dönem kârı tablonun sol tarafına en son kalem olarak eklenir. Faaliyet sonucu zararlı ise, bu defa dönem zararı, tablonun sağ tarafının en son kalemi olarak belirtilir.

Hesap tipi gelir tablolarında yer alan kalemler, faaliyetle ilgili gayrisafi ve safi hasılat ile satış maliyetlerini göstermediğinden kâr ve zarar hesabının iki tarafında yer alan kalemleri (T) şeklindeki bir çizelge şeklinde düzenlenmekle, bu tip gelir tablosu elde edilir. Diğer bir deyişle, hesap tipi gelir tablosu kâr ve zarar hesabının bir kopyası niteliğindedir. Bu nitelikteki bir gelir tablosu da, bir mali tablo ve yönetim aracı olarak önemli olmamaktadır.

Sonuç hesaplarından yararlanarak işletmelerin o döneme ait gelir tablosu düzenlenir. Gelir tablosu, işletmenin bir hesap dönemi boyunca elde ettiği

gelirleri, yükseldiği giderleri ve bu gelir ve giderlerin farkından oluşan dönem kâr veya zararını gösterir.

..... işletmesitarihli dönemi		Gelir Tablosu	
Giderler		Gelirler	
Satılan Malın Maliyeti	Satışlar
Faaliyet Giderleri	Diğer Faaliyetlerden
Diğer Faaliyetlerden	Olağan Gelir ve Kârlar
Olağan Gider ve Zararlar	Olağandışı Gelir ve
Finansman Giderleri	Kârlar
Olağandışı Gider ve		
Zararlar		
DÖNEM KÂRI	DÖNEM ZARARI

(Tablo: 1) Hesap Tipi Gelir tablosu

2.2.4.2 Rapor Tipi Gelir Tablosu

Rapor tipi gelir tabloları, bir işletmenin bir dönem içindeki faaliyetlerini bütünü ile ortaya koymaktadırlar. Hesap tipi gelir tablolarında olduğu gibi sadece satış kârı veya zararı ile maliyetler kapsamına girmeyen kalemleri göstermekle kalmaz; aynı zamanda satış hasılatı, maliyetleri ve diğer giderleri de kapsar. Böyle bir tabloyu inceleyenler, işletmenin çeşitli bölümleri tarafından yürütülen faaliyetler hakkında bir görüş sahibi olurlar.

b.Rapor Tipi Gelir Tablosu: Rapor tipi gelir tablosunda satış gelirlerinden başlanarak; gelirler toplanır, giderler çıkartılır.

.....İŞLETMESİTARİHLİ GELİR TABLOSU	
A. BRÜT SATIŞLAR
B.SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)
C.NET SATIŞLAR
D.SATIŞLARIN MALİYETİ (-)
BÜRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI
E. FAALİYET GİDERLERİ (-)
F.DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR
G. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)
H. FİNANSMAN GİDERLERİ (-)
OLAĞAN KÂR VEYA ZARAR
I. OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR
J. OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI

(Tablo:2) Rapor Tipi Gelir Tablosu

2.2.5 Net Kâr-Zarar

İşletmenin faaliyet sonucu gelir tablolarında net kâr ya da zarar olarak gösterilir.

Net kâr, gelir toplamından giderler indirildikten sonra kalan kısımdır.

Net kârın karşıtı zarardır. Zarar ise gelir ve giderler arasındaki olumsuz fark olarak tanımlanmaktadır.

Net kâr üzerinden devlet de pay aldığından, yani işletmenin bir hesap dönemi içinde elde ettiği safi kâr, sermaye şirketlerinde kurumlar vergisine tabi

bulduğundan, gelir tablolarında vergi düşülmeden önceki ve vergi düşüldükten sonraki kârları, belirlemek üzere vergiden önceki net kâr ve vergiden sonraki net kâr deyimleri kullanılmaktadır.

2.2.6 Ticaret Kanununa Göre Safi Kâr

Ticaret Kanunumuz, çeşitli maddelerinde safi kâr ve safi kazanç deyimini kullanmış olmakla beraber, safi kârın tanımını yapmış değildir. Ancak, safi kârın tanımının yapılmamış olması, kanunun bir noksanlığı değil, kanun koyucunun bilinçli bir davranışıdır.

Bu bakımdan, Türk Ticaret Kanununda kullanılan safi kâr deyimini işletmelerin izledikleri politikaya göre, bu kanun hükümlerine uygun olarak, saptadıkları net kârı ifade eden bir terim olarak kabul edilmektedir.

3. KURUMLAR VERGİSİ'SİNİN KONUSU VE MÜKELLEFLERİ

3.1 KURUMLAR VERGİSİNİN KONUSU

Kurumlar Vergisi'nin konusu kurumların kazançlarıdır. Kurum kazancı, Gelir Vergisi'nin konusuna giren gelir unsurlarından oluşur. GVK.'nun 2. maddesinde yedi bent halinde sıyan gelir unsurlarından herhangi bir Kurumlar Vergisi mükellefleri taafından elde edildiğinde Kurumlar Vergisinin konusuna girmektedir. KVK.'nda gelir deyimi kazanç ve iratları da kapsayacak biçimde kullanılmıştır. Bunun nedeni kurumların irat olarak elde ettikleri gelirlerin de bilanço bakımından "kazanç" niteliğinde kabul edilmesidir. Kurumlar nereden-nasıl elde etmiş olurlarsa olsun, elde ettikleri safi kârın tamamı kurum kazancı olarak adlandırılmaktadır.¹⁰⁴

3.2 KURUMLAR VERGİSİNİN MÜKELLEFLERİ

5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1'inci maddesinde, kurum kazancının, Gelir Vergisi konusuna giren gelir unsurları;

-Ticari kazançlar,

-Zirai kazançlar,

-Ücretler,

-Serbest Meslek kazançları,

-Gayrimenkul sermaye iratları,

-Sair kazanç ve iratlar'dan oluştuğu ve aşağıda sayılanların Kurumlar Vergisi mükellefi oldukları belirtilmiştir.

-Sermaye Şirketleri,

-İktisadi Kamu Müesseseleri,

¹⁰⁴ AKDOĞAN, Abdurrahman, KIZILOT, Şükrü, EYÜPGİLLER Saygın, Türk Vergi Sistemi, Gazi Üniversitesi Yayın No:42, Ankara, 1984, s.263

-Dernek ve Vakıflara ait İktisadi İşletmeler,

İş Ortaklıkları.

Bizim konumuzu bunlardan sermaye şirketleri oluşturacaktır. Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan;

-Anonim Şirketler,

-Eshamlı (Sermayesi Paylara Bölünmüş) Komandit Şirketler,

-Limited Şirketler,

sermaye şirketleridir.

3.3 KURUM KAZANCININ TESPİTİ

Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisi Kanunlarında 3496 ve 4008 sayılı Kanunlarla yapılan düzenlemelere göre, gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışından doğan kazancın tespitinde, bu iktisadi kıymetlerin maliyet bedelinin yeniden değerlendirme oranında artırılması esası getirilmiştir. Ayrıca, işletmeye dahil olan taşıtlara ilişkin giderler ve ayrılan amortismanlar ile işletmede kullanılan yabancı kaynaklara ilişkin giderlerin hasıllattan indirilmesi konusunda da bazı sınırlamalar öngörülmüştür.¹⁰⁵

3.4 KURUM KAZANCININ TESPİTİNDE DİKKATE ALINACAK GİDER VE İNDİRİMLER

3.4.1 Dönem Kârına İlave Edilecek Unsurlar

Bilindiği üzere sermaye şirketleri gelir, gider ve diğer işlemlerini ticari yaşamın doğal akışı içinde, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri doğrultusunda kayıtlarına yansıtma zorundadırlar.¹⁰⁶

Bu uygulamanın sonucu olarak da, vergi yasalarının indirimine izin vermediği kimi giderlerin yıl içinde kayıtlara alınmış ve Dönem Kârından

¹⁰⁵.Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, Seri No: 50

¹⁰⁶. SPK ve MUGT.

indirilmiş olmaları doğaldır. Böyle olunca dönem sonunda; vergi yasalarının indirimine izin vermediği giderlerin indirilmiş olduğu bir “Dönem Kârıyla” karşılaşmış oluyoruz. Bu “gerçek kâr”dır.

Kurum Kazancının beyanı ve vergilendirilmesi sırasında vergi yasalarının indirimine izin verilmeyen, ancak Dönem Kârından indirilmiş bulunan giderleri tekrar Dönem Kârına ilave etmek yoluyla Safi Kurum Kazancının saptanması gerekir.¹⁰⁷

İndirimine izin verilmeyen giderler KVK., GVK., VUK. ve diğer yasalar, Maliye Bakanlığı'nca yayınlanan tebliğler ve Danıştay kararları doğrultusunda belirlenir. KVK kurum kazancından indirilecek giderleri de (md. 14), indirilmeyecek giderleri de (md. 15) belirtmiştir. Ayrıca bununla da yetinmeyerek “Safi Kurum Kazancının tespitinde GVK'nun Ticari Kazanç hakkındaki hükümleri uygulanır (KVK. md. 13)” diyerek vergi yasalarının indirimini kabul etmediği giderlerin, kurumlar için de uygulanmasını sağlamış oluyor.

3.4.2 Kurumlar Vergisi Kanunu ve Diğer Kanunlarca İndirimine İzin Verilmeyen Giderler

Kanunlar, tebliğler ve yargı kararları doğrultusunda indirimi kabul edilmeyen giderleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler (KVK. md. 15/1).

2. Örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler(KVK. md. 15/2). (KVK. md. 16- Örtülü sermaye; Kurumların aralarında vasıtalı, vasıtasız bir şirket münasebeti veya devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yaptıkları istikrazlar, teşebbüste devamlı olarak kullanılır ve bu istikrazlarla kurumun öz sermayesi arasındaki nispet, emsal kurumlarınkine nazaran bariz bir fazlalık gösterirse mezkur istikrazlar örtülü sermaye sayılır.)

¹⁰⁷.ÇANKAYA, İslam, A.g.e. s.151

3. Sermaye şirketlerinde dağıtılan örtülü kazançlar (KVK. md. 15/3)

4. Şirketin 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpmak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla aldığı veya verdiği ödünç paralar.

5. Şirket, ortaklarında veya bunların eşleriyle usul ve furuundan ve üçüncü dereceye kadar (dahil) kan ve sıhri hısımlarından şirket idare meclisi başkan veya üyesi, müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre verdiği, göze çarpmak derecede yüksek aylık, kira, ikramiye, ücret veya benzeri ödemeler.

6. Her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun ayrılan ihtiyat akçeleri (TTK'na, kurumlarına, özel kanunlarına veya esas mukavele ve nizamnamelerine göre safi kazançlardan ayırdıkları bilumum ihtiyaçlarla Bankalar Kanunu'na müsteniden bankaların ayırdıkları karşılıklar dahil.) (KVK. md. 15/4).

7. Hesaplanan Kurumlar Vergisiyle her türlü para cezaları, vergi cezaları ve amme alacaklarının tahsil usulü hakkındaki kanun hükümlerine göre ödenen cezalar, gecikme zamları ve faizler (KVK. md. 15/6).

8. KVK. md. 8/4'le vergiden bağışık tutulan kazançların elde edilmesi için yapılan giderler (KVK. md. 15/8).

9. Menkul Kıymetlerin itibari değerlerinin altında satışından doğan zararlarla ödenen komisyonlar ve benzeri giderler (KVK.md. 15/9).

10.VUK hükümlerine göre ödenen gecikme zamları (KVK. md. 15/10).

11.Motorlu Taşıtlar Vergisi I, III, IV sayılı tarifeye göre ödenenler. (MTVK.md. 14)

12.Binek otomobillerinin ve kişisel ve aile ihtiyaçları için de kullanılan diğer taşıtların giderlerinin yarısı. (GVK. md. 40/7; 24.06.1994 gün ve 4008

sayılı yasayla değiştirilmiş olup, 01.01.1995 tarihinden itibaren geçerli olacaktır.)

13.VUK hukmlerinden daha yüksek oranda ayrılan amortismanlar(VUK. md. 313-321)

14.VUK hukmlerinden daha yüksek oranda ayrılan karşılık giderleri. (VUK. md. 323)

15.VUK hukmlerinden daha yüksek oranda ayrılan diğer karşılık giderleri. (VUK. md. 325-326-327 vb.)

16.VUK hukmlerinden daha yüksek oranda ayrılan senet reeskontları. (VUK. md. 281-285).

17.Vadeli eklere ilişkin ayrılan reeskontlar (SPK tebliği seri no:XI5).

18.Ayrılan kıdem teminatları karşılığı (GVK. md. 40/2).

19.Ödenmeyen SSK pirimleri (GVK. md. 40/2 ve 506 sayılı SSK Kan. md.80).

20.Yenilemede kullanılmayan duran varlık satış kârları ve sigorta tazminatları (VUK. md. 328-329).

21.Yasal tutarları aşan bağış ve yardımlar (KVK. md. 14/6).

22.nceki yıl finansman fonu (KVK. md. 8).

23.Dağıtımına karar verilen Maliyet Artış Fonu (MAF.) (KVG.T. Seri no: 50).

24.Dağıtımına karar verilen MDV. Değer Artış Fonu (KVG.T. Seri no:58).

25.Amacını aşan iř seyahat giderleri (GVK./md. 40).

26.Belgelendirilemeyen giderler (GVK. md. 40).

27.İştirak ve Gayrimenkul satış kazançlarından indirim koşullarına uymayanlar (KVK. geç. md. 23).

28.KVK.nun Geç. 23. maddesine göre, sermayeye eklenen iştirak ve gayrimenkul satış kazançlarının 5 yıl içinde ortaklara dağıtılan kısmı.

29.Dönem kârına diğer ilaveler.

3.4.3 Kurumlar Vergisi Kanunu ve Diğer Kanunlarca İndirilecek Giderler

Ticari kazanç gibi hesaplanan kurum kazancının tesbitinde, mükellefler aşağıdaki giderleri de ayrıca hasıllattan idirebilirler:

1. Hisse ve tahvil senetlerinin ihraç giderleri (Bu giderler senetlerin kağıt ve tabi giderlerini, mahkeme, noter ve diğer tasdik ve tescil giderlerini, damga resmini ve ihraç dolayısıyla ödenen sair harç ve resimlerini, ihraç dolayısıyla bankalara verilen komisyonları, hisse ve tahvil senetlerinin borsaya kaydı için yapılan giderleri ve bunlara benzer diğer her türlü giderleri ihtiva eder),

2. İlk tesis ve taazzuv giderleri (Bu giderler aktifleştirildiği takdirde bunların Vergi Usul Kanunu gereğince değeri üzerinden ayrılacak amortisman gider yazılır);

3. Genel heyet toplantıları için yapılan giderlerle birleşme, fesih ve tasfiye giderleri;

4. Sigorta şirketlerinde bilanço gününde hükmü devam eden sigorta mukavelelerinin istilzam ettiği teknik ihtiyatlar (Hayat sigorta şirketlerinde riyazi ihtiyatlardan temettü ve faizleri vergiden istisna edilmiş olan menkul kıymetlere yatırılan kısma ait faizler, giderler meyanında gösterilemez.)

Sigorta teknik ihtiyatları:

/

-Muallak hasarlara mahsus tazminat karşılıkları;

-Cari muhtarlara mahsus ihtiyatlar;

Hayat sigortaları riyazi ihtiyatlarından ibarettir.

5. Eshamlı komandit şirketlerde komandite ortağın kâr hissesi;

6. (199 sayılı kanunun 12'inci maddesiyle değişen bent) Genel bütçeye dahil dairelere, katma bütçeli idarelere, il özel idareleri ve belediyeler ile köylere kamu menfaatlerine yararlı derneklere ve Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıflara makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar.

7. Beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla geçmiş yılların mali bilançolarına göre meydana gelen zararlar. (Bilançolarda her yılın zararının ayrı ayrı gösterilmesi şarttır.) Tam mükellefiyette yurtdışı faaliyetlerden doğan zararlar, faaliyette bulunulan ülkenin vergi kanunlarına göre beyan edilen vergi matrahlarının her yıl o ülke mevzuatına göre denetim yetkisi verilen kuruluşlarca rapora bağlanması ve bu parorun aslı ile tercüme edilmiş bir örneğinin Türkiye'deki ilgili vergi dairesine ibrazı halinde gider olarak indirilebilecektir.

8. Faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kâr payları ile özel finans kurumlarınca kâr ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kâr payları.

9. Ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderler.

10. Hizmetli ve işçilerin iş yerinde veya işyerinin müstemilatında iaşe ve ibate giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı 27'inci maddede yazılı giyim giderleri;

11. İşle ilgili olmak şartıyla, mukavelenameye veya ilama ya da kanun emrine istinaden ödenen zarar, ziyan ve tazminatlar.

12.İşle ilgili yapılan işin ehemmiyeti ve genişliği ile mütenasip seyahat ve ikamet giderleri.

13.Kiralama yoluyla edinilen veya işletmeye dahil olan ve işte kullanılan taşıtların giderleri.

14.İşletme ile ilgili olmak şartıyla; bina, arazi, gider, istihlak, damga, belediye vergileri, harçlar ve kaydiyeler gibi aynı vergi resim ve harçlar.

15.Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre ayrılan amortismanlar.

16.İşverenlerce, Sendikalar Kanunu hükümlerine göre sendikalara ödenen aidatlar.

3.4.4 Kurumlar Vergisi Kanunu'ndaki İstisnalar(KVK. Md.8)

Kurumlar Vergisi Kanununun 3496 sayılı Kanunla değiştirilen 8'inci maddesinde kurumlar vergisinden müstesna tutulan kurum kazançları yer almaktadır. Öte yandan, yürürlükten kaldırılan istisnalar için Kanuna eklenen geçici 21'inci madde ile mükelleflerin müktesep haklarını korumaya yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Kurumlar vergisine ilişkin diğer istisna hükümleri, özel kanunlarda veya kurumların kuruluş kanunlarında bulunabilmektedir.

Buna göre, kurumlar vergisinden müstesna tutulan kazançlar aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

3.4.4.1 Devamlı Uygulanan İstisnalar

- Tam mükellefiyete tabi kurullardan elde edilen iştirak kazançları istisnası,
- Kooperatiflerin ortakları için hesapladıkları risturnlara ilişkin istisna,
- Turizm hasılatı istisnası,
- Yatırım fonları ile yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançlarına ilişkin istisna,

-Rüçhan hakkı kupon satış kazancı ve emisyon primi istisnası,

-Portföyünün en az %25'i hisse senetlerinden oluşan menkul kıymetler yatırım fon ve ortaklıkları ile risk sermayesi ve gayrimenkul yatırım fon ve ortaklıklarının katılma belgeleri veya hisse senetlerinden elde edilen kâr paylarına ilişkin istisna,

-Yatırım indirimi istisnası,

-24 Haziran 1994 tarih ve 4008 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yürürlüğe girmiş olan özel kanunlarda veya kurumların kurtuluş kanunlarında yer alan istisnalar,

-Kanunla onaylanmış bulunan uluslararası anlaşmalarda yer alan kurumlar vergisine ilişkin istisnalar.

3.4.4.2 Geçici Olarak Uygulanan İstisnalar

-Kurumlar vergisi Kanununun geçici 20'nci maddesi gereğince hayat sigorta şirketleri ve emekli sandıklarının hisse senetleri ile (A) tipi olarak adlandırılan yatırım fon ve ortaklıklarının katılma belgeleri veya hisse senetlerinin alım-satımından elde ettikleri kazançlara ilişkin istisna.

Kurumlar Vergisi Kanununun geçici 21'nci maddesi gereği uygulanan;

-1 Ocak 1986 tarihinden evvel ihraç kanunlarına veya Devletin, kanunların verdiği yetkiye dayanarak akdettiği mukavelenamelere göre mevcut ve çıkacak vergilerden muaflığı kabul edilmiş olan menkul kıymetlerin temettü, faiz ve ikramiyelerine ilişkin istisna,

-Devralınan kurumlara ilişkin zarar indirimi istisnası,

-Eğitim, sağlık ve spor tesislerine ilişkin istisna,

-Gayrimenkul veya iştirak hisselerinin satışından sağlanan kazançlara ilişkin istisna,

3.4.4.3 Finansman Fonu

Sermaye şirketleri ile kooperatifler, yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımlarının finansmanında kullanmak ve yatırım indirimi belgesinde bu yatırım için öngörülen süre ile sınırlı kalmak kaydıyla, Kurumlar Vergisi Kanununun mükerrer 8'nci maddesi hükmü çerçevesinde finansman fonu ayırarak safi kurum kazancından indirebilmektedirler.

3.5 KURUMLAR VERGİSİNİN HESAPLANMASI

3.5.1 Kurumlar Vergisi Oranı

Kurumlar Vergisi Kanununun 25'inci maddesinde 3946 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle kurumlar vergisi oranı, 01.01.1994 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere %25 olarak belirlenmiştir. Bu oran, anılan Kanunun 1'inci maddesinde yazılı tüm kurumlar vergisi mükellefleri için geçerlidir.

KVK'na göre belirlenen istisnalar ve indirimler düşüldükten sonra kalan ve Kurumlar Vergisi matrahını oluşturan tutara (KVK Md. 13 Kurum Kazancına) %25 oranının uygulanacağı belirlenmiştir.

Ancak, %25 oranı uygulanarak bulunan vergi, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancının %20'sinden az olamaz.

Görüldüğü gibi %25 Oranlı Kurumlar Vergisinin belirlenmesindeki ilk çalışma kurumun "Dönem Kârı"nı Safi Kurum Kazancına dönüştürmektir. %25 vergi oranı Safi Kurum Kazancına uygulanacaktır.

Kurumların dönem sonunda düzenleyecekleri Gelir Tablosunda; 690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI hesabının Alacak Kalanı "Vergiden Önceki Dönem Kârı"nı gösterecektir. Kurumlar Vergisi matrahının belirlenmesine bu kârdan başlanır.

Dönem kârının vergilendirilmesi aşamasında Vergi Matrahına ulaşmak üzere şu işlemlerin yapılması gerekir.

a) Ticari kârın ait olduğu dönemde şirket varlıkları VUK. hükümlerinden farklı ölçülere göre değerlendirilmişse, aynı varlıklar VUK. hükümleri doğrultusunda

tekrar değerlendirilerek saptanacak değerlendirme farkı Dönem Kârına yansıtılacaktır.

b)Dönem Kârından indirilmiş, ancak vergi yasalarının indirilmelerine izin vermediği giderler varsa bu giderler saptanarak Dönem Kârına ilave edilecektir.

c)Vergi yasalarıyla vergiden bağışık tutulan unsurlar varsa, bunlar da Dönem Kârından indirilecektir. Böylece Vergi Matrahına, diğer bir deyimle Mali Kâra ulaşılmış olacaktır.

3.5.2 %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken Dönem Kârına Eklenecek Unsurlar

YIL İÇİNDE İNDİRİM KONUSU YAPILAN DÖNEM KÂRINA EKLENECEK UNSURLAR		
Dönem Kârı		1000
Değerleme Farkları		200
-Eklenecek değerlendirme farkları	(+)	
-İndirilecek değerlendirme farkları	(-)	
Dönem Kârına İlavaya Edilecek Unsurlar		
-Öz sermaye üzer. Öden. veya hesap. faizler	(+)	
-Örtülü serm. üzer. öden. veya hesap. faizler	(+)	
-Sermaye şirketlerinde dağıt. Örtülü.kaz.	(+)	
-Ayrılan ihtiyaç akçeleri	(+)	
-Kurum. Vergisi para cez. gec.zam. faiz vb.	(+)	
-Vergiden bağışık kazançlara ilişkin gid.	(+)	
-I. III. IV. sayılı tarif. göre öde. Taşıt ver.	(+)	
-VUK.'dan fazla ayrılan amort. Ve karşılık	(+)	
-Vadeli çek reeskont giderleri	(+)	
-Kıdem Tazminatları karşılıkları	(+)	
-Ödenmeyen SSK. Primleri	(+)	
-Yenileme fonları-Sigorta tazminatları	(+)	
-Yasal tutarları aşan bağış ve yardımlar	(+)	
-Önceki yıl Finansman Fonu	(+)	
-Kabul edilmeyen taşıt giderleri	(+)	
-Dağıtılan Maliyet Artış Fonu	(+)	
-Amacını aşan iş seyahat giderleri	(+)	
-Belgelendirilemeyen giderler	(+)	
-Kabul edilmeyen diğer gider ve indirimler	(+)	
-Dağıtılan İştirak ve Gayrimenkul satış kazançları	(+)	
İlavelerden Sonraki Kazanç		1700

(Tablo: 3)%25 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken Dönem Karına Eklenecek Unsurlar Tablosu

3.5.3 %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken Dönem Kârından İndirilecek Unsurlar

DÖNEM KÂRINDAN İNDİRİLECEK UNSURLAR		
İlavelerden Sonraki Kazanç		1700
Gider İndirimleri		(50)
-Geçmiş Yıllar Zararları	(-)	
-Yurtdışı faal. doğan zararlar	(-)	
-Götürü İhracat giderleri	(-)	
-Ödenen kıdem tazminatları	(-)	
İndirim ve İstisnalardan Önceki Kazanç		1650
Sürekli Uygulanacak İstisna ve İndirimler		(350)
-İştirak kazançları istisnası	(-)	
-Kooperatiflerde risturn istisnası	(-)	
-Turizm hasılatı istisnası	(-)	
-Portföy işletmeciliği kazancı	(-)	
-Rüçhan hakkı ve emisyon primi	(-)	
-A Tipi Yatırım Fonu Kâr Payı	(-)	
-Yatırım İndirimi	(-)	
-Özel Kanunda yer alan istisnalar	(-)	
-Uluslararası anlaşmalarda yer alan istisna	(-)	
-Finansman Fonu	(-)	
-Serbest bölgelerdeki faal. Elde edil. kazanç.	(-)	
-Maliyet Artış Fonu	(-)	
-MDV. Yeniden Değerleme Artışları	(-)	
Geçici Olarak Uygulanacak İstis. ve İndirimler		(230)
-Hayat sigorta şirketi ve Emekli Sandıklarının bazı kazançlarında istisna	(-)	
-01.01.1986 dan önce ihraç edil. menkul kıymetlere ilişkin istisna.	(-)	
-Devralınan kurum zarar indirimi istisnası	(-)	
-Eğitim, sağlık, spor tesis. İlişkin istisna.	(-)	
-Gayrimenkul veya iştirak his. Satışından sağlanan kazançlar istisnası	(-)	
-Bankaların İştirak Paylarının Halka arzından sağlanan kazançlar (3332 sayılı yasaya göre)	(-)	
-Yurtdışı inşaat kazançları istisnası	(-)	
Safi Kurum Kazancı (Mali kâr)		1070

(Tablo: 4) %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken Dönem Karından İndirilecek Unsurlar Tablosu

3.5.4 % 20 Oranlı Kurumlar Vergisi

Kurumlar Vergisi Kanununun 25'inci maddesinin ikinci fıkrasında, yukarıda belirtilen esaslara göre hesaplanan kurumlar vergisinin, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancının %20'sinden az olamayacağı hükmü yer almaktadır. Aynı fıkrada, iştirak kazançları ile yatırım fonları veya yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançlarının %20 oranlı kurumlar vergisi matrahına dahil edilmemesi öngörülmüştür.

Bu hüküm, Kurumlar Vergisi Kanununun 1'inci maddesinde yazılı bulunan kurumlar vergisi mükellefleri için geçerlidir. Kurumlar Vergisi mükelleflerinin uygulayacağı indirim ve istisnalar dikkate alınmak suretiyle %20 oranlı kurumlar vergisinin hesaplanmasında vergi matrahına dahil edilecek veya edilmeyecek olan indirim ve istisnalar aşağıda sayılmıştır.

3.5.4.1 %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Tesbit Edilirken Dönem Karından İndirilecek Unsurlar

DÖNEM KÂRINDAN İNDİRİLECEK UNSURLAR		
İndirim ve İstisnalardan önceki Kazanç		1650
Gider İndirimleri(*)		(50)
-Geçmiş Yıl Mali Zararları	(-)	
-Yurtdışı faal. doğan zararlar	(-)	
-Götürü İhracat giderleri	(-)	
-Ödenen kıdem tazminatları	(-)	
Sürekli Uygulanacak İstisna ve İndirimler		(300)
-İştirak kazançları	(-)	
-Kooperatiflerce dağıtılan risturnlar	(-)	
-Portföy işletmeciliği kazancı	(-)	
-Yatırım İndirimi	(-)	
-Uluslararası anlaşmalarda yer alan istisna	(-)	
-Finansman Fonu(yararlanılan yıl)	(-)	
-Serbest bölgelerdeki faal. elde edil. kazanç.	(-)	
-Maliyet Artış Fonu	(-)	
-MDV. Yeniden Değerleme Fonu	(-)	
Geçici Olarak Uygulanacak İstis. ve İndirimler		(100)
İştirak ve fayrimenkul satış kazançları	(-)	
-01.01.1986 dan önce ihraç ed. men. kıy. geliri ist.	(-)	
-Rüçhan hakkı ve emisyon kazanç istisnası	(-)	
-Yurtdışı inşaat kazançları istisnası	(-)	
%20 Oranlı kurumlar Vergisi Matrahı		1070

(*)Bu giderler daha önce %25 oranlı Kurumlar Vergisi Matrahından indirim konusu yapılmışsa (indirim ve istisnalardan önceki kazançtan indirilmiş durumdaysalar)tekrar indirim konusu yapılmayacaktır.

(Tablo:5) %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Hesaplanırken Dönem Karından İndirilecek Unsurlar Tablosu

3.5.4.2 %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahına Dahil Olan Kurumlar Vergisinden İstisna Kazançlar

-Turizm istisnasından yararlanan kazançlar,

-Kurumların, rüçhan hakkı kuponlarının satışından elde ettikleri kazançlar ile anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar,

-Portföyünün en az % 25'i hisse senetlerinden oluşun menkul kıymetler yatırım fonları ile aynı nitelikteki yatırım ortaklıkları, risk sermayesi yatırım fonları veya ortaklıkları ile gayrimenkul yatırım fonları veya ortaklıklarına ait katılma belgeleri veya hisse senetlerinden elde edilen kay payları,

-1 Ocak 1986 tarihinden evvel ihraç kanunlarına veya Devletin, kanunların verdiği yetkiye dayanarak akdettiği sözleşmelere göre mevcut ve çıkacak vergilerden muaflığı kabul edilmiş olan menkul kıymetlerin temettü, faiz ve ikramiyeleri,

-Yatırım indirimi,

-01.01.1994 tarihinden önce faaliyete geçen eğitim, sağlık ve spor tesislerine ilişkin kazançlar,

-01.01.1994 tarihinden önce devir alınmış kurum zararları,

-Gayrimenkul ve iştirak hisselerinin 01.01.1994 tarihinden önce vadeli olarak satışından doğan ve sermayeye eklenen kazançlar,

-24 Haziran 1994 tarih ve 4008 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yürürlüğe girmiş olan özel kanunlarda yer alan istisnalar,

-3332 sayılı Kanunun 7'inci maddesinin (a) fıkrası gereğince bankaların iştirak paylarının halka arzından elde ettikleri kazançlar,

-Hayat sigorta şirketleri ve emekli sandıklarının hisse senetleri ile (A) tipi olarak adlandırılan yatırım fonlarına ait katılma belgelerinin alım-satımından elde ettikleri kazançlar,

3.5.4.3 % 20 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahına Dahil Olmayan Vergiden İstisna Kazançlar

-İştirak kazançları,

-Kooperatiflerce dağıtılan risturnlar,

-Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulmuş veya kurulmuş sayılan yatırım fonları veya yatırım ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları,

-Kanunlarla onaylanmış uluslararası anlaşmalarla vergiden istisna edilmiş kazançlar,

-Serbest bölgelerdeki faaliyetlerden elde edilen kazançlar.

3.5.4.4 Yatırım Fonlarının Katılma Belgeleri İle Yatırım Ortaklıklarının Hisse Senetlerinden Elde Edilen Kâr Paylarının Durumu

Türkiye'de son yılların en önemli gelişmelerinden biri bankalarca menkul kıymet yatırım fonlarının kurulmasıdır. 1980 sonrasında, Sermaye Piyasası Kanunu, bankaların menkul kıymet yatırım fonu kurmalarına izin vermiştir. Kanuna göre, halktan katılma belgeleri karşılığında toplanacak paralarla, belge sahipleri hesabına riskin dağıtılması ilkesi ve inançlı mülkiyet esaslarına göre menkul kıymet portföyü işletmek amacıyla bir banka nezdinde kurulan, tüzel kişiliği olmayan, bankanın mal varlığından ayrı tutulan mal varlığına Menkul Kıymetler Yatırım Fonu denilmektedir.¹⁰⁸

Kurumlar Vergisi Kanununun 8'inci maddesinin 1 numaralı bendinde, kurumların tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine iştiraklerinden elde ettikleri kazançlar kurumlar vergisinden müstesna tutulmuştur. Aynı bendin

¹⁰⁸.ÖZER ERTUNA, İbrahim, Yatırım ve Portföy Analizi. İstanbul, 1991, s.17

parantez içi hükmü ile de yatırım fonlarının katılma belgeleriyle yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kâr payları iştirak kazançları istisnası kapsamı dışında bırakılmıştır. Buna göre, yatırım fonları katılma belgeleri ve yatırım ortaklıkları hisse senetlerinden elde edilen kâr payları, iştirak kazancı niteliğinde sayılmayacağından %20 oranlı kurumlar vergisinin hesaplanmasında indirim olarak dikkate alınmayacaktır. Başka bir ifade ile sözkonusu kazançlar %20 oranlı kurumlar vergisine tabi olacaktır.

Diğer yandan, Kurumlar Vergisi Kanununun 8'inci maddesinin 6 numaralı bendi ile portföyünün en az %25'i hisse senetlerinden oluşan menkul kıymetler yatırım fonları ile aynı nitelikteki menkul kıymetler yatırım ortaklıkları ve risk sermayesi ve gayrimenkul yatırım fonları ile ortaklıklarının katılma belgeleri veya hisse senetlerinden elde edilen kâr payları kurumlar vergisinden müstesna tutulmaktadır. Vergiden müstesna tutulan bu kâr payları %20 Oranlı Kurumlar Vergisi matrahına dahil edilmektedir. Ancak, portföyünün en az %25'i hisse senetlerinden oluşmayan ve (B) tipi olarak adlandırılan menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgeleri ile aynı nitelikteki yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kâr payları vergiden müstesna tutulmadığından, söz konusu kâr paylarının elde eden kurumlar yönünden kurumlar vergisine tabi tutulması gerekmektedir. Bu nedenle, (B) tipi olarak adlandırılan fon ve ortaklıkların katılma belgeleri veya hisse senetlerinden elde edilen kâr paylarının %20 oranlı kurumlar vergisi matrahının tespiti sırasında kurum kazancına ayrıca ilave edilmesine gerek bulunmamaktadır.

3.5.4.5 %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahının Negatif Çıkması Durumunda %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahı

Kurum kazancı teşekkül etmekle beraber uygulanan indirim ve istisnalar nedeniyle bu kazanç mali zarara dönüşebilir. Bu takdirde, %20 oranlı kurumlar vergisi matrahı bu matraha dahil olan indirim ve istisnaları kapsamına alacağından vergilendirilecek bir kazancın varlığını ortaya çıkarabilecektir. Böyle bir durumda, vergilemenin %20 oranlı kurumlar vergisi matrahı üzerinden yapılacağı tabiidir. %20 oranlı kurumlar vergisi matrahının tutarı ise, mali

dönemde mali zarar üzerinden %20 oranlı kurumlar vergisinin alınmamasına yol açmaktadır. Bu itibarla, cari dönemde mali zarar üzerinden alınamayan %20 oranlı kurumlar vergisi, müteakip dönemin %20 oranlı kurumlar vergisi matrahına bu dönem mali zarar tutarının eklenmesi suretiyle telafi edilecektir. Zira %20 oranlı kurumlar vergisi, indirim ve istisnalar üzerinden alınacak asgari bir vergilendirmeyi öngörmektedir.

3.5.4.6 Geçmiş Yıl Zararlarının %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Karşısındaki Durumu

Kurumlar Vergisi Kanununa 3946 sayılı Kanunla eklenen geçici 21'inci maddenin 2 numaralı bendinde, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun bu Kanunla değişiklik yapılmadan önceki 25'inci maddesinin, kuruların 1993 yılına ilişkin olup, 01.01.1994 tarihinden itibaren beyanı gereken kazançları hakkında da uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Bilindiği üzere, ticari kazanç, hesap dönemi sonunda ve başındaki öz sermaye tutarlarının karşılaştırılması suretiyle bulunur. Dönem başındaki öz sermaye dönem sonundaki öz sermayeden fazla ise bu fazlalık zararı gösterir. Öte yandan, ilgili yıl faaliyet sonucu zararlar sonuçlanmış olsa dahi bazı indirim ve istisnalar uygulanmakta ve câri yıl zararı, uygulanan bu indirim ve istisnaların tutarı kadar artmaktadır.

1993 yılı hesap dönemi ve öncesinde zarar olsa dahi uygulanmış olan indirim ve istisna konusuna giren kazançlar aşağıda sayılmıştır.

- Dar mükellef kurumların yurt dışı kazançları,
- Yatırım fon ve ortaklıklarının portföy işletmeciliği kazançları,
- Yurt dışı müteahhitlik kazançları,
- Emisyon primleri,
- Eğitim, spor ve sağlık tesislerinden sağlanan kazançlar,

-Devlet tahvili, Hazine bonosu ve gelir ortaklığı senetleri alım-satım kazançları,

-Vergi muafiyeti tanınan vakıfların eğitim, sağlık, kültür amaçlı iktisadi işletmelerinin kazançları.

Buna göre, kurumların geçmiş yıl zararları, dönem başı öz sermayesini dönem sonu öz sermayeden fazla olması sonucu doğan zararlar ile yukarıda belirtilen istisna ve indirimlerin uygulanmasından doğan zararlardan oluşabilmektedir. Tüm bu zararlar, Kurumlar Vergisi Kanununun 14'üncü maddesinin 7 numaralı bendine göre beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla %25 oranlı kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak indirilebilecektir. Bu indirim kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde yapılacaktır.

Diğer taraftan, Kurumlar Vergisi Kanununun 25'inci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca %20 oranlı kurumlar vergisinin hesaplanmasında, anılan Kanunun 13'üncü maddesine göre belirlenen kurum kazancından hareket edildiğinden, geçmiş yıl zararları da bu matrahtan indirilmiş olmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, %20 oranlı kurumlar vergisi matrahına dahil edilmeyen geçmiş yıl zararlarının, öz sermaye mukayesesinden doğan zarar olması ve beş yıldan fazla nakledilmemesidir. %25 oranlı kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılan geçmiş yıl zararları içinde uygulanan indirim ve istisnalardan kaynaklanan zararlar şeklinde ayrıma tabi tutucaklardır. Beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla öz sermaye karşılaştırmasından doğan zararların %20 oranlı kurumlar vergisi matrahına dahil edilmemesi gerekir. Uygulanan indirim ve istisnalardan kaynaklanan zararlar ise %20 oranlı kurumlar vergisi matrahına dahil edilecektir. Ancak Gelir Vergisi Kanununun yürürlükten kaldırılan mükerrer 39'uncu maddesi gereğince ticari kazançtan indirilen gelirler üzerinden geçmiş yıllarda tevkif suretiyle ödenmiş bulunan gelir vergisinin, %20 oranlı kurumlar vergisi matrahına dahil edilen tutara isabet eden kısmının, hesaplanan %20 oranlı kurumlar vergisinden mahsup edileceği tabiidir.

Diğer taraftan, zarar olarak 1994 yılına devreden istisna ve indirimler üzerinden daha önce yapılan gelir vergisi tevkifatı tutarının, Gelir Vergisi kanununun 3946 sayılı Kanunla değişik 94'üncü maddesinin 6 numaralı bendinin (b) alt bendine göre hesaplanan gelir vergisi tevkifatı tutarından indirilmesi söz konusu değildir.

3.6 % 25 ORANLI VE %20 ORANLI KURUMLAR VERGİSİNDEN BÜYÜK OLANININ TESBİTİ

Yapılan açıklamalar doğrultusunda indirim ve istisnalardan yararlanan şirketlerde iki farklı matrah üzerinden, iki farklı oranda Kurumlar Vergisi hesaplanması zorunludur.

a)İndirim ve istisnalardan sonraki matrah üzerinden %25 oranına göre hesaplanan Kurumlar Vergisi; (İndirim ve istisnadan yararlanamayan şirketlerde %20 Oranlı kurumlar vergisinin hesaplanmasına gerek yoktur.)

b)İndirim ve istisnalardan önceki kurum kazancı üzerinden (iştirak ve portföy kazançları dışında) %20 oranı uygulanarak hesaplanan Kurumlar Vergisinden hangisi büyükse, dönemin Kurumlar Vergisi olarak o tutar esas alınarak beyan edilecektir. Ayrıca bu tutarların büyük olanı üzerinden %10 fon payı hesaplanması da gerekir.

3.7 GELİR VERGİSİ

3.7.1 Gelir Vergisi Hakkında Genel Açıklamalar (GVK. Md. 75/4 ve 94/6)

Kurumların faaliyet dönemi sonucunu gösteren "Dönem Kârı" öncelikle KVK.nun 25. maddesi gereğince "Kurumlar Vergisine" tabi tutulur. Kurumlar Vergisine tabi tutulan bu kazançlar ortaklara GVK.'nca Menkul Sermaye Geliri sayılmış olup dağıtılın/dağıtılmasın ikinci kez GVK.'na göre "Vergi kesintisine" tabi tutulmaktadır.

Söz konusu yasa, Gelir Vergisi kesintisinin hangi tutar üzerinden yapılacağını Gelir vergisini kanununun 75/4.ncü maddesinde belirlemiştir.

KVK. uyarınca yıllık veya özel beyanname veren kurumların indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan Kurumlar Vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamadan anlaşılacağı üzere;

1. İndirim ve istisnalar düşülmeden önceki kazanç belirlenmelidir.
2. KVK.'nun 8. maddesinin 1 ve 6 numaralı bentlerindeki kurumlar Vergisinden bağışık tutulan unsurlar, matraha dahil edilmemelidir.
3. Kurumlar vergisinin %25 veya %20 oranlı olanlarından hangisi büyükse belirlenmelidir.
4. Gelir vergisinden vergi dışı tutulan unsurlar dikkate alınarak gelir vergisi hesaplanmalıdır. Gelir vergisinden vergi dışı tutulan unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Gelir Vergisi Kanununun 75/4 ve 94/6'ya göre Gelir Vergisi saptanırken matrahtan indirilecek unsurları toplu olarak gösterirsek;
Sürekli İstisna ve İndirimler: -Geçmiş Yıllar Zararları (KVK. md. 14/7) -Götürü İhracat Gideri (GVK. md. 40/1) -Ödenen Kıdem Tazminatları (GVK. md. 40) -Yurtdışı Faaliyet Zararları (KVG.T. Seri No: 50) -İştirak Kazançları (KVK. Md. 817) -Kooperatiflerce dağıtılan risturnlar (KVK. md 8/2) -Yatırım Fon ve ortaklıklarına ilişkin kâr payları (A tipi Yatırım Fon Kâr Payı) (KVK. md. 8/6) -Finansman Fonu (KVK. Mük. md. 8) -Serbest Bölge Faal. Elde Edilen Kazançlar (KVG.T. Seri No: 50) -3332 sayılı yasa gereğince Bankaların iştirak paylarının halk arzından sağladıkları kazançlar (KVG.T. Seri No:50) -Maliyet Artış Fonu (GVK. Md. 38'e göre hesaplanan) -MDV Yeniden Değerleme Artış Fonu (VUK. md. 298) -Vergilendirilecek kazançlara ilişkin Kurumlar Vergisi (İndirilebilir Kurumlar Vergisi) (KVG.T. Seri No:50) -Yurtdışı faaliyet zararları (KVG.T. Seri No: 50) Özel kanunlarda yer alan istisnalar.
Geçici İstisna ve İndirimler -01.01.1994'den önce faaliyete geçen eğitim sağlık ve spor tesisleri kazançları istisnası (KVG.T. Seri No:47) -İştirak ve Gayrimenkul Satış Kazanç İstisnası (KVK. geç. md. 23. 01.01.1994-31.12.1998 arası) -Emisyon Piriimi İstisnası (KVK. Geç. md. 23, 01.01.1994-31.12.1998 arası) -Aynı sermaye olarak konulan gayrimenkul kazançları istisnası (KVK. Geç. md. 23, 01.01.1994-31.12.1998 arası)

(Tablo: 6) Gelir Vergisi Hesaplanırken İndirilecek Unsurlar Tablosu

3.7.2 Gelir Vergisi Oranı

Gelir Vergisi Kanununun md. 75/4 ve 50-51 seri nolu KVG.T.'ndeki düzenlemeler doğrultusunda Gelir Vergisi Matrahına uygulanacak vergi kesintisi oranı GVK. md. 94/6'da belirlenmiştir. Sözü edilen maddede, kurumların halka açık olup olmama durumlarına¹ göre iki farklı oran uygulanmaktadır.

- Kurum halka açıksa vergi oranı %10,
 - Kurum halka açık değilse vergi oranı %20
- olarak uygulanacaktır.

3.7.3 Halka Açık Anonim Şirketlerde Gelir Vergisi Oranı

2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 11'inci maddesinde, pay sahibi sayısının 100'den fazla olduğu herhangi bir şekilde tespit olunan anonim ortaklıkların hisse senetleri halka arz olunmuş sayılacağı ve bu ortaklıkların, halka açık anonim ortaklık hükümlerine tabi olacağı hükme bağlanmıştır.

Halka arz edilecek hisse senetlerinin nominal değerleri toplamının, ortaklığın Kurul'a başvuru tarihi itibarıyla şirketin nominal sermayesine oranının en az %15 ve fazlası veya tutar olarak en az 100.000.000 TL ve fazlası gerekmektedir. Ancak Sermaye Piyasası Kurulu'na göre halka açık olduğu kabul edilen Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunları uygulanması açısından da halka açık Anonim Şirket olarak nitelendirilebilmesi için halka arz edilen hisse senetlerinin, şirketin nominal sermayesine oranının en az %15 olması gerekmektedir. Bu nedenle halka arz edilen hisse senetleri, nominal değerlerinin toplam %15'i aşmaması durumunda, bu şirket halka açık Anonim Şirket olarak kabul edilmeyecektir.

Sermaye Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasası Kanununa göre;

aa)Hisse Senetleri Kurul'a kayıt yaptırarak halka arz edilmiş anonim şirketleri (tanımın açık ifadesi ile hisse senetleri borsalar veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda devamlı işlem gören anonim şirketler ile hisse senetlerinin satın alınması için halkı çağrıda bulunan veya halkın kurucu olmaya ya da katılmaya çağrıldığı anonim şirketleri,)

bb)Pay sahibi sayısının 100'ün üstünde bulunduğu herhangi bir şekilde tespit olunmakla kayıt için Kurul'a başvurmuş anonim şirketleri,

Kurul kaydına almakta ve bu şekilde Kurul kaydında bulunan şirketleri "halka açık anonim şirket" olarak kabul etmektedir.

Bu özellikleri taşıyan halka açık anonim şirketlerin, Kurumlar ve Gelir Vergisi Kanunları uygulaması açısından da halka açık anonim şirket

sayılabilmesi için şirketteki gerçek kişi pay sahibi sayısının 100'ün üzerinde olması gerekmektedir. Ayrıca, halka arzedilen hisse senetlerinin şirketin nominal sermayesine oranının en az %15 ve bunların da gerçek kişilere ait olması gerekmektedir.

Bu durumda olan şirketlerin kurumlar vergisi beyannamesinin verileceği tarihe kadar Sermaye Piyasası Kurulu'ndan alacakları bir yazı ile bu özellikleri taşıdıklarını belgelemeleri gerekmektedir.

Bu tebliğde belirtilen şartları taşıyan halka açık anonim şirketlerin Gelir Vergisi Kanununun 75'ini maddesinin ikinci fıkrasının 4 numaralı bendinde yer alan menkul sermaye iratları üzerinden aynı Kanunun 94'üncü maddesinin 6 numaralı bendinin (b) alt bendine göre 30.12.1993 tarih ve 5148 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince %10 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır.(KVGT. Seri No:50)

3.7.4 Diğer Kurumlarda Gelir Vergisi Oranı

Halka açık olmayan anonim şirketler, eshamlı komandit şirketler, limited şirketler, iktisadi kamu müesseseleri, kurumlar vergisine tabi olan kooperatifler, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ile iş ortaklıkları diğer kurumlar arasında mütaala edilecektir. Bunların Gelir Vergisi Kanununun 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının 4 numaralı bendi kapsamında menkul sermaye iradı sayılan kazançları üzerinden Gelir Vergisi Kanununun 94'üncü maddesinin 6 numaralı bendinin (b) alt bendi ve 30.12.1993 tarih ve 5148 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince %20 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır.(KVGT. Seri No:50)

3.7.5 GVK.Md. 75/4'e Göre Gelir Vergisi Matrahı Saptanırken İndirilecek Unsurlar

GELİR VERGİSİ MATRAHINDAN İNDİRİLECEK UNSURLAR		
İndirim ve İstisnalardan önceki Kazanç		1650
Gider İndirimleri(*)		(50)
-Geçmiş Yıl Mali Zararları	(-)	
-Yurtdışı faal. doğan zararlar	(-)	
-Götürü İhracat giderleri	(-)	
-Ödenen kıdem tazminatları	(-)	
Sürekli Uygulanacak İstisna ve İndirimler		(600)
-Geçmiş yıllar zararları	(-)	
-Yurt dışı faaliyet zararları	(-)	
-İştirak kazançları	(-)	
-Kooperatiflerce dağıtılan risturnlar	(-)	
-A Tipi Yatırım Fonu Kar Payı	(-)	
-3332 sayılı yasa gereğince Bankaların iştirak pay. halk arzından sağladıkları kazançlar.	(-)	
-Finansman Fonu	(-)	
-Serbest bölgelerdeki faal. elde edil. kazanç.	(-)	
-Özel kanunlarda yer alan istisnalar	(-)	
-İndirilebilir Kurumlar Vergisi	(-)	
-Maliyet Artış Fonu(GVK.md.38'e göre hesaplanan)	(-)	
-MDV. Yeniden Değerleme Fonu	(-)	
Geçici Olarak Uygulanacak İstis. ve İndirimler		(100)
-İştirak ve fayrimenkul satış kazançları	(-)	
-01.01.1994 den önce faaliyet geçen eğitim sağlık ve spor tesisleri kazanç. istisnası	(-)	
-Emisyon Piriimi istisnası	(-)	
-Aynı sermaye olarak konulan gayrimenkul kazançları istisnası	(-)	
Gelir Vergisi Matrahı (GVK. Md. 74)		1000

(*)Bu giderler daha önce %25 oranlı Kurumlar Vergisi Matrahından indirim konusu yapılmışsa (indirim ve istisnalardan önceki kazançtan indirilmiş durumda iseler) tekrar indirim konusu yapılmayacaktır.

(Tablo: 7) Gelir Vergisi Matrahından İndirilecek Unsurlar Tablosu

3.7.6 Kurum Kazancına Uygulanacak Gelir Vergisi Oranı

GELİR TÜRÜ	Halka Açık Şirket	Diğer Şirketler
1. Hazine Bonosu, Devlet Tahvil Faizi, KOL, TKİ, tarafından çıkarılan menkul kıymetlerin gelirlerine (93/5148 sayılı BKK.)	0	0
2. B Tipi Yatırım Fonları (%25'in altında hisse senedi olan)Portföy kazançlarına (93/5148 sayılı BKK)	%10	%10
3. A Tipi Yatırım Fonları (%25 ve üzerinde hisse senedi olan portföy kazançlarına (93/5148 sayılı BKK)	0	0
4. Rüçhan Hakkı satış kazancına (KVK. geç. md.23/b)	%10	%10
5. 'den önce ihraç edilen menkul kıymet gelirlerine (KVK. Geç.md. 23/b)	%10	%10
6. Aynı Sermaye olarak konulan gayrimenkul kazançlarına (KVK. geç. md. 23/a)	-	-
7. İştirak ve gayrimenkul satış kazancına (KVK. geç. md. 23/a)	%10	%10
8. Yurtdışı inşaat onarım kazancına (KVK.geç. md. 24)(Yurtdışı inşaat ve onarım kazançları için 4108 sayılı yasayla indirimli Gelir Vergisi tarifesi getirilmiştir.	%5	%5
9. Menkul sermaye geliri sayılan kazançlara (GVK. md. 75/4)	%10	10

(Tablo: 8) Kurum Kazancına Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları Tablosu

4. DÖNEM KÂRINDAN DİĞER AYRIMLAR

4.1 YEDEK AKÇELER (KÂR YEDEKLERİ)

Ekonomik yaşamda yedek akçe, genel olarak özel bir mal varlığı olarak anlaşılmaktadır. Sermaye şirketlerinin çeşitli kaynaklardan elde ettiği safi kârdan, pay sahiplerine ve diğer hak sahiplerine dağıtılmayarak, kanun, anasözleşme ve genel kurul kararı gereğince ortaklıkta alıkonulmuş olan esas sermayeyi aşan mal varlığıdır.

Yedek akçeler, ileride meydana gelecek zararları kapatmak, beklenen veya beklenilmeyen ortaklığın zarar, kayıp ve masraflarını karşılamak, ortaklığın istikrar içinde devamını ve gelişmesini ve istikrarlı kâr dağıtımını yapması için ortaklık kazancından alıkonulan açık veya gizli kıymetlerdir.¹⁰⁹

Yalnızca sermaye şirketleri yedek akçe ayırmak zorundadırlar. Yedek akçe ayırımındaki temel düşünce, bir kısım kârın ortaklara dağıtılmayıp şirkette bırakılmasıdır. Böylelikle yedek akçe ayrılması, işletmenin verimli çalışması sonucunda ortaya çıkan kârın bir bölümünün ortaklara dağıtılması yerine şirkette bırakılması yoluyla öz sermayenin güçlendirilmesidir.¹¹⁰

4.1.1 Yedek Akçenin Tanımı ve Türleri

Yedek akçe deyimi, genellikle sermaye şirketlerinin, bilanço dönemi kârlarından dağıtmayarak, çeşitli amaçları gerçekleştirmek üzere şirkette tuttıkları kârları elde etmektedir. Fransız Genel Muhasebe planında yedek akçe; sermayeye eklenmeksizin işletme emrinde tutulan her çeşit kârlardır¹¹¹ şeklinde tanımlanmıştır.

¹⁰⁹.PULAŞLI, Hasan, A.g.e. s.577

¹¹⁰.ÇANKAYA, İslam, A.g.e. s.387

¹¹¹.Plan Comptable General 1957, s.71

Bir başka tanıma göre yedek akçe; Sermaye şirketlerinin, bilanço dönemi kârlarından dağıtmayarak, çeşitli amaçları gerçekleştirmek üzere, şirket bünyesinde bıraktıkları kârlardır.¹¹²

Ülkemizde sermaye şirketleri Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre yedek akçe ayırmak zorundadırlar.

4.1.1.1 Kanuni Yedek Akçeler

Türk Ticaret Kanunu'nun 466'ncı maddesi gereğince ayrılan yedek akçelerin yanında, 213 sayılı V.U.K.'nun 328.nci maddesi uyarınca sabit kıymet satışından elde edilen kârın yenileme fonu olarak ayrılması, yine aynı kanunun mükerrer 298'nci maddesi hükmü uyarınca yapılan yeniden değerlendirme sonucunda ortaya çıkan değer artış fonu da vergi kanunları uyarınca ayrılan yedek akçelerdir.

Türk Ticaret Kanunu'na göre ayrılan kanuni yedek akçeler;

-Birinci tertip yedek akçe,

-İkinci tertip yedek akçe olarak ikiye ayrılmaktadır.

4.1.1.1.1 Birinci Tertip Yedek Akçe (TTK. Md. 466/1)

Türk Ticaret Kanununun 466'ncı maddesinin birinci fıkrasında her yıl safi kârın yirmide birinin ödenmiş sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi yedek akçe olarak ayrılmasının mecburi olduğu hüküm altına alınmıştır. Söz konusu hüküm gereğince sermaye şirketleri dönem sonunda, elde ettikleri kârın %5'ini yedek akçe olarak ayıracaklardır. Ancak bu ayrılan miktar ödenmiş sermayenin %20'sini buluncaya kadar devam edecektir. Ayrılan miktar ödenmiş sermayenin %20'sini aştıktan sonra umumi yedek akçe ayrılması zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken konu %20'lik sınırın tespitinde esas sermayenin fiilen ödenmiş tutarı üzerinden hesaplanması gereğidir. Bu nedenle esas sermayede herhangi bir nedenle ayrılan yedek akçe

¹¹².TAN,Mehmet, ERDOĞAN, Sebahattin, DÜNDAR, Mustafa, A.g.e. s.82

ödenmiş sermayenin %20'sinin altına düştüğü takdirde, azalan miktar tamamlanincaya kadar yedek akçe ayrılmaya devam edilir.

Ayrılan genel yedek akçe kanuni haddini bulduktan sonra dahi aşağıdaki paraların yedek akçeye eklenmesi TTK'nun 466'ncı maddesi uyarınca zorunludur.¹¹³

Bu paralar;

-Hisse senetlerinin çıkarılmasında çıkarma masrafları indirildikten sonra, itibari kıymetten fazla olarak elde edilen hasılatın itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarfedilmeyen kısmı,

-İptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkarılan senetlerden elde edilen hasılat noksanı kapatıldıktan sonra, artan kısmıdır.

Örnek: I.tertip Yedeklere Yönelik Uygulama:

CANAN A.Ş.'nin 1995 yılı Dönem Kârı 2.500.000.000 TL, 1994 yılı Dönem Zararı 300.000.000 TL ve Ödenmiş Sermayesi 5.000.000.000 TL'dir. Bu döneme kadar ayrılmış I. Tertip Yedek Akçe toplamı ise 925.000.000 TL'dir. Buna göre şirketin 1995 yılı I. tertip yedek akçesi aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

1995 Yılı I.Tertip Yedek Akçesi:

I.Tertip Yedek Akçe Ayırma Üst Sınırı (5.000.000.000*%20) 1.000.000.000

1995 Yılına dek Ayrılmış I.Tertip Yedek Akçe (925.000.000)

1995 Yılında Ayrılabacak I.Tertip Yedek Akçe 75.000.000

Şimdi Safi Kâr Üzerinden I. Tertip Yedek Akçe kıyaslamasını yapalım:

Safi Kâr $(2.500.000.000 - 300.000.000) =$ 2.200.000.000

¹¹³.TAN, Mehmet, ERDOĞAN, Sebahattin, DÜNDAR, Mustafa, A.g.e. s. 83

1995 Yılında Safi Kâr üzerinden

I.Tertip Yedek Akçe $2.200.000.000 * \%5 = 110.000.000$

Canan Anonim Şirketi 1995 yılında en fazla 75.000.000 TL I.Tertip Yedek Akçe ayırabilecektir. Bu nedenle 1995 yılında 110.000.000 TL değil 75.000.000 TL. I.Tertip Yedek Akçe ayrılacaktır.

Muhasebe Kaydı:

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI	75.000.000
02 1995 Yılı Kârı	
540 YASAL YEDEKLER	75.000.000
01 I.Tertip Yedek Akçe	
Birinci Tertip Yedek Akçenin ayrımı	

Burada iki konu üzerinde durmalıyız.¹¹⁴

1.Ödenmiş sermayenin sonradan artırılması buna bağlı olarak I.Tertip Yedek Akçe üst sınırını da artıracaktır.

Ödenmiş sermaye 5.000.000.000 TL dan 10.000.000.000 TL ya artırıldığında I.Tertip Yedek Akçenin üst sınırı da 1.000.000.000 TL'dan 2.000.000.000 TL ya yükselmiş olacaktır.

2.Ayrılan I.Tertip Yedek Akçe toplamı Ödenmiş Sermayenin %20'sini aşıyorsa, aşan kısım zorunlu olmadığından isteğe bağlı Yedek Akçe olarak yorumlanmalı ve 540 YASAL YEDEKLER hesabından 542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER HESABINA aktarılmalıdır.

Buna rağmen TTK, aşağıdaki ayrımlarla Ödenmiş Sermayenin %20'sini aşabileceğini belirtmiştir;

a)Hisse senedi ihraç pirimleri,

b)Hisse senedi iptal kârlarından sağlanan kârlar.

¹¹⁴.ÇANKAYA, İslam, A.g.e. s.390

Bu düzenlemeden şu sonucu çıkarmak mümkündür: Hisse senedi ihraç pirimleriyle iptal kârlarından sağlanan kazançların Yedek Akçeye eklenmesi durumunda I.Tertip Yedek Akçeler için öngörülen sınır (Ödenmiş sermayenin %20'si) dikkate alınmaz.

4.1.1.1.2 İkinci Tertip Yedek Akçe (TTK. Md. 466/2)

TTK'nun 466. maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü bendi uyarınca, safi kârdan, birinci tertip yedek akçeden başka, pay sahipleri için %5 kâr payı ayrıldıktan sonra, pay sahipleri ve kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda birinin ikinci tertip yedek akçe olarak ayrılması gerekmektedir. Buna göre, ikinci tertip yedek akçenin, sadece pay sahipleri ve kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılmasına karar verilen kârdan ayrılması gerekmektedir. Dağıtım dışı kalan kârlardan ek kanuni yedek akçe ayrılması gerekmemektedir. Ancak, dağıtılmayarak şirketin bünyesinde bırakılan kârların sonradan dağıtılmasına karar verilmesi halinde dağıtım yapılan yılda onda bir oranında yedek akçe ayrılması gerekecektir.

İkinci tertip yedek akçe, pay sahiplerine dağıtılmasına karar verilen ikinci kâr payı ve kurucular ve yönetim kuruluna ayrılan kâr paylarının toplamı üzerinden ayrılmaktadır.¹¹⁵

Örnek: II.Tertip Yedeklere Yönelik Uygulama

CAN Anonim şirketinin Dönem Kârı 6.000.000.000 TL dir. Ödenmiş Sermayesi 12.000.000.000 TL olan Halka Açık şirketin ana sözleşmesine göre, Dönem Kârından vergi ve diğer yasal yükümlülükler düşüldükten sonra;

-Ödenmiş Sermayesi üzerinden %20 ortaklara I.Kar payı,

-450.000.000 TL Yönetim Kurulu ve Denetçilere Kâr payı,

-800.000.000 TL. ortaklara II. Kâr Payı, dağıtılmasına karar verildiği varsayılırsa işlemler aşağıdaki gibi olacaktır.

II. Tertip Yedek Akçenin Belirlenmesi:

	Dağıtılan Kâr Payı	II.Tertip Yed. Akçe Matrahı	II. Tertip Yedek Akçe	Dağıtılan Net Kâr Payı
Ortaklara I.Kar Payı	2.400.000.000	1.800.000.000	180.000.000	2.220.000.000
(12.000.000.000*%20)=			(*)	
Yönetim Kurul ve Denetçilere Kâr Payı	450.000.000	450.000.000	45.000.000	405.000.000
Ortaklara II. Kâr Payı	800.000.000	800.000.000	80.000.000	720.000.000
Toplam	3.650.000.000	3.050.000.000	305.000.000	3.345.000.000

(*) Ödenmiş Sermayenin %5'i (12.000.000.000 *%5=600.000.000)

(2.400.000.000 - 600.000.000)= 1.800.000.000 TL II.Tertip Yedek Akçe Matrahı

Dağıtılan Brüt Kâr Payı	3.650.000.000
Ayrılan II.Tertip Yedek Akçe	(305.000.000)
Dağıtılacak Net Kâr Payı	3.345.000.000

Muhasebe Kaydı:

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI 02 1995 Yılı Kârı	4.650.000.000	
	331 ORTAK. BORÇLAR	3.345.000.000
	540 YASAL YEDEKLER	305.000.000
	02 II.Tertip Yedek Akçe	
Geçmiş yıllar kârlarından yasal yedek akçe ayrımı ve kâr payının ortaklara dağıtımı		

4.1.1.2 Ayrılması İhtiyari Olan Yedek Akçeler

Türk Ticaret Kanunu, şirketin ana sözleşmesindeki hükümler ya da genel kurul kararı ile dağıtılabilecek kârdan yedek akçe ayrılmasına izin vermektedir. Şirket ana sözleşmesi veya şirket genel kurulunca kararlaştırılabilen yedek akçelerdir. Buna, olağanüstü yedek akçe de denilmektedir.¹¹⁶

¹¹⁵.KIZILOĞLU, Şükrü, EYÜPGİLLER, Saygın, A.g.e. s.732

¹¹⁶ AYPEK, Nevzat-ERGİN, Abdullah, Muhasebe Teknikleri 4, Tutibay Yayınları, Ankara, 1994, s.72

4.1.1.2.1 Anasözleşme ile İhtiyari Yedek Akçe Ayrılması

Anasözleşmeye, safi kârın yirmide birinden çok bir tutarın ayrılacağı ve yedek akçenin, ödenmiş sermayenin beşte birini aşabileceği yolunda hüküm konulabilir. Bu hükümlerle, yasal yedek akçenin en az ayırım oranı %5 yerine, daha yüksek bir oranla ayırım yapılır. Kısa sürede yasal yedek akçeyi tamamlama ya da yasal yedek akçenin ödenmiş sermayenin beşte biri tutarında değil, yarısı ya da tümü kadar olabileceğini benimseme biçiminde anasözleşmeye konulan hükümlerle uygulama yapılabilir. Şu var ki, bu yılda bir hükmün anasözleşmeye konulması zorunluluğu yoktur. Ayrıca, bunun sarf ve tahsis yönünü anasözleşmede belirtmek de gerekmez. Eğer belirtilir ise, belirtilen yönlerin dışında kullanılamaz.¹¹⁷

Anasözleşmeyle ayrılması öngörülen yedekler (Statü Yedekleri), tıpkı yasal yedekler gibi, anasözleşmede belli edilen ölçülere göre ayrılırlar.

Anasözleşme gereğince ayrılan bu tür yedekler TMS'ne göre 541 STATÜ YEDEKLERİ HESABI'nda izlenir.

Örnek: Statü Yedekleri ile ilgili uygulama

AYCAN Anonim Şirketi 1995 yılında ana sözleşmesi gereği 400.000.000 TL Yedek Akçe ayırmışsa, (Yedek Akçe ayırma işlemi 1996 yılında gerçekleşir), Muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		400.000.000
02 1995 Yılı Kârı		
	541 STATÜ YEDEKLER	400.000.000
	02 II. Tertip Yedek Akçe	
Ana sözleşme gereğince ayrılan yedekler		

4.1.1.2.2 Anasözleşmede Sarf ve Tahsis Yönü Gösterilerek İhtiyari Yedek Akçe Ayrılması

TTK'nun 467/2. maddesi gereğince, anasözleşmede, yasal yedek akçe dışında, sarf ve tahsis yönleri gösterilerek başka akçeler de ayrılabilir. Sürekli ya

¹¹⁷.KİPER, Osman, A.g.e. s.340

da amacın gerçekleşmesini sağlayacak olan belirli bir sınıra değin ayırmakla yetinilebilir. Bu akçeler, belirtilen amaçların dışında kullanılamaz.

4.1.1.2.3 Genel Kurul Kararıyla İhtiyari Yedek Akçe Ayrılması

Türk Ticaret Kanununun 469'uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, şirketin sürekli gelişmesi ya da elverdiğince kararlı kâr paylarının dağıtılmasını amaçlamak üzere, elverişli ve yararlı düşerse, genel kurulun kâr payının saptanması sırasında yasa ya da anasözleşmede geçenlerden başka yedek akçeler ayrılmasına ve yedek akçelerin yasa ve anasözleşme ile belirli sınırının artırılmasına karar verilebilir.

Bu yetki; kanun ve anasözleşme ile kârdan ayrılacak olan yedek akçeler, öteki fonlar ve yardım akçeleri dışında kalan kâr miktarları için kullanılabilir. Ayrıca, bu yetkinin, objektif iyiniyet kurallarına aykırı olmaması gerekir. Bu kurala uymayan, azınlığın hakları ile pay sahiplerinin kâr payı almak haklarını yok edici bir kararın iptali, mahkemeden istenebilir. (TTK. m.381)

Sermaye şirketlerinde Genel Kurul tarafından ayrılmasına karar verilen olağanüstü Yedek Akçelerle dağıtım dışı bırakılan kârlar bu grupta yer alır.¹¹⁸

Tekdüzen Muhasebe Sisteminde olağanüstü yedek akçelerin kaynağını iki olaya bağlamıştır.¹¹⁹

- 1.Genel Kurulun verdiği karar gereği ayrılan olağanüstü yedek akçeler,
- 2.Dağıtım dışı tutulan, diğer bir deyimle şirkette alıkonulan kârlar.

Her iki durumda da yasal bir zorunluluk olmamasına karşın bir kısım kârın istenilerek şirkette bırakılması söz konusudur. Bu nedenle olağanüstü yedekleri isteğe bağlı yedekler olarak tanımlamak mümkündür. Bu tür yedekler işletmenin finansal yapısını güçlendirmekte, özsermayesini artırmaktadır.

¹¹⁸.MUGT. s. 104

¹¹⁹.ÇANKAYA, İslam, A.g.e. s.394

Şirketler zaman zaman kendiliklerinden bu tür yedek ayrılmasına karar verebilirler. Tekdüzen Muhasebe Sisteminde gerek Genel Kurul kararıyla ayrılan Yedek Akçelerini, gerekse dağıtım dışı tutulan kârların 452 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER HESABI'nda izlenmeleri gerekmektedir.

Örnek: Olağanüstü Yedekler ile ilgili uygulama

CANAY Anonim Şirketi Genel Kurulu 01.04.1996 tarihinde yasal yedeklerine ek olarak 600.000.000 TL olağanüstü yedek akçe ayrılmasına karar vermiştir. Ayrıca şirket bilançosunda 1994 yılına ait dağıtım dışı 200.000.000 TL kâr bulunmaktadır. İlgili muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		800.000.000
01 1994 Yılı Kârı	200.000.000	
02 1995 Yılı Kârı	600.000.000	
	542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER HESABI	800.000.000
	02 Gen. Kur. Kârarı	
	03 Dağ.Dışı Kârlar	
Genel kurul kararı ile olağanüstü yedek ayrımı		

4.1.1.3 Anlaşma Hükümleri Uyarınca Ayrılan Yedek Akçeler

Sermaye şirketleri çoğunlukla, kendilerine uzun vadeli yatırım kredisi veren mali kuruluşlarla yaptıkları kredi anlaşmaları ile genel yedek akçe ayırma zorunluluğunda kalabilmektedirler. Kredi veren kuruluş bakımından dolayı bir güvence oluşturan bu yedek akçelere, muhasebe dilinde, kısaca sözleşmeli yedek akçeler denilmektedir.¹²⁰

4.1.1.4 Yeniden Değerleme Fonu

Şirketler faaliyette bulunduğu ülkede sürekli enflasyonist bir ekonomik durumun varlığı halinde aktifinde kayıtlı bulunan iktisadi kıymetlerin maliyet bedeli ile bilançonun çıkarıldığı gündeki değeri arasındaki farklılıklarla karşılaşmaktadır. Bu farklılığın giderilmesi için, iktisadi kıymetlerin günün şartlarına göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Şirketin bu amaçla iktisadi

kıymetleri değeri sonucunda bu kıymetlerin değeri meydana gelen artışlar bir yedek akçe niteliğinde “Maddi Duran Varlıkların Yeniden Değerleme Artışları” olarak bilançoların pasifinde yer alır.¹²¹

Ancak, yeniden değerlendirme sonucunda meydana gelen değer artışının yedek akçe olarak nitelenip nitelenmeyeceği konusu tartışılabilir.

Bir kısım yazarlar, bu bilanço kaleminin saptanması için bilançoya dahil iktisadi kıymetlerin maliyet ve satınalma bedeline, fiatlar genel seviyesindeki yükselişe eşit bir katsayı uygulanmıştır. Başka bir deyimle iktisadi kıymetlerin değeri, bunların edinildikleri tarihten sonra para değerinde meydana gelen düşümler hesaba katılmak suretiyle, halihazır değerine çevrilmiştir. Bu ise, işletme sermayesinin aktif kıymetlerin değerinde ortaya çıkan nominal artışla ahenkleştirilmesinden başka bir şey değildir. Bu nedenle de yeniden değerlemeden doğan değer artışları, hangi hesapta gösterilirse gösterilsin yedek akçe olarak nitelenemez” demektedirler.¹²²

4.1.1.5 Gizli Yedek Akçeler

TTK'nun 458. maddesinde, şirket işlerinin devamlı inkişafının veyahut mümkün mertebe istikrarlı kâr payları dağıtılmasını temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde, aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması şeklinde veya başka suretle gizli yedek akçe ayrılmasının caiz olduğu belirtilmiştir.¹²³

Gizli yedek akçe ayrılarak tanzim edilmiş bir bilançonun, Türk Ticaret Kanununun 369'uncu maddesinin birinci fıkrasının 2'inci bendi uyarınca genel kurulca onaylanması gerekmektedir. Bu şekilde yönetim kurulunun gizli yedek akçe ayrılması konusundaki yetkisi genel kurul tarafından denetlenmiş olacaktır.

¹²⁰.ERİMEZ, Rüştü, A.g.e. s.289

¹²¹.TAN, Mehmet, ERDOĞAN, Sebahattin, DÜNDAR, Mustafa, A.g.é. s. 88

¹²².Leon Batardona: L'inventaire et le bilan, s.469

¹²³.KİPER, Osman, A.g.e. s.341

Kanun koyucu "gizli yedek akçe ayrılmasına ilişkin olarak, aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması veya başka suretle..." demek suretiyle gizli yedek akçenin ayrılabilmesinde ayırma yöntemini de sınırlamamıştır. Bunun yanında şirket yönetim kurulu, gizli yedek akçe ve harcama yerleri hakkında denetçilere bilgi vermek zorundadır.¹²⁴

Gizli yedek akçeler muhtemel olarak aşağıdaki şekilde ayrılabilir:¹²⁵

-Aktiflerin bilançoda hiç gösterilmemesi,

-Pasifte yer almayan kalemlere pasifte yer verilmesi,

-Amortisman tabi iktisadi kıymetlerin amortisman süresinin daha kısa olarak belirlenmesi,

-Amortisman ayrılmasında hızlandırılmış amortisman yönteminin uygulanması,

-Konusu kalmamış karşılıkların iptal edilmemesi,

Bazen gizli yedek akçe ayrılması, yönetim kurulunun ihtiyarı dışında gerçekleşebilir. Örneğin sürekli enflasyonun yaşandığı bir dönemde iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmeden, maliyet bedeli ile değerlendirilmesi sonucunda da gizli yedek akçe kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

4.1.2 Yedek Akçelerin Kullanılması

Yedek akçelerin ayrılmasında çeşitli amaçlar ortaya konmaktadır. Dolayısıyla ortaya konan amaçlar çerçevesinde ayrılan yedek akçelerin kullanılması sonucu doğmaktadır. Yedek akçelerin türlerine göre ayrılma nedenleri farklılık gösterdiğinden, kullanılacakları alanlar ve amaçlar da farklı olacaktır.

¹²⁴.ABAY, Ramazan, Muhasebe II, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 1992, s.456

¹²⁵.TAN, Mehmet ERDOĞAN, Sebahattin, DÜNDAR, Mustafa, A.g.e. s.90

4.1.2.1 Kanuni Yedek Akçelerin Kullanılması

TTK'nun 466/3. maddesine göre, yedek akçelerin, esas sermayenin yarısını geçmedikçe, münhasıran;

-Zararların kapatılmasına,

-İşlerin iyi gitmediği zaman bu durumlarda işletmeyi yaşatmaya,

-İşsizliğin önüne geçmeye ya da sonucunu hafifletilmeye elverişli önlemler alınmasına,

-Sermayede meydana gelen azalmanın yedek akçeden karşılanması,

-Sermayeye eklenmesiyle,

ortaklara dağıtılmak,

amacıyla kullanılması gerekir.

4.1.2.2 Anasözleşme Uyarınca Ayrılan Yedek Akçelerin Kullanılması

Anasözleşme uyarınca, yasal yedek akçenin ödenmiş sermayeye oranını ya da miktarını artırmak yoluyla yedek akçe ayrılabilir. Yasal yedek akçeler için yapılan açıklamalar burada da geçerlidir.

4.1.2.3 Gizli Yedek Akçelerin Kullanılması

Bunlar müdürler tarafından, durumun gereğine göre, uygun ve yararlı görülebilen alanlarda kullanılır.

4.1.2.4 Genel Kurul Kararıyla Ayrılan Yedek Akçelerin Kullanılması

Bunlar, ayrıldıkları amaçta özgülenir ve o amacın dışında kullanılamaz. Eğer belirli, somut bir amaç belirtilmeden ayrılmışsa, şirketin yararına olmak şartıyla istenildiği biçimde ve istenilen yere harcanabilir.

4.2 DAĞITILACAK KÂR PAYI (TEMETTÜLER)

Dağıtıma tabi tutulacak kârın muhasebe usul ve esaslarına uygulanarak gerçekleşmiş ve Gelir Tablosunda görünen Vergiden Önceki Dönem Kârıdır. Dönem Kârından öncelikle şirket tüzel kişiliği adına gerçekleşecek vergi ve yasal yükümlülüklerle TTK hükümleri gereğince ayrılması zorunlu yedekler ayrılır. Bunların dışında diğer yasa ve ama sözleşme gereği ayrılması zorunlu başka fonlar varsa onlar da ayrılmalıdır.

Dönem Kârından vergiler, yasal yedekler, ana sözleşme ve diğer yasalar gereği ayrılması gereken diğer fonlar ayrılmadıkça ortaklara kâr dağıtılmayacağı yasa gereğidir. Bununla birlikte geçmiş yıl zararları kapatılmadan kâr dağıtımı yapılmayacağı da aynı yasa gereğidir. (TTK. md. 470).

Yukarıdaki açıklamalardan sonra, "dağıtılacak kâr"a ulaşmak için, Dönem Kârından ayrılması zorunlu unsurları şöyle sıralayabiliriz:¹²⁶

- a. Geçmiş yıl zararları, (TTK. md. 470)
- b. Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi ve Fonlar, (KVK. md. 25)
- c. TTK gereği ayrılan I. Tertip Yedek Akçeler, (TTK. md. 466)
- d. Ana sözleşme gereği ayrılması zorunlu Yedekler ve Fonlar,
- e. Diğer yasalarca ayrılması zorunlu fonlar ve yükümlülükler;
- ea) KVK. md. 8 uyarınca ayrılmasına karar verilen Finansman Fonu,
- eb) VUK hükümleri uyarınca ayrılan Maddi Duran Varlık Yenileme Fonu
- ec) Hisse senedi ihraç primleri ve iptal kârları vb. (Dönem Kârına dahilse.)

¹²⁶.ÇANKAYA, İslam, A.g.e s.396.

Dağıtılabilir Kâra ulaşmayı aşağıdaki bir örnekle açıklayabiliriz:

Dönem Kârı	1.000.000.000
<u>Dönem Kârından Zorunlu Ayırımlar(-)</u>	<u>(675.000.000)</u>
Kurumlar Vergisi	170.000.000
Gelir Vergisi	130.000.000
Fon Payı	30.000.000
Geçmiş Yıllar Zararları	115.000.000
I.Tertip Yedek Akçe	20.000.000
Ana sözleşme gereğince ayrılan	
Yedek ve Fonlar	10.000.000
MDV Yenileme Fonu	40.000.000
Ayrılan Finansman Fonu	90.000.000
Hisse Senedi İhraç Pirimleri	
ve İptal Kararları	70.000.000
Dağıtılabilir Kâr	325.000.000

Dağıtılabilir kâr, yasa ve ana sözleşme gereği zorunlu ayırımların yapılmasından sonra şirketin kâr dağıtma yeteneğini gösterir. Şirket Yönetim Kurulu şirket kâr dağıtım politikası, ana sözleşme hükümleri ve Genel Kurul kararlarını dikkate alarak kâr dağıtım işlemini yürütür.

Sermaye şirketleri kârın hangi ilkelere göre dağıtılacağını ana sözleşmelerine koyacakları hükümlerle düzenlerler. Ancak bu dağıtım şeklinin ana sözleşmede yer alması mutlak bir zorunluluk değildir. Eğer ana sözleşmeye kâr dağıtım ile ilgili hüküm konulmamışsa, bu durumda kârın Türk Ticaret Kanunu hükümleri doğrultusunda dağıtılması gerekecektir.

4.2.1 TTK'nın Kâr Dağıtımını Yönlendiren Başlıca Hükümleri

TTK'nun kâr dağıtımına açıklık getiren, yönlendiren, düzenleyen kimi hükümlerini şöyle sıralayabiliriz;

a)Yasal ve ihtiyari yedekler, diğer yasa ve ana sözleşme hükümleri doğrultusunda ayrılması gereken paylar ayrılmadan kâr dağıtılamaz. (TTK.md. 469)

b)Pay sahiplerine % 5 oranında I. Kâr Payı (Temettü) dağıtılması zorunludur. (TTK. md. 466/3) SPK'ya tabi şirketlerde I. Kâr Payı dağıtım sınırı

daha da genişletilmiştir. Buna göre SPK'ya tabi halka açık şirketlerde dağıtılacak I. Kâr Payı Ödenmiş Sermayenin % 20'sinden az olamaz. (SPK. Seri IV, no:1)

c)Geçmiş yıl zararları tamamen karşılanmadan kâr payı verilmez. (TTK. md. 470)

d)Pay sahiplerine ve diğer kişilere Safi Kurum Kazancı esasına göre, Net Kâr üzerinden dağıtım yapılabilir. (TTK. md. 466/3)

e)Dağıtılmasına karar verilen kârdan %5 kâr payı ayrıldıktan sonra geriye kalan ve Ödenmiş Sermayenin %5'ini aşan kâr dağıtımlarınının 1/10'u Yedek Akçe olarak ayrılır. (TTK. md. 466/3)

f)I. Tertip Yasal Yedekler ve I. Kâr Payı dağıtılmadan kalan kârın %10''undan fazlası intifa senedi sahiplerine dağıtılamaz.

g)Halka açık olmayan şirketlerde I. Kâr Payı dağıtım oranı en az %5'tir. (TTK. md. 466/3)

h)Safi Kurum Kazancından her pay sahibi payları oranında katılma hakkına sahiptir. (TTK. md. 455)

4.2.2 Şirket Ana Sözleşmesinde Kâr Dağıtım İlkeleri

Kâr dağıtım şeklinin an sözleşmede belirtilmesinin zorunlu tutulmamış olmasına karşın, kâr dağıtım şekli çoğunlukla ana sözleşmelerde belli edilir. Böylece, kâr dağıtımında ana sözleşme hükümleri belirleyici ve yönlendirici bir rol oynamaktadır. Ancak şunu da belirtmeliyiz ki, ana sözleşmede belirtilen kâr dağıtım ilke ve kuralları sonradan Genel Kurul kararıyla her zaman değiştirilebilir.¹²⁷

Ana sözleşmeye konulacak hükümlerle aşağıdaki şekillerdeki gibi kâr dağıtım ilkeleri belirlenebilir;

¹²⁷.ÇANKAYA, İslam, A.g.e. s.398

Örneğin; AHCAN Anonim Şirketi sözleşme gereğince gerekli vergi ve yasal yükümlülükler ayrıldıktan sonra kalan kârı aşağıdaki gibi dağıtacaktır.

a. Pay sahiplerine Ödenmiş Sermayeleri üzerinden %10 I. Kâr Payı,

b. Kalan kârın %20'si Yönetim Kurulu Üyelerine,

c. Kalan kârın %40'ı Pay Sahiplerine II. Kâr Payı olarak dağıtılacak,

d. Geriye kalan kâr ise; isteğe bağlı yedek akçe olarak şirkette alıkonulacaktır.

Ya da değişik bir şekilde Safi Kârdan vergi ve yasal yükümlülükler ayrıldıktan sonra;

a. Pay Sahiplerine %20 I. Kâr payı dağıtılacak,

b. Kalan kârın %5'i,

-Kuruculara,

-Yönetim Kurulu Üyelerine,

-Denetçilere,

-Şirket çalışanlarına eşit olarak dağıtılacaktır.

c. Pay sahiplerine %40 II. Kâr Payı dağıtılacak,

d. Geriye kalan kâr konusunda söz söyleme yetkisi şirket Genel Kuruluna aittir.

4.2.3 Kâr Dağıtımında Şirket Genel Kurulunun Yetkisi

TTK ve ana sözleşmeden sonra şirket kârının dağıtımı konusunda yetkili kurul şirket Genel Kuruludur.

Şirket Yönetim Kurulu yasa, ana sözleşme ve şirket kâr dağıtım politikası doğrultusunda hazırlayacağı kâr dağıtım önerilerini şirket Genel Kuruluna sunar. Genel Kurul, kârın yasa ve ana sözleşme dışındaki kısmının dağıtımıyla ilgili kararları verecek yetkiye sahiptir. Genel Kurul, Yönetim Kurulu tarafından gelen önerileri aynen kabul edebileceği gibi, değiştirerek de kabul edebilir. Hatta dilerse an sözleşmenin kâr dağıtımıyla ilgili hükümlerini değiştirme yetkisine de sahiptir.

Bu açıklamayara dayanarak, şirket Genel Kurulunun üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğu kârı daha önceki verilen örnek üzerinde görebiliriz:

Dönem Kârı	1.000.000.000
<u>Dönem Kârından Zorunlu Ayırımlar(-)</u>	<u>(675.000.000)</u>
Kurumlar Vergisi	170.000.000
Gelir Vergisi	130.000.000
Fon Payı	30.000.000
Geçmiş Yıllar Zararları	115.000.000
I.Tertip Yedek Akçe	20.000.000
Ana sözleşme gereğince ayrılan	
Yedek ve Fonlar	10.000.000
MDV Yenileme Fonu	40.000.000
Ayrılan Finansman Fonu	90.000.000
Hisse Senedi İhraç Pirimleri	
ve İptal Kararları	70.000.000
Dağıtılabilir Kâr (Genel Kurul Kararına Göre)	25.000.000

Yasa ve ana sözleşme gereği ayrılması gereken vergi ve yükümlülükler yedekler, kâr payı ve diğer fonlar ayrıldıktan sonra; kalan kâr üzerinde tasarruf hakkı bütünüyle şirket Genel kuruluna aittir.¹²⁸

4.2.4 Dağıtılacak Net Kâr Payı

Dönem Kârından yasal ve ana sözleşme gereği ayrılması gereken vergi ve yükümlülükler, yedekler, fõnlar vb. ayrıldıktan sonra geriye kalan kâra "dağıtılacak kâr" demiştik. Bu kâr üzerindeki dağıtım yetkisi ise şirket Genel Kuruluna aittir.

¹²⁸.ÇANKAYA, İslam, A.g.e. s.399

Dağıtılmasına karar verilen kârın 1/10'u II. Tertip Yedek Akçe olarak ayrılacaktır. (TTK. md. 466) Bunun anlamı, dağıtılacak kârla dağıtılmasına karar verilen kâr aynı şey değildir. Dağıtılmasına karar verilen kârın 1/10'u II. Tertip Yedek Akçe olarak ayrılır, kalan kâr yani 9/10'u ise ortaklara dağıtılır. İşte bu dağıtılacak kârdan II. Tertip Yedek Akçe ayrıldıktan sonra kalan kâra "Net dağıtılacak kâr" denilmektedir. Bu kısım üzerinden herhangi bir kesinti yapılmamaktadır.

Bunun dışında Anonim şirketin dağıtacağı Net Kârdan TTK ve ana sözleşme hükümlerine göre kimleri pay alabileceği belirtilmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- Pay sahipleri (Sermayeye Katılanlar),
- Yönetim Kurulu Üyeleri,
- Denetim Kurulu Üyeleri,
- İşletme Çalışanları,
- İntifa Senedi Sahipleri,
- Kurucu Ortaklar,
- Kâr Paylı Tahvil Sahipleri vb.

Bunların kârdan hangi ölçüde pay alacakları şirket ana sözleşmesinde belli edilir. Bununla birlikte vergiler, I.Tertip Yedek Akçe ve I. Kâr Payı ayrılmadan intifa senedi sahiplerine kalan kârın %10'undan fazla kâr payı verilmez. (TTK. md. 298) †

4.2.5 Hisse Başına Kâr ve Temettü

Ortaklara dağıtılmasına karar verilen kârın 1/10'u II.Tertip Yedek Akçe olarak ayrıldıktan sonra; kalan Net Kâr ortaklara payları oranında dağıtılır. Ancak TTK hükümleri doğrultusunda Sermaye Şirketleri, kimi hisse senetlerine kârdan

“dah önce” pay alma ya da kârdan “ daha çok” pay alma hakkı tanımış olabilir. böylece “imtiyazlı paylar” adı verilen ayrıcalıklı hisse senetleri ortaya çıkmış olur. İmtiyazlı hisse senetlerine “daha fazla kâr” ya da “kârda öncelik” verilebilmesi için bu konuda ana sözleşmede hüküm bulunması gereklidir.

Kâr payı bakımından imtiyazlı olmak; bu tür pay senetleri sahipleri, diğer pay sahiplerine oranla onlardan önce, belirli bir yüzde oranında kâr payına iştirak ederler. Kârda imtiyaz, başlıca üç noktada pay sahiplerine üstünlük sağlar. Bunlar;

-Kârdan daha fazla pay almak,

-Kârdan öncelikle yararlanmak,

-Öngörülen miktarı (yani belirli yüzde kâr oranı) karşılamaya, o yılın kârının yetmemesi halinde, haklar birikir ve ileriki yıllarda şirket kâr ettiği zaman toptan ödenmesi yoluna gidilir

Ortaklık esas sözleşmesiyle bu alternatiflerden birini, ikisini veya hepsini içeren düzenlemelerin getirilmesi mümkündür.

Kârda imtiyazlı payların işlevi ve yararları arasında, özellikle kuruluşta kurucuların sermaye katılımlarının yanı sıra emek ve gayretleriyle çalışmalarını ödüllendirme ve böylece müteşebbislere kârda imtiyaz tanımak suretiyle, ortaklığın kurulmasını ve hayata geçirilmesini gerçekleştirmek için gerekli motivasyon sağlanmış olmaktadır. Ayrıca sermaye artırımlarında ve özellikle ortaklığın mali açıdan müşkülleşmiş durumunda kârda imtiyazlı paylar çıkarılması hem yeni yatırım alanlarının finansmanında gerekli mali kaynakları teminde hem de ortaklığın¹ islahında önemli yararları vardır. Bu yararları yanında, kârda imtiyazlı payların zararları olarak özel bir eleştiri olmamakla beraber, sermayenin tabana yayılmasında ve gerekli finansman kaynaklarının

yaratılmasında önemli rol oynayan halka açık anonim şirketlerde kârda imtiyazlı payların varlığı haklı olarak benimsenmektedir.¹²⁹

Tekdüzen Muhasebe Sisteminde "Kâr Dağıtım Tablosunda" ortaklara dağıtılacak kâr payını ve hisse başına düşen kâr payını adi hisse senetleri sahipleri ve imtiyazlı hisse senetleri sahipleri için ayrı ayrı düzenlemiştir. Şirket kurucularına ya da şirkette emeği geçenlere (imtiyazlı hisse senetlerine) ister kârdan daha fazla pay alma, isterse kârdan öncelikli pay alma ayrıcalığı tanınmış olsun, kâr dağıtımının bu ayrıcalığı göstermesi Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nin gereğidir.¹³⁰

Örnek:Hisse Başına Kâra Yönelik Uygulama:

CANCAN Anonim Şirketi halka açık bir şirkettir. Ödenmiş Sermayesi 20.000.000.000 TL'dir. Şirket Genel Kurulu 1995 yılı Dönem Kârının 10.000.000.000 TL kısmının dağıtımına karar vermiştir. Şirket net kârının;

a.%50'sinin 1.000 adet A seri hisse senetlerine (İmtiyazlı hisse senetlerine),

b.%50'sinin 1.500 adet B seri hisse senetlerine (adi hisse senetlerine) dağıtılmasına karar verilmiştir.

Dağıtılacak Kâr	10.000.000.000
II.Tertip Yedek Akçeden Bağışık Kısım (20.000.000.000 * %5)	<u>(1.000.000.000)</u>
II.Tertip Yedek Akçe Matrahı	9.000.000.000
II.Tertip Yedek Akçe (9.000.000.000 *%10)=	<u>900.000.000</u>
Ortaklara Dağıtılacak Net Kâr Payı	8.100.000.000
Adi Hisse Senetleri Sahiplerine (8.100.000.000*0.50)=	4.050.000.000
İmtiyazlı Hisse Senetleri Sahiplerine (8.100.000.000*0.50)=	4.050.000.000
Hisse Başına Kâr	
Adi Hisse Senetleri Başına Kâr Payı (4.050.000.000 / 1.500)=	2.700.000
İmtiyazlı Hisse Senetlerini Başına Kâr Payı (4.050.000.000 / 1.000)=	4.050.000

¹²⁹.PULAŞLI, Hasan, A.g.e. s.290

¹³⁰.ÇANKAYA, İslam, A.g.e. s.403

Böylece A seri imtiyazlı hisse senedi sahipleri hisse başına 4.050.000 TL Net Kâr Payı alırken; B seri hisse senedi sahipleri hisse başına 2.700.000 TL Net Kâr Payı alacaklardır.

Örneğimizin muhasebe kaydı ise şu şekilde olacaktır.

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		10.000.000.000
02 1995 Yılı Kârı		
	331 ORTAKLARA	8.100.000.000
	BORÇLAR HESABI	
	01 İmtiyazlı Ort.	
	02 Diğer. Ort.	
	542 YASAL YEDEK.	900.000.000
	02 II.Tertip Yed. Akçe	
Ortaklara kâr dağıtımını		

5. SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KÂR DAĞITIMI

5.1 ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI (SPK md. 15)

Sermaye Piyasası Kanunu'nun getirdiği yeniliklerden biri de; halka açık şirketlerde kâr dağıtım esasları ve sonuçları ile ilgili bazı yeni düzenlemelere yer verilmiş olmasıdır.

Temettü hesap dönemi sonu itibariyle mevcut payların tümüne, bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın eşit olarak dağıtılır.(SPK md. 15)

Anonim şirketlerde bilanço kârının dağıtımı konusunda Türk Ticaret Kanunu bazı esaslar koymuştur. Sermaye Piyasası Kanunu ise halka açık şirketlerde kâr dağıtımında ortaklar lehine bazı yeni hükümler getirmiştir.

Her iki kanuna göre de kâr dağıtılması önce bilançoda kâr oluşması gerekir. Genel Kurul karar verirse, her iki halde de şirketler bilançoda kâr gözükme bile birikmiş ihtiyatlardan temettü dağıtabilirler. (TTK. md. 470 ve SPK Seri IV. No:1, md. 7) Ancak bu hususta hiçbir kanun şirketleri zorlamamaktadır.

Bilançoda kâr varsa kârın dağıtılıp dağıtılmayacağı konusu Türk Ticaret Kanunu'na tabi anonim şirketler ile Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi anonim şirketlerde farklılık arz etmektedir.¹³¹

Bilançoda kâr varsa;

Türk Ticaret Kanunu'na Tabi Anonim Şirketlerde;

Türk Ticaret Kanunu'nun 466/2. fıkrası gereğince ödenmiş sermayenin % 5'1 müktesep hak olduğundan yeterli kâr varsa dağıtılır. Daha fazla kâr dağıtılıp dağıtılmayacağı konusunda Genel Kurul dilediği gibi karar alabilir. (TTK.Md.466-469)

¹³¹.Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu İ.M.K.B. Eğitim Yayını No:1 Ekim, s. 81 1995

Türk Ticaret Kanunu'na Tabi Anonim Şirketlerde Kârın Dağıtımı;

Bilançoda kâr var ve genel kurul da kâr dağıtım kararı almışsa;

Ticari Bilanço Kârından

(-) Kurumlar Vergisi ve diğer yasal yükümlülükler karşılığı ayrılır.

Vergiden Sonraki Kâr

(-) I.Tertip Kanunu Yedek Akçe

Vergiden sonraki kârın yirmide bir (1/20), (Ödenmiş esas sermayeneni beşte birini buluncaya kadar) olarak ayrılır. (TTK. md. 466)

Dağıtılacak Kâr

(-) Kanuni Birinci Temettü (TTK. md. 466/3)

Adi hisse senedi sahiplerine ödenmiş sermayenin % 5'i oranında ödenir.

(-) Kalan miktardan kurucu, intifa hisse senetlerine, idare meclisi üyelerine ana sözleşmede öngörülen miktarda pay tahsis edilir.

(-) İkinci temettü

(-) II. Tertip Kanuni Yedek Akçe

Birinci temettü ayrıldıktan sonra pay sahipleri ile kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılan kısmın onda biri (1/10)'dir. (TTK.md.466/3)

Geri kalan meblağ fevkalade (olağanüstü) ihtiyatlara aktarılır.

Türk Ticaret Kanunu'nun kâr dağıtım konusundaki hükümleri dağıtıktır ve çeşitli maddelerle düzenlenmiştir.

Sermaye Piyasası Kanunu'na Tabi Anonim Şirketlerde;

Genel Kurulun kârı dağıtıp dağıtmama konusunda bir serbestisi yoktur. Kâr varsa dağıtım mutlaka yapılacaktır. Ancak bilançoda eski yılların birikmiş zararı varsa bu zarar kârdan mahsup edilmedikçe şirket kâr dağıtmaya zorunlu değildir.

Sermaye Piyasası Kanunu'na Tabi Anonim Şirketlerde Kârın Dağıtımı;

Bilançoda kâr varsa kârın dağıtımı zorunludur.

Dönem Kârı

(-) Geçmiş Yıl Zararları

(-) Kurumlar Vergisi ve Diğer Yasal Yükümlülükler

Safi Kâr

(-) Birinci Tertip Yasal Yedek Akçe

Safi kârın yirmide bir (1/20), Ödenmiş esas sermayenin beşte birini (1/5) buluncaya kadar I.Tertip Kanuni Yedek Akçe olarak ayrılır. (TTK. md. 466)

Net Dağıtılabilir Dönem Kârı

(-) Ortaklara Birinci Temettü (SPK. Seri: IV, No:1, Md. 7)

Dağıtılabilir kârın yarısından (%50) az olmamak üzere birinci temettü ödenir. Halka açık anonim şirketlerde birinci temettü oranını belirleme yetkisi Sermaye Piyasası Kurulu'ndadır.

(-) Memur ve İşçilere Temettü

Esas sözleşmelerinde hüküm bulunması zorunludur. (SPK, Md.15)

(-) Yönetim Kuruluna Temettü

Esas sözleşmelerinde hüküm bulunması zorunludur. (SPK, Md.15)

(-) İkinci Temettü

(-) II.Tertip Kanuni Yasal Yedekler

Birinci temettü ayrıldıktan sonra pay sahipleri ile kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılan kısmın onda bir (1/10)'dir. (TTK.Md.466/3)

(-) Statü Yedekleri

(-) Özel Yedekler

(-) Olağanüstü Yedekler

Türk Ticaret Kanunu'nda safi kârın tanımının yapılmamış olması nedeniyle, II. kanuni yasal yedek akçenin vergiler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan kâr üzerinden mi hesaplanacağı, yoksa bunlar

düşülmeden önceki kâr üzerinden mi hesaplanacağı konusu tartışmalıdır. Uygulamada her iki yöntemin de hesaplamalarda kullanıldığı bilinmektedir.

II. Kanuni Yedek Akçe, safi kârdan I.Kanuni Yedek Akçe ile I. temettü ayrıldıktan sonra, kâra iştirak eden diğer kişilere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın 1/10'u olarak hesaplanır. Ancak, bu tutarlar net olarak alındığında bürüt tutara ulaşmak için 1/9 oranının dikkate alınması gerekir.

Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi olan ve hisse senetleri borsa'da işlem gören anonim ortaklıklar, birinci temettü, nakden veya bedelsiz hisse senedi biçiminde dağıtabilirler. Temettünün bedelsiz hisse senedi dağıtım yoluyla yapılmak istenmesi halinde, bu işlem, hesap döneminin sonundan itibaren 6 ay içinde olağan veya olağanüstü genel kurullarda karara bağlanır. Ortaklıklar, kârın dağıtımına ilişkin bilgileri en geç hesap döneminin son gününü izleyen dokuz ay içinde Kurul'a bildirirler.¹³²

Yapılan son değişiklikler çerçevesinde;

1.Hisse senetleri Borsa'da işlem gören ortaklıkların kârı önceden dağıtıp, daha sonra geri alma biçiminde uyguladıkları prosedürü kısaltmak, bürokrasiyi azaltmak ve işlemleri basitleştirmek amaçlanmıştır.

2.Dağıtılacak bedelsiz hisse senetlerinin, yeniden değerlendirme değer artış fonlarından veya olağanüstü yedek akçelerden karşılanarak yapılan sermaye artırımlarına istinaden dağıtılan bedelsiz hisse senetleri ile bir ilgisi bulunmamaktadır. "Bedelsiz" ibaresi ile işlemlerin hesaben yapılması nedeniyle ortaklığa nakit giriş-çıkışı olmaması durumu ifade edilmektedir.

3.Halka açık anonim ortaklıklarda birinci temettü oranını belirleme yetkisi SPK'da olduğundan sözkonusu ortaklıklar için T.T.K.'ndaki %5 temettü dağıtım zorunluluğu bulunmamaktadır.

¹³².Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu A.g.e. s.83.

4.Dağıtılacak temettü miktarı, dağıtılabilir kârın asgari %50'sidir. Ortaklıklar bu oranın altına düşmemek kaydıyla diledikleri miktarda temettü dağıtabilirler.

5.Hisse senetleri Borsa'da işlem gören ortaklıklar, temettünün yetkili kurullarının kararına bağlı olarak belirledikleri oranlarda nakit veya bedelsiz hisse senedi olarak dağıtabilirler.

6.Kâr dağıtım tebliğinden yararlanmak isteyen anonim ortaklıklar, dağıtılabilir kârın yarısını global olarak ortaklar adına pasiflerinde geçici bir hesaba alırlar.

7.Tebliğin getirdiği imkandan yararlanmak amacıyla yapılacak sermaye artırımlarında, ortaklığın tabi olduğu sermaye sisteminin gerektirdiği prosedür uygulanacaktır.

Ayrıca kâr dağıtım tebliği (Seri:IV, Tebliğ No:1, Md.7) kapsamında yapılacak sermaye artırımları nakit artırımı gibi değerlendirildiğinden, varsa yeniden değerlendirme değer artış fonlarından en az artırım tutarı kadar bedelsiz hisse senedi verme zorunluluğu da devam etmektedir.

Yönetim kurullarında olağan genel kurul toplantılarına teklif edecekleri kâr payı oranının belirlemiş ve kamuya açıklamış şirketler ile olağan genel kurul toplantılarını yapmış olan şirketler de yetkili kurullarında yeni kararlar almak suretiyle yeni düzenlemeden yararlanabileceklerdir.

Düzenlemeden yararlanmak isteyen ortaklıkların genel kurul kararı sonrasında kârın hisse senedi şeklinde dağıtılacak kısmını bilançolarının pasifinde geçici bir hesapta göstermek zorunda oldukları belirtilmiştir.

5.2 LİMİTED ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI

Limited şirketlerin kuruluşunda kâr dağıtımının esasları genellikle sözleşme ile düzenlenmektedir. Sözleşmede bulunmaması halinde TTK'nın 533'üncü maddesi hükmüne göre kâr dağıtımı yapılır.

Kârın dağıtımı için, genel kurulun karar vermesi gerekir. Genel kurulun bu konudaki yetkisi, başka bir organa, ya da kişiye devredilemez. Genel kurulun bu konudaki kararı için, ayrı bir toplantı ve karar yetersayısı öngörülmemiştir. Genel kurulun kâr dağıtılması kararı konusunda şu noktaların özellikle belirtilmesi gerekir:¹³³

-Genel kurul, kârın dağıtılması konusunda karar verirken, önce safi kârdan genel (yasal) yedek akçeyi ayırır(TTK.Md.466).

-Anasözleşmeye safi kârdan, ihtiyarı yedek akçe, işçilerin yararına yardım akçesi, öteki yardım fonları ayrılması konusunda hüküm konulmuş ise, genel kurul; bu isteğe bağlı yedek akçeleri de ayırdıktan sonra kalan üzerinden karar verir.

-Anasözleşmede genel kurulun üzerinde tasarruf edebileceği kâr bölümü bırakılmayabilir. Örneğin, safi kârın nasıl dağıtılacağı, oranları da belirtilerek anasözleşmede yer alabilir ve genel kurul kararı ile dağıtılacak bir kesim bırakılmasa bile, genel kurulun eylemsel olarak (fiilen) dağıtılması öngörülen kâr miktarı üzerinde bir takım koşullarla bir tasarruf yetkisi tanınmıştır (TTK.Md.469/2).

-Ortaklar, şirket anasözleşmesinde başka türlü hüküm bulunmadıkça, sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri oranda, yıllık bilançoya göre elde edilen safi kârdan pay alırlar (TTK.Md.533).

Haksız yere alınan kâr, ortakça geri verilir. Haksız yere kâr payı alan ortak iyiniyetli ise, kendisinin geri vermek yükümü şirket alacaklılarının haklarını

¹³³.KİPER, Osman, A.g.e. s.346

ödemek için gereken miktarı aşamaz. Şirket; haksız yere kâr payı alan ortaktan, paranın alınması gününden başlayarak beş yıl, iyiniyete dayanan durumlarda ise iki yıl içinde istekte bulunmalıdır. Bu zaman aşımı süresidir.

Limited şirketler kurumlar vergisi mükellefi oldukları için kâr dağıtım işlemleri anonim şirketlerle benzerlik gösterir.

Limited şirket ortakları; şirket mukavelesinde aksine bir hüküm olmadığı müddetçe, sermaye koyma borçlarını yerine getirdiği nispette, yıllık bilançoya göre, elde edilen safi kârdan pay alırlar. Kâr dağıtımında taahhüt edilen sermayenin miktarına ve bunun esas sermayeye nisbetine bakılmaz.¹³⁴

Safi kâr, limited şirket ortakları genel kurulunca onaylanan bilançoya göre saptanan vergiden önceki kârdan, şirket tüzel kişiliğinin ödemesi gereken vergiler düşüldükten sonra kalan kâr anlaşılmaktadır. Ticari bilanço kârı ise, dönem sonu öz sermayesinden, dönem başı öz sermayesinin çıkarılması ve işletmeden çekilen değerlerin eklenip, işletmeye ilave edilen değerlerin düşülmesi ile bulunur. Bu yolla bulunan ticari kâra, bazı kabul edilmeyen indirimlerin eklenmesi ve istisnaların düşülmesi sonucu Kurumlar Vergisi matrahı bulunur.¹³⁵

5.3 SERMAYESİ PAYLARA BÖLÜNÜŞ KOMANDİT ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI

Türk Ticaret Kanunu'nun 476'ncı maddesinde, hangi hallerde adi komandit şirketlerdeki hükümlerin hangi hallerde anonim şirket hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Buna göre;

476'ncı maddesin 1'inci fıkrasında gösterilen hususların "Komanditelerin gerek birbirleriyle, gerekse komanditerlerin heyeti umumiyesi ve üçüncü şahıslarla olan hukuki münasebetleri ve bilhassa şirketi idare ve temsil vazifesi ve yetkileri ve şirketten çekilmeleri komandit şirket hükümlerine tabidir"

¹³⁴.ALVER, Cemil, Şirketler Muhasebesi ve Şirketler Hukuku, Alver Yayınları, Ankara, 1994. s.615

¹³⁵.SOYDAN, Hakkın, A.g.e. s.121

dışında aksine bir hüküm olmadıkça anonim şirket hükümleri tatbik olunacaktır.¹³⁶

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerdeki kâr dağıtımında öncelikle şirket ana sözleşmesi esas alınır. Bu şirketler adi komandit şirketten farklı olarak Kurumlar Vergisi'ne tabidir. Yalnız komandite ortakların kâr payları ticari kazanç olup, sadece gelir vergisine tabidir.¹³⁷ Komanditer ortakların kurum kazancından hissesi karşılığı aldıkları kâr payları ise menkul sermaye iradı olarak değerlendirilecektir¹³⁸. kurumlar vergisine tabi olan sadece hisse senetli komanditer ortaklara ait kâr paylarıdır. Kurumlar vergisine tabi olan kazançla ilişkin tüm hesaplamalar anonim şirkette olduğu gibidir. Ancak komandite ortağın kâr payı düşüldükten sonra kurumlar vergisi ve diğer hesaplamalar yapılır.¹³⁹

5.4 SERMAYE ŞİRKETLERİNDE KAR DAĞITIM ÖRNEKLERİ

5.4.1 Halka Kapalı Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtım Örneği

ÖRNEK:

Dönem Kârı içinde indirim ve istisnası bulunmayan bir şirkette kâr dağıtımını uygulaması

Halka kapalı ıcan anonim şirketi beş gerçek kişi ortak tarafından kurulmuş olup Ödenmiş sermayesi 40.000.000.000 TL.dir. Şirketin 1995 yılı Dönem Kârı 16.000.000.000 TL.dir. Bu kârdan indirilmiş;

-250.000.000 TL 1995 yılına ilişkin Ödenmemiş SSK. pirimleri,

-450.000.000 TL Vergi cezası,

-800.000.000 TL vergi yasalarınca indirimi kabul edilmeyen giderleri vardır.

¹³⁶.TAN, Mehmet, ERDOĞAN, Sebahattin, DÜNDAR, Mustafa A.g.e. s.8

¹³⁷.KİSHALI, Yunus, A.g.e.s.172

¹³⁸.ŞENYÜZ, Doğan, Türk Vergi Sistemi, Ezgi Kitabevi Yayınları, 1.baskı, Bursa, 1995, s.293

¹³⁹.SOYDAN, Hakkı, GÜCENME, Ümit, A.g.e. s.83

-1995 yılında ödenen Kurumlar Geçici Vergisinin tutarı 2.300.000.000 TL.dir.

Şirket bu zamana kadar kâr dağıtmamış, yasal yedek akçe ayırmamıştır.

Şirket Anasözleşmesinin kâr dağıtımına yönelik düzenlemeleri ise aşağıdaki şekildedir.

-Kardan öncelikle vergi ve yasal yükümlülükler ayrılır.

-Ortaklara en az I.Kar Payı dağıtılır.

-Kalan kâr konusunda karar yetki Genel Kurula aittir. (Şirket genel kurulu yaptığı toplantı sonucunda kalan kârın yarısının ortaklara dağıtılmasına, diğer yarısının ise olağanüstü yedek olarak şirkette alıkonulmasına karar vermiştir.

ÇÖZÜM:

YIL SONU VERGİLENDİRME İŞLEMLERİ

%25 Oranlı Kurumlar Vergisi (KVK. Md. 25)

Dönem Kârı		15.500.000.000
Matraha İlave edilecek Unsurlar		1.500.000.000
Ödenmeyen SSK Primleri	250.000.000	
Vergi Cezaları	450.000.000	
Vergi Yas. Kabul Edil. Giderler	800.000.000	
Safi Kurum Kazancı		14.000.000.000
%25 Oranlı Kurumlar Vergisi =14.000.000.000 x %25 =		3.500.000.000
%25 Oranlı K.V. Fon Payı =3.500.000.000 x%10 =		350.000.000
Toplam %25 Oranlı Kurumlar Vergisi ve Fon Payı		3.850.000.000

%20 Oranlı Kurumlar Vergisi (KVK. Md. 25):

Kurum kazancından indirilecek indirim ve istisna unsuru olmadığından %20 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahı %25 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahıyla aynı olacaktır. %20 oranlı Kurumlar Vergisi daha düşük çıkacağından hesaplama yapılmamıştır. Bu duruma göre, şirketin 1995 yılı Kurumlar Vergisi olarak %25 oranlı Kurumlar Vergisi 3.500.000.000 TL ve Fon Payı 350.000.000 TL esas alınacaktır.

Burada; 31.12.1995 tarihli vergi ve yasal yükümlülükler karşılığı ve Dönem Net kârını belirleyelim:

690 DÖNEM KÂRI		15.500.000.000
691 VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI (-)		3.850.000.000
Kurumlar Vergisi	3.500.000.000	
Kur. Ver. Fon Payı	350.000.000	
692 DÖNEM NET KÂR VEYA ZARARI (KARI)		11.650.000.000

Yıl Sonu Muhasebe Kayıtları:

Gelir Vergisinin belirlenmesi 1996 yılının nisan ayında yapılması gereken bir çalışmadır. Bu nedenle yıl sonunda (31.12.1995 tarihinde) sadece Kurumlar Vergisi ve Fon Payı için karşılık ayırma işlemiyle Dönem Net Kârının belirlenmesi ve Mali Tablolara yansıtılması işlemleri yapılacaktır.

Kurumlar Vergisi ve Fon Payı için karşılık ayırma

31/12/1995		
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK. KARŞILIĞI HESABI (-)		3.850.000.000
01 Kurumlar Vergisi	3.500.000.000	
03 Fon Payı	350.000.000	
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI HESABI		3.850.000.000
01 Kurumlar Ver.	3.500.000.000	
03 Fon Payı	350.000.000	
Dönem kârı üzerinden vergi ve fon payı karşılığının hesaplanması		

Dönem net kârının belirlenmesi ve Gelir Tablosuna aktarılması:

31/12/1995		
690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI HESABI		15.500.000.000
01 1995 Yılı Dönem Kârı		
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI HESABI (-)		3.850.000.000
01 Kurumlar Ver.	3.500.000.000	
03 Fon Payı	350.000.000	
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		11.650.000.000
01 1995 Dön.Net K.	11.650.000.000	
1995 Yılı dönem net kârının belirlenmesi		

Dönem Net Kârının Bilançoya yansıtılması

31/12/1995	
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI HES.	11.650.000.000
01 1995 Dönem Net Kârı	11.650.000.000
590 DÖNEM NET KÂRI	11.650.000.000
01 1995 Dönem Net Kârı	
Dönem net kârının bilançoya aktarılması	

1995 Yılına ilişkin peşin ödenen Kurumlar Geçici Vergisini aktarma

31/12/1995	
371 DÖNEM KÂRININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLERİ HES. (-)	2.300.000.000
01 Kur. Geçici Ver.	2.300.000.000
193 PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE FONLAR HESABI	2.300.000.000
01 Kur. Geçici Ver.	2.300.000.000
Peşin ödenen vergilerin dönem sonunda mahsup kaydı	

İZLEYEN YIL VERGİLENDİRME İŞLEMLERİ

Gelir Vergisi (GVK. Md. 75/4 ve 94/6):

Bilindiği gibi Kurum Kazancı üzerinden ikinci bir vergilendirme yapılacaktır. Bu Gelir Vergisi kesintisidir ve bir sonraki nisan ayı içerisinde yapılması gerekir. Örneğimizde 1996 yılının nisan ayında yapılacaktır.

Gelir Vergisi Matrahının belirlenmesi;

Safi Kurum Kazancı	15.500.000.000
Matrahtan İndirilecek Unsurlar (-)	(3.500.000.000)
İndirilecek Kurumlar Vergisi (3.500.000.000)	
Gelir Vergisi Matrahı	12.000.000.000
%20 Gelir Vergisi = 12.000.000.000 x %20 =	2.400.000.000
%20 Gel. Ver. Fon Payı 2.400.000.000 x %10 =	240.000.000
Toplam Gelir Vergisi ve Fon payı	2.640.000.000

Gelir Vergisi Kesintisi ve buna ilişkin Fon Payı da belli olduğuna göre, bu noktada 1996 yılı nisan ayındaki dağıtımdan önceki Dönem Net Kârına belirleyebiliriz.

Dönem Kârı	14.000.000.000
Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	6.490.000.000
Kurumlar Vergisi	3.500.000.000
Gelir Vergisi	2.400.000.000
Fon Payı	590.000.000
(350.000.000+240.000.000)	
Dönem Net Kârı	7.510.000.000

Sıra TTK. gereğince ayrılması zorunlu olan Yasal Yedekler olacaktır.

I.Tertip Yedekler (TTK. MD. 466/1):

I.Tertip Yedek Akçe Tavanı (Ödenmiş Sermaye x % 20) (40.000.000.000 x 20)	8.000.000.000
Ayrılmış I. Tertip Yedek Akçeler Toplamı	-----
Ayrılabılır I.Tertip Yedek Akçe	8.000.000.000

Burada safi kâr üzerinden I. Tertip Yedek Akçe hesaplanarak yukarıdaki tutar olan (8.000.000.000) TL kıyaslanacaktır.

Dönem Kârı	Geçmiş Yıl Tic. Zararı	Safi Kâr
14.000.000.000	-----	14.000.000.000
I.Tertip Yedek Akçe	(14.000.000.000 x %5)	700.000.000

1995 yılında şirket 700.000.000 TL I. Tertip yedek ayırabilmektedir.

Bundan sonra yapılacak işlem TTK'na göre, I. Tertip Yedek Akçe belirlendiğine göre Dağıtılabılır Kârı belirleyebiliriz.

Dağıtılabılır Kâr:

Dönem Net Kârından ayrılması zorunlu I. Tertip Yedek Akçeleri indirirsek Dağıtılabılır kâra ulaşmış oluruz.

Dönem Net kârı	7.510.000.000
Dönem Kârından Zorunlu Ayrımlar	(700.000.000)
I.Tertip Yedek Akçeler	700.000.000
Dağıtılabılır Kâr	6.810.000.000

Bu şekilde halka açık olmayan şirketin 1995 yılına ilişkin dağıtılabileceği en az I. kâr payının hesaplanmasına geçebiliriz.

I. Kâr Payı (Temettü) Ayrımı:

Halka açık olmayan bir şirketin dağıtacağı en az I. Kâr Payı Ödenmiş Sermayesinin %5'idir. Buna göre;

I.Kar Payı (Ödenmiş Sermaye x %5) (40.000.000.000 x %5)=	2.000.000.000
--	---------------

II.Kar Payı (Temettü) Ayrımı:

Öncelikle kalan dağıtılabılır kârın belirlenmesi gerekir.

Dağıtılabılır Kâr	6.810.000.000
II.Tertip Yedek Akçe (I.Temettü x %10)= (-)	200.000.000
(2.000.000.000 x %10) =	
Ortaklara Net I. Kâr Payı (Temettü) (-)	1.800.000.000
(2.000.000.000 - 200.000.000)=	
Genel Kurul Kararına Göre Dağıtılacak Kâr	4.810.000.000

Şirket Genel Kurulu, dağıtım kararına bırakılmış kârın yarısının Ortaklara II. Kâr Payı olarak dağıtılmasına, diğer yarısının ise Olağanüstü Yedek Akçe olarak şirkette alıkonulmasına karar vermişti. Buna göre yapılacak işlemler aşağıdaki gibi olacaktır.

Ortaklara II.Kar Payı (Kalan Kâr x %50)	2.405.000.000
(4.810.000.000 x %50)=	
Olağanüstü Yedek Akçeler (Kalan Kâr x %50)	2.405.000.000
(4.810.000.000 x %50)=	

II.Tertip Yedek Akçeler ve Net Kâr Payı (Temettüler)

TTK. Md. 466/3 gereğince, dağıtımına karar verilen kârın, Ödenmiş Sermayenin %5'ini aşan tutarının 1/10'u II. Tertip Yedek Akçe olarak ayrılacaktır.

	Dağıtılan Kâr Payı	II.Tertip Yedek Akçe	Net Kâr Payı
Ortaklara Kâr Payı	4.405.000.000	(*) 240.500.000	
(I. ve II.Temettü)			

(*)Ödenmiş Sermaye 40.000.000.000 TL'nin %5'i (2.000.000.000 TL.) üzerinden II.Tertip Yedek Akçe ayrılmayacağına göre; 4.205.000.000-2.000.000.000 = 2.405.000.000 x %10 = 240.500.000 TL II.Tertip Yedek Akçe olarak ayrılacaktır.

Böylece toplam dağıtımına karar verilen 4.405.000.000 TL kârın 240.500.000 TL.sı II.Tertip Yedek Akçe olarak şirkette alıkonulacak 4.164.500.000 TL. sıyla Net Kâr Payı olarak pay alacaklılarına dağıtılacaktır.

Muhasebe kayıtlarına geçmeden Dönem Kârından ayrımları topluca görelim:

Dönem Kârı		14.000.000.000
Dönem Kârından Ayrımlar (-)		
Vergi ve Fonlar	6.490.000.000	
-Kurumlar Vergisi	3.500.000.000	
-Gelir Vergisi	2.400.000.000	
-Fon Payı	590.000.000	
I.Tertip Yedek Akçeler	700.000.000	
Ortaklara I.Kar Payı (Temettü)	2.000.000.000	
Ortaklar II.Kar Payı (Temettü)	2.164.500.000	
II.Tertip Yedek Akçeler	240.500.000	
Olağanüstü Yedek Akçeler	2.405.000.000	
Toplam		14.000.000.000

İzleyen Yıl Açılış Kaydından Sonra:

1995 Yılına ilişkin olup 590 DÖNEM NET KARI HESABI'nda izlenen 11.650.000.000 TL , 1996 Yılı açılış kaydından sonra 570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI HESABI'na aktarılmalıdır. Bu kayıt aşağıdaki gibi olacaktır.

	01/01/1996	
590 DÖNEM NET KÂRI		11.650.000.000
01 1995 Dönem Net Kârı		
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		11.650.000.000
01 1995 Dönem Kârı		
Dönem Net Kârının izleyen yıl içerisinde aktarılması		

Nisan ayı içerisinde yapılacak kayıtlar ise;

Gelir Vergisi ve Fon Payı Kesintisinin kaydı

	01/04/1995	
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		2.640.000.000
01 1995 Dönem Kârı		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON.		2.640.000.000
02 Gelir Ver.	2.400.000.000	
03 Fon Payı	240.000.000	
Gelir Vergisi ve Fon Payı kesintisi		

Kurumlar Vergisi Bildiriminin yapılması ve Kurumlar Vergisi ve Fon Payının aynı tutar üzerinden kesinleşmesiyle,

370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI HESABI	3.850.000.000	
01 Kurumlar Ver.	3.500.000.000	
03 Fon Payı	350.000.000	
681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARAR (-)	1.925.000	
01 Damga Vergisi	1.925.000	
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON.		1.551.925.000
01 Kur. Ver.	1.200.000.000	
03 Fon Payı	350.000.000	
04 Damga Ver.	1.925.000	
371 DÖNEM KÂRININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HES. (-)		2.300.000.000
01 1995 Kur. Geçici Vergisi		
1995 Yılı Vergi Bildiriminin kesinleşmesi		

1996 yılı Kurumlar Geçici Vergisinin belirlenmesi ve muhasebe kaydı

Kurumlar Geçici Vergisi = 3.850.000.000 x% 70 = 2.695.000.000 TL.

193 PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE FONLAR	2.695.000.000	
01 1996 Kur. Geçici Vergisi		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON.		2.695.000.000
01 1996 Kur. Geçici Vergisi		
1996 yılı Kurumlar Geçici Vergisinin hesaplanması ve muhasebe kaydı		

Diğer dağıtımların yapılmasıyla aşağıdaki şekilde bir kayıt yapılacaktır.

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI	7.510.000.000	
01 1995 Dönem Kârı		
331 ORTAKLARA BORÇLAR HES.		4.164.500.000
01 Ort. I.Kar Payı	2.000.000.000	
02 Ort. II.Kar Payı	2.164.500.000	
540 YASAL YEDEKLER HESABI		940.500.000
01 I.Ter.Yed.Akçe	700.000.000	
02 II.Ter.Yed.Akçe	240.500.000	
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER		2.405.000.000
01 Olağ.üstü Yed.	2.405.000.000	
Diğer ayrımların muhasebe kayıtlarına alınması		

İCAN Anonim Şirketi'nin 1995 Yılı Kâr Dağıtım Tablosu

DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI		
1.DÖNEM KÂRI		14.000.000.000
2.ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜM.(-)		(6.490.000.000)
Kurumlar Vergisi	3.500.000.000	
Gelir Vergisi	2.400.000.000	
Fon Payı	590.000.000	
NET DÖNEM KÂRI		7.510.000.000
3.GEÇMİŞ DÖNEMLER ZARARI(-)		-----
4. I.TERTİP YASAL YEDEKLER(-)		(700.000.000)
5.İŞLETMEDE BIRAKILMIŞ VE TASARRUFU ZORUNLU YASAL FONLAR (-)		
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI		6.810.000.000
6.ORTAKLARA I.KAR PAYI (TEMETTÜ)(-)		(2.000.000.000)
7.PERSONELE KÂR PAYI (TEMETTÜ)		-----
8.YÖNETİM KURULUNA KÂR PAYI		-----
9.ORTAKLARA II. KÂR PAYI (-)		(2.164.500.000)
10.II.TERTİP YEDEK AKÇE (-)		(240.500.000)
11. STATÜ YEDEKLERİ(-)		-----
12.OLAĞANÜSTÜ YEDEK (-)		2.405.000.000
13.DİĞER YEDEKLER		-----
14. ÖZEL FONLAR		-----

5.4.2 Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtım Örneği

ÖRNEK:

(Dönem kârı içinde Emisyon Primi, Devlet Tahvil faizi, Finansman Fonu, Yatırım İndirimi vb.Unsurların Bulunması)

Ön Bilgiler:

Halka açık KOÇAN Anonim Şirketinin 1995 yılı faaliyetleriyle ilgili olarak aşağıdaki bilgiler belirlenmiştir:

Yurt İçi Ticari Mal Satış Hasılatı	250.000.000.000
Satışla İlgili Giderler (satışların maliyeti)	150.000.000.000
İştirak Kazancı İstisnası	20.000.000.000
İştirak Kazancı için yapılan giderler	75.000.000
Devlet Tahvili Faiz Geliri	30.000.000.000
Hazine Bonosu Alım-Satım Kazancı	7.500.000.000
KÖİ.nce Çıkarılan Gelir Ortaklığı Senet Geliri	15.000.000.000
Repo Geliri	4.000.000.000
A Tipi Yatırım Fonu Kâr Payı	18.000.000.000
Emisyon Primi	25.000.000.000
Yatırım İndirimi	45.000.000.000
1994 Finansman Fonu	8.000.000.000
Vergi Yasalarınca kabul edilmeyen giderler	6.000.000.000
Önceki yıl kurum zararı (1993)	12.000.000.000
Kurum teşvik belgesi uyarınca 1996 yılında 200.000.000.000 TL yatırım yapacak olup 1995 yılı kazancı üzerinden finansman fonu ayrılacaktır.	
Kurumlar Geçici vergisi yıllık olarak beyan edilmektedir.	
Şirketin 1995 yılı Kurumlar Geçici Vergisi 8.000.000.000	

Kâr Dağıtımına Yönelik Bilgiler:

Şirketin tamamı ödenmiş sermayesi 120.000.000.000 TL sermayesi olup sermaye oluşumu aşağıdaki gibidir:

İmtiyazlı (ayrıcılık)Hisseler(Kurucu Hisseleri)

A Seri Hisse Senetleri (1.000.000 X 50.000 adet)= 50.000.000.000

Adi Hisseler

B Seri Hisse Senetleri(1.000.000 X 70.000 adet)= 70.000.000.000

Şirketin 1989 yılı zararı 6.000.000.000 TL, ayrılmış I.tertip yedekleri ise 14.000.000.000 Tldir.

Şirket Anasözleşmesinin Kâr Dağıtımına Yönelik Düzenlemeleri:

Şirket kârından öncelikle zorunlu yasal kesintiler yapılır.

SPK hükümlerine göre ortaklara dağıtılması gereken en az I.Kar payı dağıtılır.

Kalan kârın %10'u çalışanlara, %15'i yönetim kuruluna, %25'i ortaklara II.kar payı olarak dağıtılır.

İmtiyazlı hisselerle adi hisselerden %10' daha fazla kâr payı verilir.

Kalan kârın geleceği şirket Genel Kurul kararına bırakılır.

Şirket Genel Kurulunun Dağıtımına Yönelik Kararı:

Kalan kârın %30'unun Geliştirme Fonu olarak %70'ininse Olağanüstü yedek olarak şirkette bırakılmasına karar verilmiştir.

ÇÖZÜM:

Şirketin 31.12.1995 tarihindeki 690 DÖNEM KÂR VEYA ZARARI HESABI aşağıdaki gibi olacaktır: (*)

31.12.1995 Tarihli Dönem Kar Zarar Hesabı			
Satışla İlgili Giderler	150.000.000.000	Yurt İçi Satışlar	250.000.000.000
İştirak Kazancı Giderleri	200.000.000	İştirak Kazancı	20.000.000.000
Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	6.000.000.000	Devlet Tahvil Faizi Geliri	30.000.000.000
		Gelir Ortaklığı Senedi	15.000.000.000
		Repo Gelirleri	4.000.000.000
		A Tipi Fon Payı	18.000.000.000
		Emisyon Primleri	25.000.000.000
	156.200.000.000		362.000.000.000
DÖNEM KÂRI	205.800.000.000		
TOPLAM	362.000.000.000		362.000.000.000

(*)1995 yılı Yatırım İndirimi, 1994 yılı Finansman Fonu ve devralının kurum zararıyla 1995 yılı Finansman Fonu Dönem Kârının belirlenmesinden sonra işleme alınacaktır.

Bu tabloya göre şirketin Dönem Kârı 205.800.000.000 TL'dir. Bundan sonra vergilendirme işlemleri yapılacaktır.

YIL SONU VERGİLENDİRME İŞLEMLERİ

%25 Oranlı Kurumlar Vergisi (KVK. Md. 25)

Dönem Kârı		205.800.000.000
Matraha İlave Edilecek Unsurlar		14.200.000.000
<hr/>		
İştirak Kazancı Gideri	200.000.000	
Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	6.000.000.000	
1994 Yılı Finansman Fonu	8.000.000.000	
İstisna ve İndirimlerden Önceki Kazanç		220.000.000.000
Matrahtan İndirilecek Unsurlar (-)(*)		(114.000.000.000)
<hr/>		
İştirak Kazancı (KVK.Md.8/1)	20.000.000.000	
A Tipi Fon Kâr Payı (KVK.Md.8/6)	18.000.000.000	
Emisyon Primi (KVK.Md.8/5)	25.000.000.000	
Yatırım İndirimi (GVK.Ek.Md.1-6)	45.000.000.000	
Devralının Kurum Zararı	6.000.000.000	
		106.000.000.000
1995 Yılı Finansman Fonu (KVK.Mük.Md.8)		(15.520.000.000)
(77.600.000.000 X % 20) =		
(1996 yatırım tutarı 200.000.000.000 TL geçmiyor.		
Safi Kurum Kazancı		90.480.000.000
%25 Oranlı Kurumlar Vergisi 62.080.000.000 X%25 =		22.620.000.000
%25 Oranlı K.V. Fon Payı 15.520.000.000 X %20=		2.262.000.000
Toplam %25 Oranlı Kurumlar Vergisi ve Fon Payı		24.882.000.000

(*)1989 yılı 6.000.000.000 TL zararı 5 yıldan fazla devrettiği için KVK.Md.14/7'ye göre, 1995 yılı Dönem Kârından indirilme olanağı yoktur.

%20 Oranlı Kurumlar Vergisi:

İstisna ve İndirimlerden Önceki Kazanç		191.600.000.000
Matrahtan İndirilecek Unsurlar (*)		(90.000.000.000)
<hr/>		
İştirak Kazancı	20.000.000.000	
Emisyon Primi(*)	25.000.000.000	
Yatırım İndirimi(*)	45.000.000.000	
		101.600.000.000
1995 Yılı Finansman Fonu (101.600.000.000 X %20 =		(20.320.000.000)
1996 Yılı Yatırım Tutarı 200.000.000.000 TL geçmiyor		
Safi Kurum Kazancı		81.280.000.000
%20 Oranlı Kurumlar Vergisi: 81.280.000.000 X %20=		16.256.000.000
%20 Oranlı Kur.Ver. Fon Payı: 16.256.000.000 X%20=		1.625.600.000
Toplam %20 Oranlı Kurumlar Vergisi ve Fon Payı		17.881.600.000

(*)Yatırım İndirimi ve Emisyon Primi 4108 sayılı yasayla 01.01.1995 tarihinden itibaren %20 Oranlı Kurumlar Vergisinden bağışık tutulmuşlardır.

Buna göre; %25 Oranlı Kurumlar Vergisi (22.620.000.000) %20 Oranlı Kurumlar Vergisinden (16.256.000.000) daha yüksek çıkmıştır. Bu nedenle 1995 yılı için %25 Oranlı Kurumlar Vergisi olan 22.620.000.000 TL., Fon Payı 2.262.000.000 TL. ve ve bu bölümde belirlenen Finansman Fonu (KVG.T.Seri No:50, s.259). 15.520.000.000 TL. esas alınacaktır/

Bu sonuçlara göre; 31.12.1995 tarihli vergi ve yasal yükümlülükler karşılığı ve Dönem Net Kârını Hesaplayabiliriz:

690 DÖNEM KÂRI		205.800.000.000
691 VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI (-)		24.882.000.000
Kurumlar Vergisi	22.620.000.000	
Fon Payı	2.262.000.000	
692 DÖNEM NET KÂRI		<u>180.918.000.000</u>

Yıl Sonu Muhasebe Kayıtları:

Gelir Vergisinin belirlenmesi Nisan 1996 ayında yapılması gereken vergilendirme çalışmasıdır. Bu nedenle yıl sonunda (31.12.1995 tarihinde) sadece Kurumlar Vergisi ve Fon Payı için karşılık ayırma işlemleriyle Dönem Net Kârının belirlenmesi ve Mali tablolara yansıtılması kayıtları yapılacaktır.

Kurumlar Vergisi ve Fon Payı için Karşılık ayırma:

	31/12/1995	
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI (-)		24.882.000.000
01 Kurumlar Vergisi	22.620.000.000	
03 Fon Payı	2.262.000.000	
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI		24.882.000.000
01 Kurumlar Vergisi	22.620.000.000	
03 Fon Payı	2.262.000.000	
Dönem Kârı üzerinden vergi ve fon payı karşılığı		

Dönem Net Kârının belirlenmesi ve Gelir Tablosunda yer alması:

	31/12/1995	
690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI		205.800.000.000
1995 Yılı Dönem Kârı		
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI (-)		24.882.000.000
01 Kurumlar Ver.	22.620.000.000	
03 Fon Payı	2.262.000.000	
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		180.918.000.000
01 1995 Yılı Dönem Net Kârı		
1995 yılı dönem net kârının belirlenmesi		

Dönem Net Kârının Bilançoya yansıtılması:

31/12/1995		
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI		180.918.000.000
01 1995 Yılı Dönem Net Kârı		
590 DÖNEM NET KÂRI		180.918.000.000
01 1995 Yılı Dönem Net Kârı		
Dönem net kârının bilançoya aktarılması		

1995 Yılına ilişkin peşin ödenen Kurumlar Geçici Vergisinin aktarılması:

31/12/1995		
371 DÖNEM KÂRININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜK. (-)		8.000.000.000
01 Kurumlar Geçici Vergisi		
193 PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE FON.		8.000.000.000
01 Kurumlar Geçici Vergisi		
Peşin ödenen vergilerin aktarılması		

İZLEYEN YIL VERGİLENDİRME İŞLEMLERİ

Gelir Vergisi (GVK.Md.75/4 ve 94/6):

Kurum Kazancı üzerinden ikinci bir vergileme yapılmaktadır. Bu vergilendirme GVK.Md.75/4 ve 94/6'ya göre, Gelir Vergisi Kesintisidir. Bu kesinti sonraki yıl nisan ayında yapılan bir işlemdir.

Kurum Kazancı %25 oranında vergilendirilmiştir. Kurum Kazancı Matrahında kimi gelir unsurları vardır ki, bunlara 93/5148 sayılı BKK'na göre Gelir Vergisinin sıfır(0) oranında uygulanması gerekir. Bunlar;

-Devlet Tahvil Faiz Geliri,

-KOL.'nce çıkarılan Gelir Ortaklığı Senet Geliri.

Bu gelirler %25 oranlı Kurumlar Vergisine tabi tutuldu.

Burada bu gelirlerden sıfır (0) oranında Gelir Vergisi Kesintisi yapılacaktır.

-Hazine Bonusu Alım-Satım Kazancıyla Repo Gelirinin, 93/5148 sayılı BKK.'na göre, sıfır (0) oranında vergilendirilmesine olanak yoktur. Bunlar Kurum Kazancı içinde GVK.Md. 94/6'ya göre vergilendirilir.

Söz konusu 93/5148 sayılı BKK.'nu:

93/5148 Sayılı BKK

6. a) Dağıtılın veya dağıtılmasın KVK. 8. maddesinin 4 numaralı bendinin;

i.(a),(c) ve (d) alt bentlerinde yazılı kazançlardan "0" sıfır,

ii. (b) alt bendinde yazılı kazançlardan %10,

b) Dağıtılın veya dağıtılmasın 75. maddenin 2. Fıkrası 4 numaralı bendinde yazılı Menkul Sermaye İratlarından (Yatırım Fonları ve ortakları hariç)

i. Halka açık anonim şirketlerde %10,

ii. Diğerlerinde %20

Vergi tevkifatı, bu bendin "b6i" ve "b/ii" alt bentlerinde yer alan kurumların, Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu faizleriyle Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresince çıkartılan Menkul Kıymetlerin gelirlerine isabet eden kısım için sıfır olarak uygulanır. Bu kısım, bu faiz ve gelirlerin toplam kurum hasılatı içindeki payına göre hesaplanır. (Bu karar 1995 yılı ve sonrasında uygulanacaktır.)

Bu noktada yapılacak işlem, öncelikle Devlet Tahvil Faiz Geliri ve KOİ.'ne İlişkin Gelir Ortaklığı Senet Geliri tutarlarını kurumun 1995 yılı toplam hasılatına oranlayarak söz konusu gelirlerin hasılat içindeki oranlarını belirlemektir.

Sıfır (0) oranındaki Gelir Vergisine tabi Menkul Kıymet Gelirleri biliniyor. Kurumun toplam hasılatıysa (690) kodlu hesabın alacak tarafındaki tutar olan 362.000.000.000 TL.dir. (Bu tutarın belirlenmesi için KVGT.Seri no:50 s.274-5.)

Sıra söz konusu oranı hesaplamada:

Devlet Tahvil Faizi + Gelir Ortaklığı Senet Geliri

1995 Yılı Hasılatı

30.000.000.000 + 15.000.000.000 = 0.124

362.000.000.000 /

Bu oranı şu şekilde açıklayabiliriz:

Kurumun 1995 yılı hasılatının 0.124'ü sıfır (0) oranında vergiye tabi Menkul Kıymet Gelirinden oluşmaktadır.

Buna göre, Devlet Tahvil Faiz Geliri ve KOİ.Gelir Ortaklığı Senet Geliri üzerindeki %25 Oranlı Kurumlar Vergisi yükünü belirleyip GVK.Md.75/4'e göre, Gelir Vergisi Matrahından indirimini önlenmelidir.(Bu uygulama KVG.T.Seri no:50'yle öngörülmüştür.)

Sıfır (0) oranlı gelirlerin hasılat içindeki oranı bilindiğine göre;

Sıfır (0) Oranında Gelir Vergisine Tabi Kazanç Üzerindeki Kurumlar Vergisi Yüğü = 22.620.000.000 X 0.124 = 2.804.880.000 TL.dir. (Eğer şirket %20 oranlı Kurumlar Vergisini esas alsaydı bu işlemi Gelir Vergisi Matrahından indirilmiş olan A Tipi Yatırım Fonu Kâr Payı için de yapmış olacaktı.)

İndirilebilir Kurumlar Vergisi:

Gelir Vergisi Matrahına Dahil Olan Gelir Unsurlarına İlişkin Kurumlar Vergisi = 22.620.000.000 - 2.804.880.000 = 19.815.120.000 TL.

Gelir Vergisi Matrahından indirilecek Kurumlar Vergisini belirlediğimize göre Gelir Vergisi Matrahını belirleyebiliriz:

İstisna ve İndirimlerden Önceki Kazanç		220.000.000.000
Matrahtan İndirilecek Unsurlar (-)(*)		(82.815.120.000)
<hr/>		<hr/>
İştirak Kazancı	20.000.000.000	
A Tipi Fon Kâr Payı	18.000.000.000	
Emisyon Primi (*)	25.000.000.000	
İndirilecek Kurumlar Vergisi	19.815.120.000	
Gelir Vergisi Matrahı		137.184.880.000
Sıfır (0) Oranında Vergiye Tabi Gelirler (137.184.880.000 X 0.124 =		(17.010.925.120)
%10 Oranında Gelir Ver. Tabi Gelirler (Halka açık şirket GVK.Md.94/b)		120.173.954.880
		<hr/>
%10 Gelir Vergisi	120.173.954.880 X %10 =	12.017.395.488
%10 Gelir Vergisi Fon Payı	12.017.395.488 X %10 =	1.201.739.549
Toplam Gelir Vergisi ve Fon Payı		13.219.135.037

Bundan sonra Gelir Vergisi Kesintisi ve buna ilişkin Fon Payı da belli olduğuna göre, şimdi Nisan 1996 tarihindeki dağıtımdan önceki Dönem Net Kârını görebiliriz.

Dönem Kârı		205.800.000.000
Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)		(38.101.135.037)
Kurumlar Vergisi	22.620.000.000	
Gelir Vergisi	12.017.395.488	
Fon Payı (2.262.000.000 + 1.201.739.549)	3.463.739.549	
Dönem Net Kârı		167.698.864.963

Sırada TTK.gereğinci ayrılması zorunlu olan I.Tertip Yedekler var.

I.Tertip Yedekler (TTK.Md.466/1):

I.Tertip Yedekler Tavanı Ödenmiş Sermaye X%20 = (120.000.000.000 X %20)		24.000.000.000
Ayrılmış I.Tertip Yedekler		14.000.000.000
Ayrılabilir I.Tertip Yedekler		10.000.000.000

Bu yıl Safi Kâr üzerinden I.Tertip Yedekleri hesaplayarak yukarıdaki tutar ile karşılaştırılması gerekmektedir.

Dönem Kârı	Geçmiş Yıl Ticari Zararı	Safi Kâr
205.800.000.000	(12.000.000.000)	193.800.000.000
I.Tertip Yedekler	(193.800.000.000 X %5)	9.690.000.000

Safi Kâr üzerinden hesaplanan I.Tertip Yedekler ayrılabilir I.Tertip Yedekleri geçmediği için 9.690.000.000 TL I.Tertip Yedekler olarak ayrılacaktır.

TTK.'na göre, I.Tertip Yedekler de tesbit edildiğine göre bundan sonra Dağıtılabilir Kârı belirleyebiliriz.

Dağıtılabilir Kâr:

Dönem Net Kârı		167.698.864.963
Dönem Kârından Zorunlu Ayrımlar (-)		(62.210.000.000)
Geçmiş Yıllar Zararları	12.000.000.000	
I.Tertip Yedekler	9.690.000.000	
Emisyon Primi	25.000.000.000	
Finansman Fonu	15.520.000.000	
Dağıtılabilir Kâr		105.488.864.963

I.Kar Payı (Temettü) Ayrımı:

SPK'ya tabi şirketlerin dağıtacağı I.Kar Payı ölçüsü 1995 yılı mart ayından geçerli olmak üzere "Halka açık şirketlerin dağıtacakları I.Kar Payı Dağıtılabilir Kârın %50'sinden az olmayacaktır."

Buna göre en az I.Kar payı:

Ortaklara I. Kâr Payı (Dağıtılabilir Kâr X %50) = 52.744.432.482
(105.488.864.963 X %50)

II. Kâr Payı (Temettü) Ayrımı:

II.Kar Payının hesaplanabilmesi için öncelikle kalan Dağıtılabilir Kârı belirlemeliyiz.

Dağıtılabilir Kâr		105.488.864.963
Ortaklara I.Kar Payı (-)		(52.744.432.482)
Kalan Dağıtılabilir Kâr		<u>52.744.432.481</u>
Ana sözleşme gereği II.Kar Payı ayrımı:		
Çalışanlara Kâr Payı	(52.744.432.481 X %10)=	5.274.443.248
Yönetim Kuruluna Kâr Payı	(52.744.432.481 X %15)=	7.911.664.872
Ortaklara II.Kar Payı	(52.744.432.481 X %25)=	13.186.108.120
Toplam Dağıtılacak II.Kar Payı		26.372.216.240

II.Tertip Yedekler-Net Kâr Payı (Temettü):

TTK.Md. 466/3'e göre, dağıtımına karar verilen kârın, Ödenmiş Sermayenin %5'ini aşan tutarın 1/10'u II.Tertip Yedekler olarak ayrılacaktır. Geri kalan 9/10 Net Kâr (Temettü) ise ortaklara dağıtılacaktır. Bu düzenleme karşısında ayrılacak II. Tertip Yedekler ve Net Kâr Payı aşağıdaki gibi olacaktır.

	Dağıtılan Kâr Payı	II.Tertip Yedek Akçe	Net Kâr Payı
Ortaklara I.Kar Payı	(*)52.744.432.482	4.674.443.248	48.069.989.234
Ortaklara II.Kar Payı	13.186.108.120	1.318.610.812	11.867.497.308
Yönetim Kuruluna	7.911.664.872	791.166.487	7.120.498.385
Çalışanlara Kâr Payı	5.274.443.248	527.444.325	4.746.998.923
Toplam	79.116.648.722	7.311.664.872	71.804.983.850

(*)Ödenmiş Sermayenin (120.000.000.000 TL.) %5'i olan 6.000.000.000 TL.lik dağıtım II.Tertip Yedeklerden başlıktır.(TTK:Md.466) Buna göre II.Tertip Yedekler (52.744.432.482 - 6.000.000.000) 46.744.432.482 X %10 = 4.674.443.248 TL.dir.

Dağıtımına karar verilen toplam 79.116.648.722 TL. kârın 7.311.664.872 TL.sı II.Tertip Yedek olarak şirkette alıkonulacak 71.804.983.850 TL.sı ise Net Kâr Payı olarak pay alacaklara dağıtılacaktır.

Şirket Genel Kurul Kararına Göre Dağıtılacak Kâr:

Dağıtılabilir Kâr	105.488.864.963
II.Tertip Yedekler (-)	7.311.664.872
Net Kâr Payı (Temettü) (-)	71.804.983.850
Genel Kurul Kararına Göre Dağıtılacak Kâr	26.372.216.241

Olağanüstü Yedekler - Geliştirme Fonu:

Şirket Genel Kurulu dağıtım kararına bırakılmış kârın %30'u Geliştirme Fonu, geri kalanı ise Olağanüstü Yedekler olarak şirkette kalmasına karar verilmiştir. Buna göre;

Genel Kurul Kararına Bırakılmış Kâr	26.372.216.241
Geliştirme Fonu (-) (26.372.216.241 - %30)=	7.911.664.872
Ayrılacak Olağanüstü Yedekler	18.460.551.369

Hisse Başına Kâr - Hisse Başına Temettü:

Hisse Başına Kâr: MUGT. ve SPK.da açık bir düzenlemeye rastlanmamakla birlikte, önceki bölümde yapılan açıklamalar doğrultusunda vergiden sonraki Dönem Net Kârının hisselerle oranlamasıyla belirlenen tutardır. Buna göre;

Dönem Kârı	205.800.000.000
Vergi ve Yasal Yükümlülükler	38.101.135.037
Kurumlar Vergisi	22.620.000.000
Gelir Vergisi	12.017.395.488
Fon Payı	3.463.739.549
Dönem Net Kârı	167.698.864.963

Toplam hisse 120.000 adet olup bunun 50.000 adedi ayrıcalıklı hisselerden oluşmaktadır. Şirket ana sözleşmesine göre, imtiyazlı hisselerle diğerlerine göre %10 daha fazla kâr payı verilecektir.

Ayrıcalıklı Hisseye %10 Ek Kâr Payı (167.698.864.963 X %10) =	16.769.886.496
Kalan Kâr (167.698.864.963 - 16.769.886.496) =	150.928.978.467
Geriye kalan kar, hisse senetlerine eşit olarak dağıtılacak	
Adi Hisselere Toplam Kâr Payı 150.928.978.467 X %50 =	75.464.489.234
İmtiyazlı His. Toplam Kâr Payı 16.769.886.496 + 75.464.489.234 =	92.234.375.730
	<u>167.698.864.963</u>

Burada bir hisse başına düşen kâr ise şu şekilde hesaplanacaktır:

Adi Hisse Başına Kâr = 75.464.489.234 / 70.000 =	1.078.064 TL/His.
İmtiyazlı Hisse Başına Kâr = 92.234.375.730 / 50.000 =	1.844.688 TL/His.
Hisse Başına Kâr belirlendiğine göre, bu tutarı hisse senetlerinin yazılı değerine oranlamak yoluyla kâr yüzdesini hesaplayabiliriz:	
Adi Hisse Başına Kâr Yüzdesi = 1.078.064 / 1.000.000 =	1.078 TL / %
İmtiyazlı Hisse Başına Kâr Yüzdesi = 1.844.688 / 1.000.000 =	1.844 TL / %

Hisse Başına Temettü: Hisse başına temettüde hareket noktası ortaklara dağıtılacak I. ve II. Net Kâr Payıdır. bu net kâr 50.000 adet ayrıcalıklı (imtiyazlı), 70.000 adet adi hisse senedi arasında %10 oranı da dikkate alınarak dağıtılacaktır.

Ortaklara Dağıtılacak Net Kâr Payı		59.937.486.542
I.Net Kâr Payı	48.069.989.234	
II.Net Kâr Payı	11.867.497.308	
İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine Dağıtılacak % 10 Fark (59.937.486.542 X %10)		(5.993.748.654)
Her İki Grup Hisse Senetlerine Dağıtılacak Hisse başına kâr		<u>53.943.737.888</u>
Adi Hisselere Düşen Toplam Kâr Payı (53.943.737.888 /2) =		26.971.868.944
İmtiyazlı Hisselere Düşen Toplam Kâr Payı (5.993.748.654 + 26.971.868.944)=		32.965.617.598
Toplam Kâr Payı		59.937.486.542
Şimdi Hisse Başına Kâr Payını hesaplayabiliriz.		
Adi Hisse Başına Kâr Payı 26.971.868.944 / 70.000 =		385.312 TL/ Hisse
İmtiyazlı Hisse Başına Kâr Payı 32.965.617.598 / 50.000 =		659.312 TL/ Hisse
Hisse başına net kâr belirlendiğine göre, % karşılığını hesaplayalım.		
Adi Hisse Başına Kâr Yüzdesi 385.312 / 1.000.000 =		0.385 TL / %
İmtiyazlı Hisse Başına Kâr Yüzdesi 659.312 / 1.000.000 =		0.659 TL / %

Bu değerlere göre, adi hisse senedi sahipleri yatırımlarının %39'u kadar kâr payı alırlarken ayrıcalıklı hisse senedi sahipleri yatırımlarının %66'i kadar kâr payı alabileceklerdir.

Muhasebe kayıtlarına geçmeden önce Dönem Kârından yapılan ayrımları tablo biçimine getirelim.

Dönem Kârı		205.800.000.000
Dönem Kârından Ayrımlar (-)		
Vergi ve Fonlar		38.101.135.037
-Kurumlar Vergisi	22.620.000.000	
-Gelir Vergisi	12.017.395.488	
-Fon Payı	3.463.739.549	
Geçmiş Yıl Zararı		12.000.000.000
Finansman Fonu		15.520.000.000
Emisyon Primi		25.000.000.000
I.Tertip Yedekler		9.690.000.000
Ortaklara I.Kar Payı (Temettü)		48.069.989.234
Adi Hisselere	25.236.744.348	
İmtiyazlı Hisselere	22.833.244.886	
Ortaklar II.Kar Payı (Temettü)		11.867.497.308
Adi Hisselere	6.230.436.087	
İmtiyazlı Hisselere	5.637.061.221	
Çalışanlara Kâr Payı		4.746.998.923
Yönetim Kuruluna Kâr Payı		7.120.498.385
II.Tertip Yedek Akçeler		7.311.664.872
Geliştirme Fonu		7.911.664.872
Olağanüstü Yedek Akçeler		18.460.551.369
Toplam		205.800.000.000

Bu değerleri toplu bir şekilde tabloya aldıktan sonra muhasebe kayıtlarını yapabiliriz:

İzleyen Yıl Açılış Kaydından Sonra:

1995 yılına ilişkin olup 590 DÖNEM NET KÂRI HESABI'nda izlenen 180.918.000.000 TL , 1996 yılı açılış kaydından sonra 570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI HESABI'na aktarılacaktır.

	01/01/1996	
590 DÖNEM NET KÂRI		180.918.000.000
01 1995 Dönem Net Kârı		
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		180.918.000.000
01 1995 Dönem Kârı		
Dönem net kârının geçmiş yıllar kârlarına aktarılması		

İzleyen Yıl Nisan Ayı Muhasebe Kayıtları:

Gelir Vergisi ve Fon Payı Kesintisinin kaydı

30/04/1996		
<u>570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI</u>		13.219.135.037
01 1995 Dönem Kârı		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		13.219.135.037
02 Gelir Vergisi	12.017.395.488	
03 Fon Payı	1.201.739.549	

Gelir Vergisi ve Fon kesintisinin kayıtlara alınması

Kurumlar Vergisi Bildiriminin yapılması ve Kurumlar Vergisi ve Fon Payının aynı tutar üzerinden kesinleşmesiyle;

30/04/1996		
<u>370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL</u>		24.882.000.000
YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI		
01 Kurumlar Vergisi	22.620.000.000	
03 Fon Payı	2.262.000.000	
<u>681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARAR (-)</u>		300.000
01 Damga Vergisi		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		16.882.300.000
01 Kurumlar Vergisi	14.620.000.000	
03 Fon Payı	2.262.000.000	
04 Damga Vergisi	300.000	
371 DÖNEM KÂRININ PEŞİN ÖDENEN		8.000.000.000
VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER (-)		
01 1995 Kurumlar Geç.Ver.	8.000.000.000	
1995 yılı vergi bildiriminin kesinleşmesi		

1996 yılı Kurumlar Geçici Vergisinin belirlenmesi ve muhasebe kaydı:

$$\text{Kur.Geç.Ver.} = 22.620.000.000 \times 70\% = 15.834.000.000 \text{ TL.}$$

<u>193 PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE FONLAR</u>		15.834.000.000
01 1996 Kur. Geç. Ver.	15.834.000.000	
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		15.834.000.000
01 1996 Kur.Geç. Ver.	15.834.000.000	

1996 yılı Kurumlar Geçici Vergisinin hesaplanması

Diğer dağıtımların yapılması halinde aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		167.698.864.96	
01 1995 Dönem Kârı			3
331 ORTAKLARA BORÇLAR			67.057.984.927
01 Adi Hisse Senet.	31.467.180.435		
02 İmtiyazlı His.Senet.	28.470.306.107		
03 Yönetim Kur.	7.120.498.385		
335 PERSONELE BORÇLAR			4.746.998.923
01 Çalışanlara Kâr Payı	4.746.998.923		
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ			25.000.000.000
01 Emisyon Primi	25.000.000.000		
540 YASAL YEDEKLER			17.001.664.872
01 I.Tertip Yedekler	9.690.000.000		
02 II.Tertip Yedekler	7.311.664.872		
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER			18.460.551.369
01 Olağanüstü Yedek.	18.460.551.369		
580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)			12.000.000.000
01 1993 yılı zararı	12.000.000.000		
549 ÖZEL FONLAR			23.431.664.872
01 Finansman Fonu	15.520.000.000		
02 Geliştirme Fonu	7.911.664.872		
1995 yılı kârının dağıtılması kaydı			
DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI			
1.DÖNEM KÂRI			205.800.000.000
2.ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜM.(-)			(38.101.135.037)
Kurumlar Vergisi		22.620.000.000	
Gelir Vergisi		12.017.395.488	
Fon Payı		3.463.739.549	
NET DÖNEM KÂRI			167.698.864.963
3.GEÇMİŞ DÖNEMLER ZARARI(-)			(12.000.000.000)
4. I.TERTİP YASAL YEDEKLER(-)			(9.690.000.000)
5.İŞLETMEDE BIRAKILMIŞ VE TASARRUFU ZORUNLU YASAL FONLAR (-)			(25.000.000.000)
Emisyon primleri			
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI			121.008.864.963
6.ORTAKLARA I.KAR PAYI (TEMETTÜ)(-)			(48.069.989.234)
Adi Hisselere	25.236.744.348		
İmtiyazlı Hisselere	22.833.244.886		
7.PERSONELE KÂR PAYI (TEMETTÜ)			(4.746.998.923)
8.YÖNETİM KURULUNA KÂR PAYI			(7.120.498.385)
9.ORTAKLARA II. KÂR PAYI (-) †			11.867.497.308
Adi Hisselere	6.230.436.087		
İmtiyazlı Hisselere	5.637.061.221		
10.II.TERTİP YEDEK AKÇE (-)			7.311.664.872
11. STATÜ YEDEKLERİ(-)			-----
12.OLAĞANÜSTÜ YEDEK (-)			18.460.551.369
13.DİĞER YEDEKLER			-----
14. ÖZEL FONLAR		/	23.431.664.872
Finansman Fonu	15.520.000.000		
Geliştirme Fonu	7.911.664.872		

5.4.3 Limited Şirketlerde Kâr Dağıtım Örneği

ÖRNEK:

(Dönem Kârı içinde devlet tahvili, hazine bonosu faizi, repo geliri ve diğer istisnaların bulunması.)

UÇAN Limited Şirketi 5 gerçek kişi ortağı bulunan bir şirkettir. Ödenmiş Sermayesi 80.000.000.000 TL dir. 1994 yılında 2.800.000.000 TL ticari zarar etmiştir. Aynı yıl mali zarar dönüşümü yapılmış ve 2.400.000.000 TL saptanmıştır.

Şirketin 1995 yılı Dönem Kârı 40.000.000.000 TL olup bu tarihe kadar ayrılmış I.Tertip Yedeklerin toplamı 5.000.000.000 Tldir.

Şirket kayıtlarından aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir:

Vergi Yasalarınca Kabul Edilmeyen Giderler:(Yıl içinde dönem kârından indirilmiştir)

Vergi cezaları ve gecikme zamları	450.000.000
1995 yılı ödenmemiş SSK primleri	950.000.000
VUK.ndan fazla ayrılan amortisman giderleri	1.500.000.000
1995 yılı kıdem tazminatları karşılığı	875.000.000
Çekler için ayrılmış reeskont tutarları	625.000.000

Şirket vergi yasalarının indirimine izin vermediği bu giderlerini Nazım hesaplarda izlemiştir.

Vergiden Bağışık Kazanç ve İndirimler:

İştirak kazancı	2.400.000.000
A Tipi fon payı	1.800.000.000
Turizm hasılatı istisnası	900.000.000

Şirket bu indirimlerini'de nazım hesaplarda izlemiştir.

Şirket Kârına Dahil Diğer Unsurlar:

Dönem kârına dahil Hazine Bonusu Faizi	5.000.000.000
Dönem Kârına dahil Devlet Tahvili Faizi	2.500.000.000
Dönem Kârına dahil Repo Gelirleri	1.500.000.000

Şirket bu unsurlarını'da Nazım Hesaplarda izlemiştir.

Kar Dağıtımına İlişkin Diğer Bilgiler:

1995 Yılı Kurum Hasılatı	400.000.000.000
1995 Yılında ödediği Kurumlar Geçici Vergisi	1.450.000.000
1995 Yılında kesinti yoluyla Ödediği Gelir Vergisi	350.000.000

Şirket Sözleşmesinin Kâr Dağıtımıyla İlgili Hükmü:

- 1.Şirket Kârından öncelikle vergiler ve diğer yasal yükümlülükler ayrılır.
- 2.Şirket ortaklarına Ödenmiş Sermayeleri üzerinden %10 I.Kar Payı dağıtılır.
- 3.Kalan kârın;
 - % 50'si II.Kar Payı,
 - % 10'u Yönetim Kuruluna,
 - %15'i çalışanlara kâr payı olarak dağıtılır.
4. Geriye kalan kâr konusunda karar verme yetkisi şirket Genel Kuruluna bırakılmış olup Şirket Genel Kuruluysa söz konusu kârın "Olağanüstü Yedek Akçe" olarak şirkette bırakılmasını kararlaştırmıştır.

YIL SONU VERGİLENDİRME İŞLEMLERİ

%25 Oranlı Kurumlar Vergisi (KVK. Md. 25):

Dönem Kârı		40.000.000.000
Matraha İlave Edilecek Unsurlar		4.400.000.000
Vergi Ceza. ve Gecikme zamları (KVK.Md. 15/6)	450.000.000	
1995 Yılı Ödenmemiş SSK Primi (GVK. Md. 40/a)	950.000.000	
VUK.Fazla Ayrılmış Amortisman.(VUK.Md.313-321)	1.500.000.000	
1995 Yılı Kıdem Tazminatı Karş.(GVK.Md.40/2)	875.000.000	
Çek Reeskonları (VUK.Md.285)	625.000.000	
Gider İndirimi (-)		(2.400.000.000)
1994 Yılı Mali Zararı	2.400.000.000	
İndirim ve İstisnalardan Önceki Kazanç		42.000.000.000
Matrahtan İndirilecek Unsurlar (-)		(5.100.000.000)
İştirak Kazanca (KVK.Md.8/1)	2.400.000.000	
A Tipi Fon Kâr Payı	1.800.000.000	
Turizm Hasılatı İstisnası (KVK. MD.8/3)	900.000.000	
Safi Kurum Kazancı		36.900.000.000
%25 Oranlı Kurular Vergisi $36.900.000.000 \times \%25$		9.225.000.000
%25 Oranlı Kur. Ver. Fon Payı $9.225.000.000 \times \%10$		922.500.000
Toplam %25 Oranlı Kurumlar Vergisi ve Fon Payı		10.147.500.000

UÇAN Limited şirketinin indirim ve istisnası olmasaydı KVK. Md. 25'e göre %20 Oranlı Kurumlar Vergisi hesaplamaya gerek kalmayacaktı. Ancak şirketin indirim ve istisnası bulunduğundan %20 Oranlı Kurumlar Vergisinin hesaplanarak %25 oranına göre hesaplanan Kurumlar Vergisiyle mukayese edilmesi gerekir.

%20 Oranlı Kurumlar Vergisi (KVK.Md. 25):

İndirim ve İstisnalardan Önceki Kazanç		44.400.000.000
Matrahtan İndirilecek Unsurlar(-)		(2.400.000.000)
İştirak Kazancı	2.400.000.000	
%20 Oranlı Kurumlar Vergisi Matrahı		42.000.000.000
%20 Oranlı Kur.Ver. $42.000.000.000 \times \%20$		8.400.000.000
%20 Oranlı Kur.Ver.Fon Payı $8.400.000.000 \times \%10$		840.000.000
Toplam %20 Oranlı Kurumlar Vergisi ve Fon Payı		9.240.000.000

Bu değerlere göre; 9.225.000.000 TL %25 Kurumlar Vergisiyle buna ilişkin olarak 922.500.000 TL Fon Payı 1995 yılı Kurumlar Vergisi ve Fon Payı olarak alınacaktır.

1995 Yılı Sonu Muhasebe Kayıtları:

691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI HESABI	10.147.500.000
01 Kur.Vergisi	9.225.000.000
03 Fon Payı	922.500.000
370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI HESABI	10.147.500.000
01 Kur.Vergisi	9.225.000.000
03 Fon Payı	922.500.000

Kurum kazancı üzerinden vergi ve fon payı karşılığının kayıtlara alınması

690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	40.000.000.000
01 1995 Yılı Dönem Kârı	
691 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜM. KARŞ.	10.147.500.000
01 Kur. Ver.	9.225.000.000
03 Fon Payı	922.500.000
692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI HESABI	29.852.500.000
01 1995 Yılı Dönem Net Kârı	
1995 Yılı dönem net kârının belirlenerek kayıtlara alınması	

Dönem Net kârının bilanço'ya yansıtılması kaydı

692 DÖNEM NET KÂRI VEYA ZARARI HES.	29.852.500.000
01 1995 Yılı dönem net kârı	
590 DÖNEM NET KÂRI	29.852.500.000
01 1995 Yılı dönem kârı	
Dönem net kârının bilanço'ya aktarılması	

Yıl sonunda yapılması gereken bir diğer muhasebe kaydıysa sorunun bölümünde verilen ve (193) kodlu hesapta izlenmekte olan peşin ödenmiş 1.450.000.000 TL Kurumlar Geçici Vergisiyle aynı hesapta izlenmekte olan 350.000.000 TL kesinti yoluyla ödenen Gelir Vergisinin (371) hesaba aktarılmasıdır.

371 DÖNEM KÂRININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	1.800.000.000
01 K.Geçici Vergisi	1.450.000.000
03 Gelir Ver. Kes.	350.000.000
193 PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE FONLAR HESABI	1.800.000.000
01 Kur. Geç. Ver.	1.450.000.000
03 Gelir Ver.Kes.	350.000.000
Peşin ödenen vergilerin mahsubu	

İZLEYEN YIL VERGİLENDİRME İŞLEMLERİ

Gelir Vergisi (GVK. Md. 75/4 ve 94/6):

Kurum kazancı Kurumlar Vergisine tabi tutulduktan sonra ayrıca Gelir Vergisi Kanununun 75/4 ve 94/6. maddeleri gereğince Gelir Vergisi kesintisine tabi tutulacaktır.

Gelir Vergisi Matrahının (Menkul Sermaye Gelirinin) belirlenmesine geçmeden önce Vergi matrahını etkileyecek şu konuların belirlenmesi gerekir.

-1995 yılı Kurumlar Vergisi (9.225.000.000 TL) %25 oranına göre saptanmış olup, bu hesaplama sırasında 1.800.000.000 TL A Tipi Yatırım Fonu Kâr Payı Dönem Kârından indirilmiştir. Bu nedenle A Tipi Yatırım Fonu üzerinde Kurumlar Vergisi yükü yoktur.

-1995 yılı Kurum Kazancı içinde 5.000.000.000 TL Hazine Bonusu faiziyle 2.500.000.000 TL Devlet Tahvil Faiz Geliri olup bu gelirler %25 oranında vergilendirilmiştir. Bu gelirler üzerinde Kurumlar Vergisi yükü vardır. Ayrıca bu gelirlere 93/5148 sayılı BKK. gereği sıfır (0) oranında Gelir Vergisi uygulanacağından söz konusu gelirlere ilişkin "Kurumlar Vergisinin" Gelir Vergisi Matrahından indirilmeleri önlenmelidir.

Bu nedenle Gelir Vergisi Matrahının belirlenmesinden önce bu gelirlerin Kurum Hasılatı içindeki oranı belirlenip, Kurumlar Vergisi yükünü bu orana göre hesaplamak gerekmektedir.

Gelir Vergisi Matrahından İndirilecek Kurumlar Vergisi

Gelir Vergisi Matrahından indirilemeyecek Kurumlar Vergisi sıfır (0) oranında Gelir Vergisine tabi Menkul Kıymetler üzerindeki Kurumlar Vergisi yükü olduğuna göre; Öncelikle söz konusu Menkul Kıymetlerin 1995 Kurum Hasılatı içindeki oranının belirleyelim (93/5148 sayılı BKK. göre)

93/5148 Sayılı BKK

6. a) Dağıtılın8 veya dağıtılmasın KVK. 8. maddesinin 4 numaralı bendinin;

i.(a),(c) ve (d) alt bentlerinde yazılı kazançlardan "0" sıfır,

ii. (b) alt bendinde yazılı kazançlardan %10,

b) Dağıtılın veya dağıtılmasın 75. maddenin 2. fıkrası 4 numaralı bendinde yazılı Menkul Sermaye İratlarından (Yatırım Fonları ve ortakları hariç)

i. Halka açık anonim şirketlerde %10,

ii. Diğerlerinde %20

Vergi tevkifatı, bu bendin "b6i" a ve "b/ii" alt bentlerinde yer alan kurumların, Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu faizleriyle Toplu Konut İdaresi ve Kamu Ortaklığı İdaresince çıkartılan Menkul Kıymetlerin gelirlerine isabet eden kısım için sıfır olarak uygulanır. Bu kısım, bu faiz ve gelirlerin toplam kurum hasılatı içindeki payına göre hesaplanır. (Bu karar 1995 yılı ve sonrasında uygulanacaktır.)

Sıfır "0" oranında vergiye tabi Menkul Kıymetlerin 1995 Kurum Hasılatı içindeki oranı;

$$\text{Menkul kıymet Gelirleri} = \frac{5.000.000.000 + 2.500.000.000}{400.000.000.000} = 0.018$$

$$1995 \text{ Kurum Hasılatı} = 400.000.000.000$$

Bunun anlamı; 1995 Kurum Hasılatının %018'i sıfır (0) oranlı vergiye tabi Menkul Kıymetlere ilişkindir. Bu oranı 1995 yılı Hesaplanan Kurumlar Vergisine uygulayarak istediğimiz sonuca ulaşabiliriz.

Sıfır (0) oranında vergiye tabi Menkul Kıymetler üzerindeki Kurumlar Vergisi yükü; $(9.225.000.000 \times \% 018) = 166.050.000 \text{ TL}$

Bu tutarın Gelir Vergisi Matrahından indirilmesi 50 Seri nolu KVG T.yle önlenmektedir.

Bu bilgilerden sonra Gelir Vergisi Matrahından indirim konusu yapılacak Kurumlar Vergisini hesaplayabiliriz.

Hesaplanan Kurumlar Vergisi	9.225.000.000
İndirilmeyecek Kurumlar Vergisi	(166.050.000)
İndirilecek Kurumlar Vergisi	<u>9.058.950.000</u>
(Vergi Matrahına dahil unsurlara ilişkin Kurumlar Vergisi)	/

Gelir vergisi matrahı aşağıdaki gibi hesaplanacaktır.

İndirim İstisnalardan Önceki Kazanç		42.000.000.000
Matrahtan İndirilecek Unsurlar (-)		(13.425.000.000)
İştirak Kazancı	2.400.000.000	
A Tipi Yatırım Fonu Kâr Payı	1.800.000.000	
Kurumlar Vergisi	9.225.000.000	
Menkul Sermaye Geliri (Gelir Vergisi Matrahı)		28.575.000.000
Sıfır "0" Oranında Vergilendirilecek Kısım (-)		(514.350.000)
(28.575.000.000 X % 0.18) =		
%20 Oranında Vergilendirilecek Kısım		28.060.650.000
%20 Gelir Vergisi (28.060.650.000 X %20) =		5.612.130.000
%20 Gelir Ver. Fon Payı (5.612.130.000 X %10) =		561.213.000

Gelir Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi:

Gelir Vergisi Kanunu'nun 75/4. maddesinde tanımlanan Menkul Sermaye Geliri üzerinden yine aynı yasanın 94/6. maddesi gereğince yapılan Gelir Vergisi kesintisi Şirketin Kârını dağıtması nedeniyle izleyen yıl (nisan 1996 da) yapılarak izleyen ayın (Mayıs) 207sine kadar Muhtasar Beyannameyle ilgili Vergi Dairesine bildirilerek ödenecektir.

Şimdi şu ana kadar hesapladığımız toplam vergi ve fon payı yükümlülüğünü ve Dönem Net Kârını hesaplayalım:

690 DÖNEM KÂRI		40.000.000.000
691 AYRILACAK VERGİ VE FON PAYI KARŞILIĞI (-)		(16.320.843.000)
Kurumlar Vergisi	9.225.000.000	
Gelir Vergisi	5.612.130.000	
Fon Payı (922.500.000 + 561.213.000)	1.483.713.000	
692 DÖNEM NET KÂRI		23.679.157.000

I.Tertip Yedek Akçe Ayrımı (TTK. Md. 466 - % 5)

I.Tertip Yedek Akçe Üst Sınırı (Ödenmiş Sermaye X 1//5)	16.000.000.000
(80.000.000.000 X 1/5)	
31.12.1995 Tarihine kadar ayrılan I.Tertip Yedek Akçe Toplamı	(9.000.000.000)
31.12.1995 Tarihinde ayrılabilir I.Tertip Yedek Akçe Üst Sınırı	7.000.000.000

TTK. Md. 466'ya göre Safi Kâr üzerinden ayrılacak I.Tertip Yedek Akçe;

<u>Dönem Kârı</u>	<u>Geçmiş Yıl Ticari Zararı</u>	<u>Safi Kâr (TTK.Md.466</u>
40.000.000.000	2.800.000.000	37.200.000.000
I.Tertip Yedek Akçe	(37.200.000.000 X %5)	1.860.000.000

Bu hesaplama göre ayrılması gereken I. Tertip Yedek Akçe Miktarı Üst sınır olan 16.000.000.000 TL aşmadığı için 1.860.000.000 TL olarak ayrılacaktır.

Dağıtılabilir Kâr:

Vergi ve Fon Paylarıyla I.Tertip Yedek Akçe ayrıldıktan sonra kalan tutar, şirketin kâr dağıtım yeteneğini gösterir. Bu tutar;

Dönem Kârı		40.000.000.000
Dönem Kârından İndirimler (-)		(20.980.843.000)
Kurumlar Vergisi	9.225.000.000	
Gelir Vergisi	5.612.130.000	
Fon Payı	1.483.713.000	
Geçmiş Yıl Ticari Zararı	2.800.000.000	
I.Tertip Yedek Akçe	1.860.000.000	
Toplam Dağıtılabilir Kâr		19.019.157.000

Ortaklara I. Kâr Payı (Temettü) Dağıtılması:

UÇAN Limited Şirketi halka kapalı olduğundan Ödenmiş Sermayesinin %5'i kadar TTK. Md. 466/1. göre I. Kâr payı dağıtmak zorundadır.

Dağıtılacak I. Kâr Payı (80.000.000.000 X %5) = 4.000.000.000

TTK.'nun 466/1. maddesine göre bu dağıtımdan II.Tertip Yedek Akçe ayrılması gerekmiyor.

II.Kar Payı (Temettü) Dağıtılması:

Şirketin toplam dağıtılabilir kârı 19.019.157.000 TL idi. Bunun 4.000.000.000 TL I. Kâr Payı (Temettü) olarak dağıtıldı. Geriye kalan;

Dağıtılabilir Kâr = 19.019.157.000 - 4.000.000.000 = 15.019.157.000 TLdir.

Bu kâr üzerinden şirket ana sözleşmesinde belirtilen oranlarda II.Kar Payı (Temettü) şu şekilde hesaplanacaktır:

Ortaklara II.Kar Payı	(15.019.157.000 X %50) =	7.509.578.500
Yönetim Kuruluna Kâr Payı	(15.019.157.000 X %10) =	1.501.915.700
Çalışanlara Kâr Payı	(15.019.157.000 X %15) =	2.252.873.550
Toplam Dağıtılacak II. Kâr Payı		11.264.367.750

II.Tertip Yedek Akçe Ayrılması:

TTK. Md. 466 gereğince dağıtımı kararlaştırılan kârın, Ödenmiş Sermayenin %5'ini aşan kısmının 1/10'unun II. Tertip Yedek Akçe olarak şirkette alıkonulması ve kalan 9/10'nun "Net Kâr Payı" olarak dağıtılması gerekmektedir. TTK.'nun bu açık hükmü karşısında Toplam Kâr Payı bunlardan ayrılacak II.Tertip Yedek Akçe ve Dağıtılacak Net Kâr Payı aşağıdaki gibi olacaktır.

	Dağıtımına Karar Verilen Kâr Payı	II.Tertip Yedek Akçe	Net Kâr Payı
Ortaklar (I.ve II.Kar Payı)	11.509.578.500	(*)750.957.850	10.758.620.650
Yön. Kuruluna Kâr Payı	1.501.915.700	150.191.570	1.351.724.130
Çalışanlara Kâr Payı	2.252.873.550	225.287.355	2.027.586.195
Toplam Kâr Payı	15.264.367.750	1.126.436.775	14.137.930.975

(*) Ortaklara toplam dağıtılacak 11.509.578.500 TL nin 4.000.000.000 TL sı (Ödenmiş Sermayenin %5'i) başışık tutularak II.Tertip Yedek Akçe 7.509.578.500 TL üzerinden %10 oranında hesaplanmıştır.

Toplam dağıtılacak 15.264.367.750 TL. I. ve II. Kâr Payından 1.126.436.775 TL II. Tertip Yedek Akçe ayrıldıktan sonra geriye kalan 14.137.930.975 TL Net Kâr Payı, pay sahiplerine dağıtılacaktır. Bu işlemlerden sonra "Olağanüstü Yedek Akçe" hesaplanacaktır.

Olağanüstü Yedek Akçe Ayrılması:

Şirket Genel Kurulu II.Kar Payından sonra kalan kârın Olağanüstü Yedek Akçe olarak şirkette kalmasına karar vermiştir. buna göre kalan kârın hesaplanması gerekmektedir.

Dönem Kârı		40.000.000.000
Dönem Kârından İndirimler (-)		(36.245.210.750)
Kurumlar Vergisi	9.225.000.000	
Gelir Vergisi	5.612.130.000	
Fon Payı	1.483.713.000	
Geçmiş Yıl Ticari Zararı	2.800.000.000	
I.Tertip Yedek Akçe	1.860.000.000	
II.Tertip Yedek Akçe	1.126.436.775	
Net Kâr Payı	14.137.930.975	
Genel Kurul Kararına Bağlı Dağıtım (Olağanüstü Yedek Akçe)		3.754.789.250.

Muhasebe kayıtlarını yapmadan önce Dönem Kârından yapılan ayrımları toplu olarak bir arada aşağıdaki şekilde görebiliriz:

Dönem Kârı		40.000.000.000
Dönem Kârından İndirimler (-)		(40.000.000.000)
Vergi ve Fon Payı	16.320.843.000	
Kurumlar Vergisi	9.225.000.000	
Gelir Vergisi	5.612.130.000	
Fon Payı	1.483.713.000	
Geçmiş Yıl Ticari Zararı	2.800.000.000	
I.Tertip Yedek Akçe	1.860.000.000	
II.Tertip Yedek Akçe	1.126.436.775	
Ortaklara Kâr Payı (I. ve II. Temettü)	10.758.620.650	
Yönetim Kuruluna Kâr Payı	1.351.724.130	
Çalışanlara Kâr Payı	2.027.586.195	
Olağanüstü Yedek Akçe	3.754.789.250	

İzleyen Yıl Açılış Kaydından Sonra:

Dönem değişmesi nedeniyle; 590 DÖNEM NET KÂRI hesabında izlenen 1995 yılı kârı 29.852.500.000 TL 01.01.1996 tarihinde 570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI hesabına aktarılacaktır.

590 DÖNEM NET KÂRI	29.852.500.000	
01 1995 Yılı kârı		
570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI		29.852.500.000
01 1995 Yılı Kârı		
Dönem Net kârının ilgili hesaplara aktarılması		

İzleyen Yıl Nisan Ayı Muhasebe Kayıtları:

Kurum kazancı üzerinden Gelir Vergisi ve Fon Payı kesintisi izleyen yıl Nisan ayında yapılacağından muhasebe kayıtlarının da bu tarihte yapılması gerekir.

Gelir Vergisi ve Fon Payı ayırımının muhasebe kaydı;

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI	6.173.343.000	
01 1995 Yılı Kârı		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON.		6.173.343.000
01 Gel. Ver.	5.612.130.000	
03 Fon Payı	561.213.000	
Vergi ve Fon Payı karşılıklarının ayrılması		

Vergi Dairesine, Kurumlar Vergisi bildiriminin yapılması vergilerin aynı tutar üzerinden kesinleşmesiyle aşağıdaki kayıt yapılacaktır;

370 DÖNEM KÂRI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER KARŞILIĞI HESABI	10.147.500.000	
01 Kurumlar Ver.	9.225.000.000	
03 Fon Payı	922.500.000	
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON.		8.347.500.000
01 Kur. Ver.	9.225.000.000	
03 Fon Payı	922.500.000	
371 DÖNEM KÂRININ PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI		1.800.000.000
01 K.Geç. Ver.		
1995 Yılı Kurumlar Vergisinin kesinleşmesi kaydı		

1996 Yılı Kurumlar Geçici Vergisi ve Muhasebe kaydı;

1996 yılı Kurumlar Geçici Vergisinde yıllık beyan üzerinden uygulama yöntemi seçilmişse;

Kurumlar Geçici Vergisi Matrahı =9.225.000.000 TL

Kurumlar Geçici Vergisi = 9.225.000.000 X %70 = 6.457.500.000 TL

İlgili muhasebe kaydı ise,

193 PEŞİN ÖDENEN VERGİ VE FONLAR	6.457.500.000	
01 Kur. Geç. Ver.		
360 ÖDENECEK VERGİ VE FON.		6.457.500.000
05 Kur. Geç.Ver.		

1996 Yılı Kurumlar Geçici Vergisinin muhasebe kayıtlarına alınması

Aylık Kurumlar Geçici Vergisi = 6.457.500.000 / 12 = 538.125.000 TL

Nisan 1996 ayından başlamak üzere her ayın 20'sine kadar Kurumlar Geçici Vergisi aylık 538.125.000 TL olarak şirket tarafından yatırılacaktır.

Yapılacak son muhasebe kaydı ise;

570 GEÇMİŞ YILLAR KÂRLARI HESABI	23.679.157.000
01 1995 Yılı Kârı	
331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI	12.110.344.780
01 Ortaklara	10.758.620.650
02 Yönetim Kur.	1.351.724.130
335 PERSONELE BORÇLAR HESABI	2.027.586.195
01 Çalışanlara Kâr Payı	2.027.586.195
540 YASAL YEDEKLER HESABI	2.986.436.775
01 I.Ter.Yedek Akçe	1.860.000.000
02 II.Ter. Yedek Akçe	1.126.436.775
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEK AKÇELER	3.754.789.250
01 Olağanüstü Yedek.	3.934.789.250
580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI	2.800.000.000
01 1994 Yılı Zararı	2.800.000.000
1995 Yılı Kârının dağıtımı	

DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI	
1.DÖNEM KÂRI	40.000.000.000
2.ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜM.(-)	(16.320.843.000)
Kurumlar Vergisi	9.225.000.000
Gelir Vergisi	5.612.130.000
Fon Payı	1.483.713.000
NET DÖNEM KÂRI	23.679.157.000
3.GEÇMİŞ DÖNEMLER ZARARI(-)	(2.800.000.000)
4. I.TERTİP YASAL YEDEKLER(-)	(1.860.000.000)
5.İŞLETMEDE BIRAKILMIŞ VE TASARRUFU ZORUNLU YASAL FONLAR (-)	
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI	19.019.157.000
6.ORTAKLARA I.KAR PAYI (TEMETTÜ)(-)	(4.000.000.000)
7.PERSONELE KÂR PAYI (TEMETTÜ)	(2.027.586.195)
8.YÖNETİM KURULUNA KÂR PAYI	(1.351.724.130)
9.ORTAKLARA II. KÂR PAYI (-)	(6.758.620.650)
10.II.TERTİP YEDEK AKÇE (-)	(1.126.436.775)
11. STATÜ YEDEKLERİ(-)	-----
12.OLAĞANÜSTÜ YEDEK (-)	(3.754.789.250)
13.DİĞER YEDEKLER	-----
14. ÖZEL FONLAR	-----

5.4.4 Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlerde Kar Dağıtım Örneği

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ülkemizde son yıllarda önemini yitirmiş ve hukuki olarak kurulabilmesine imkan olmasına rağmen uygulamada çok az rastlanılan bir duruma gelmiştir. Şirketin bütün işlemlerinin anonim şirket özelliklerine göre yapılması nedeniyle bu konuda örnek çözümüne yer verilmemiştir.

6. OYSA-NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİNİN 1995 YILINA AİT KÂR DAĞITIMI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ İLE İLGİLİ BİR UYGULAMA

1-Raporun Dönemi :01.01.1995-31.12.1995

2-Ortaklığın Ünvanı :OYSA-NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.

3-Faaliyet dönemindeki Yönetim ve Denetim Kurulları:

a)Yönetim Kurulu

Hacı SABANCI	Başkan	27.03.1995	Devam ediyor
İsmail ERKOVAN	Başkan Vekili	27.03.1995	"
Ayduk ÇELENK	Üye	27.03.1995	"
Vecdi ÖZÇELİK	Üye	27.03.1995	"
Ramiz İLKER	Üye	27.03.1995	"
Yılmaz KÜLCÜ	Üye	27.03.1995	"
Şükrü LÜLECI	Üye	27.03.1995	"

b)Denetim Kurulu

Zafer AYBARTÜRK	Üye	27.03.1995	Devam Ediyor
Mustafa TURGUT	Üye	27.03.1995	"

4-Esas Sözleşmedeki Değişiklik: 05.02.1995 tarihinde yapılan Olağanüstü Genel Kurul Kararıyla Ana Sözleşmenin Sermaye ile ilgili 6. Maddesinde Kayıtlı Sermaye Tavanının bir trilyon TL.'ye yükseltilmesi dolayısıyla değişiklik yapılmıştır.

5-Sermaye, Hisse Senetleri ve Ortaklar Hakkında Bilgiler:

Şirketin kayıtlı sermaye tavanı 1.000.000.000.000 TL olup, her biri 500 TL. İtibari değerde 2.000.000.000 hisseye bölünmüştür. Dönem içinde çıkarılmış sermaye 76.844.250.000 TL nakit 46.106.550.000 TL. Sı Yeniden Değerleme hükümleri gereğince oluşan değer artış fonunun Sermaye'ye eklenmesi ile bedelsiz hisse senedi çıkarılarak 76.844.250.000 TL.'dan, 199.795.050.000 TL.'ya arttırılmıştır.

Nakit artırımında rüçhan hakkını kullanmayan ortaklarımızın hisse senetleri İMKB.da satılarak 1.294.426.436 TL. Emisyon Primi Kazanılmıştır.

Çıkarılmış sermaye artışı dolayısıyla hamiline yazılı 6. Tertip hisse senetleri basılarak ortaklarımıza dağıtılmıştır.

76.844.250.000TL. sermayenin müfredatı aşağıdaki gibidir:

Tertibi	Grubu	Hisse Senedi	Nama veya Hamiline olduğu	Tutarı TL.
2-3-5-6	A	57.885.765	Hamiline	28.942.882.500
4	A	2.052.750	Nama	1.026.375.000
2-3-5-6	B	54.026.714	Hamiline	27.013.357.000
4	B	1.915.900	Nama	957.950.000
2-3-5-6	C	54.026.714	Hamiline	27.013.357.000
4	C	1.915.900	Nama	957.950.000
2-3-5-6	D	53640.807	Hamiline	26.820.403.500
4	D	1.902.215	Nama	951.107.500
2-3-5-6	E	57.499.862	Hamiline	28.749.931.000
4	E	2.039.065	Nama	1.019.532.500
2-3-5-6	F	54.026.714	Hamiline	27.013.357.000
4	F	1.915.900	Nama	957.950.000
2-3-5-6	G	54.798.524	Hamiline	27.399.262.000
4	G	1.943.270	Nama	971.635.000
		<u>399.590.100</u>		<u>199.795.050.000</u>

Son üç yılda dağıtılan Temettü oranları:

1993 yılı Temettü oranı: %174, 1994 yılı Temettü oranı : %175, 1995 yılı Temettü oranı: %57,4

Sermaye'nin % 10'undan fazlasına sahip ortaklar:

ORTAKLAR	PAY TUTARI (TL)	ORANLARI (%)
ÇİMSA A.Ş.	38.671.531.500	19.36
ADANA ÇİMENTO SAN. T.A.Ş.	38.330.679.500	19.19
AKBANK T.A.Ş.	27.069.831.000	13.55
ORDU YARDIMLAŞMA KURUMU	19.989.439.700	10.01

6-1995 Yılı Faaliyet Döneminde menkul kıymet ihracı yapılmamıştır.

7-Şirketin Faaliyet Alanı: Şirket, Çimento sektöründe faaliyet gösteren ve sermayesi halka arz edilmiş bir Anonim Şirkettir.

FAALİYETLER:

A-YATIRIMLAR

Şirket, 1995 Yılında Öğütme kapasitesini artırmı, Tras kurutma tesisi ve Çimento değirmeni, otomasyon yatırımı (Önöğütme Tesisi hariç) ile 1994 yılında eksik kalan ve yedeklemesi gereken makina ve teçhizat ile ilgili yatırımlarını tamamlamıştır.

1994 yılından devreden 24.729.327.000 TL. Harcama ile beraber 1995 yılında yapılan yatırım harcamaları;

Öğütme kapasitesi artarımı yatırımı için :229.124.593.686 TL.

Tamamlama yatırımı için : 17.483.735.000 TL.

Aksaray ve Karaman Hazır Beton Santrali yat. için: 2.369.222.179 TL

1995 yılında Teşvik Belgesi yatırımlar için toplam 248.977.550.865 TL harcama yapılmıştır.

1995 yılında İdame Yenileme yatırımları için ayrıca 13.978.048.322 TL'lık harcama yapılmıştır.

B-ÜRETİM

1-İşletmenin Üretim Birimleri Hakkında Özet Bilgiler:

KONKASÖR FİRİN DEĞİRMENİ	250 Ton/Saat kapasiteli hammadde kırıcısıdır. 91 Ton/Saat kapasitelidir. Belirli oranlardaki kalker, kil, demir cevheri karışımını öğütürük farin silolarına depolar.
DÖNER FİRİN 1	3 metre çapında, 90 metre uzunluğunda 280 Ton/Gün kapasiteli yaş sistem bir fırındır.
DÖNER FİRİN 2	3.8 metre çapında 52 metre uzunluğunda 1150 Ton/Gün kapasiteli kuru sistem bir fırındır. Farin ünitesinde hazırlanan hammaddeleri yüksek ısı altında pişirerek klinker ara mamulü üretir.
ÇİMENTO DEĞİRMENLERİ	3 adet toplam 109 Ton/saat kapasiteli Krupp 17/, FLS (75) ve Krupp (17) değİrmenleridir. Klinkere alçı ve katkı maddelerinin de ilavesi ile toz çİmentonun üretimini yapar ve silolara depolar.
KÖMÜR DEĞİRMENİ	15 Ton/Saat kapasitelidir. 1991 yılında LOESCHE firmasından satın alınıp monte edilmiştir. Dinamik separatörlü ve 2 valslidir.
PAKETLEME TESİSLERİ	3 adet toplam 300 Ton/ Saat döner tip paketleme makinası mevcuttur. Silolardan gelen öğütölmüş çİmentonun 50 Kg.lık torbalara doldurulması ile 6 adet nakil bandı üzerinden kamyonlara yüklenmesini sağlar.
KALİTE KONTROL ÜNİTESİ	Üretilen çİmentoların kalite kontrolü TS.687 ve TS 24'e uygun şekilde yapılır. Ayrıca şirketin TSE İmalata Yeterlilik Belgesi TS 10156, TS 26, TS 3441 Türk Standartlarına Uygunluk Belgesi bulunmaktadır.
HAZIR BETON ÜNİTELERİ	2 adet Beton Santralı, 20 adet transmikser ve 4 adet beton pompasından oluşmaktadır. Aksaray ve Karaman illerinde olan bu tesisler toplam 280.000 m3/yıl kapasitelidir. Transmikserlerle inşaat sahasına taşınan hazır beton mobil pompalarla teslim edilmektedir.

2-Üretim Gelişmeleri: Şirketin 1995 yılı klinker ve çimento üretimi, bunun 1994 yılı ile karşılaştırılması aşağıdaki gibidir:

Üretim (000 Ton)	1995	1994	Artış %
Klinker	410.230	414.050	-1
Çimento	420.998	350846	20
Hazır Beton (Metreküp)	118.802	51.503	131

1995 yılında çimentoda program ve geçen yıl değerleri üzerinden üretim gerçekleştirilmiştir.

3-Mamül ve Satış Hareketleri: Şirketin 1995 yılı çimento ve klinker satışları ile bu değerlerin 1994 yılı karşılaştırması aşağıdaki gibidir:

Satışlar (000 Ton)	1995	1994	Artış %
Klinker	102.586	164.041	-37
Çimento	419.265	356.123	18
Hazır Beton (Metreküp)	118.802	51.503	131

Şirketin 1995 yılında bölgemiz için satış payı % 23,3 Türkiye genelinde ise %1,39 olarak gerçekleşmiştir.

Şirketin 1995 yılı maliyetleri ile ortalama satış fiyatı ve 1994 yılı karşılaştırması aşağıdaki gibidir:

Maliyetler (000 TL)	1995	1994	Artış %
Klinker (Sınai Maliyet)	820,7	504,2	62,8
T.Ç.Amb.(Sınai Maliyet)	874,0	519,0	68,4
T.Ç.Amb.(Ticari Maliyet)	1.536,3	848,8	81,0
Ortalama T.Ç.Satış Fiyatı	1.914,6	1.168,5	63,9

4-Randıman ve Prodüktivite Gelişmeleri:

Son üç yılın kapasite kullanımı ve verimlilik yönünden mukayesesi.

	1993	1994	1995
Klinker üretiminde kapasite kullanımı	%104,0	%98,6	%100,7
Çimento üretiminde kapasite kullanımı	%106,5	%80,0	%93,5
Çalışan her gün için üretilen (Ton)			
Klinker	997,5	1.195	1.666
Çimento	2.106,5	2.144	2.524

C- FİNANSAL YAPIYA İLİŞKİN BİLGİLER:

Ön Bilgiler:

Halka Açık OYSA -NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.'nin 1995 yılı faaliyetleriyle ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir:

Şirketin Yıllık Hasılatı	1.108.634.178.832
Devlet Tahvil Faizi, Hazine Bonosu Faizi ve Gelir Ortaklığı Senedi Gelir Payı Toplamı (Repo ve kesin alış satış kazançları bu kapsamda değildir. Sadece vade sonu beklenecek fiilen elde edilenler dahildir.)	5.395.970.200
İndirimler:	
Mali Açıdan Gerekli Olmayan Gelir Reeskontları	9.413.265.669
Sair Vergi Dışı Gelirler.Kıst. Amortisman Vergi Matrahı	4.810.082.000
İlaveler:	
VUK. Hükümlerine Uygun Olmayan	21.864.010.465
Amortisman(Kıst.Amt.)	
Kıdem Tazminatı Karşılığı	28.485.508.462
Binek Oto ½ Giderleri, ½ Amortismanları, ½ KDV'leri	1.308.286.717
Motorlu Taşıtlar Vergileri	38.820.000
Sair Kanunen Kabul Edilmeyen Gider ve Diğer İlaveler	516.657.849
Önceki Yıl Finansman Fonu	36.700.000.000
Emisyon Primleri (520)	1.294.426.436
Kazanç İstisnaları:	
Emisyon Primleri (KVK. 8/5; Geçici Madde 23/6)	1.294.426.436
Diğer İstisnalar:	
Yatırım İndirimi (GVK. Ek Madde 1-6)	230.000.000.000

Şirket Karının Dağıtımına İlişkin Kararlar:

Şirket Yönetim kurulunun teklifi ve Şirket Genel Kurulunun onayı ile 1995 yılı faaliyeti sonucunda elde edilen dönem karından vergi, diğer yasal yükümlülükler ve kanuni ihtiyatların düşülmesinden sonra kalan dönem karının %90'ını Sermaye Piyasası Kanunu'nu dikkate alarak ortaklara temettü olarak dağıtmaya, bundan sonra kalan kısmını ise Olağanüstü yedek Akçe olarak ayrılmasına karar vermiştir.

OYSA-NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ		
1995 YILI		
KURUM VERGİLERİ HESABI		
(50 NOLU TEBLİĞE GÖRE)		
1.	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI (590 VEYA 591)	
2.	VERGİ KARŞILIĞI (370)	
3.	VERGİ ÖNCESİ TİCARİ KÂR veya ZARAR (1+2)	143.843.018.427
İNDİRİMLER		
4.	VERGİYE TABİ OLMAYAN GELİRLER (Liste mucibi) *Bilanço karına dahil edilmiş SERBEST BÖLGE gelirleri Vergi Anlaşması bulunan bir ülkede elde edilmiş olup anlaşmaya göre Türkiye'de vergilenemeyecek olan gelirler *Mali açıdan gerekli olmayan gelir reeskontları *Verilen vadeli çek reeskontu *Bilanço karına dahil edilmiş gelecek yıl gelirleri *Sair vergi dışı gelirler (kıst. Amt. Vergi Math.)	9.413.265.669 4.810.082.000
5.	PERSONELE VERİLECEK TEMETTÜ İKRAMIYESİ (Ana sözleşme hükmü veya Genel Kurul Kararı ile verilecek olan ve kapanan yıla gider yazılmamış bulunan ikramiye)	
6.	DÖVİZ HASILATIN BİNDE BEŞİ (GVK'nun 40/1 inci maddesine göre, ihracat, yurt dışında inşaat, onarma, montaj ve taşımacılık faaliyetlerinde bulunan mükellefler, bu bentte yazılı giderlere ilaveten bu faaliyetlerden döviz olarak elde ettikleri hasılatın binde beşini aşmamak şartıyla yurt dışındaki bu işlerle ilgili giderlerine karşılık olmak üzere götürü olarak hesapladıkları giderleri de indirebilirler.)	
İLAVELER		
7.	KANUNEN KABUL EDİLMİYEN GİDERLER *VUK hükümlerine uygun olmayan amortismanlar Kıst Amortisman *VUK hükümlerine uygun olmayan karşılıklar *Alınan vadeli çek reeskontları *VUK hükümlerine uygun olmayan diğer reeskontlar *Kıdem tazminatı karşılığı *Ödenmemiş SSK primleri *Tahakkuk esasına aykırı olarak bu yıla dahil edilmiş giderler *Dönemsellik ilkesine aykırı olarak bu yıl adahil edilmiş geçmiş yıl veya gelecek yıl giderleri *Diğer kanunen kabul edilmeyen giderler ve ilaveler -Kabul edilmeyen bağışlar -Binek oto ½ giderleri, ½ amortismanlar, ½ KDV'leri -Motorlu taşıt vergileri -Cezalar, gecikme zamları -Sair kanunen kabul edilmeyen giderler ve diğer ilaveler	21.864.010.465 28.485.508.462 1.308.286.717 38.820.000 516.657.849
8.	ÖNCEKİ YIL FİNANSMAN FONU	36.700.000.000
9.	EMİSYON PRİMİ (520) ₺	1.294.426.436
10.	İSTİSNALAR VE ZARAR MAHSUBU ÖNCESİNDEKİ MALİ KAR 3- (4+5+6+)+(7+8+9)	219.827.380.687
KAZANÇ İSTİSNALARI		
11.	İŞTİRAK KAZANÇLARI (KVK 8/1)	
12.	EMİSYON PRİMLERİ (KVK 8/5 ; Geçici Md. 23/b)	1.294.426.436
13.	RÜÇHAN HAKKI KUPONU SATIŞ KAZANÇLARI(KVK 8/5 ; Geçici Md. 23/b)	
14.	(A) Tipli MKYF ve MKYO Gelirleri (KVK 8/6)	

15.	1994 den önce faaliyete geçen eğitim, sağlık ve spor tesislerine ilişkin geçici (5 yıl süreli) istisna (KVK Geçici 21/1-c)	
16.	1993 yılında satılan gayrimenkul veya iştirak hisselerinden kaynaklanan ve tahsilatın 1995 de yapılan kısmı itibariyle yararlanılacak olan istisna (KVK Geçici 21/1-d)	
17.	Gayrimenkullerin veya iştirak hisselerinin satışından kaynaklanan ve KVK'nun Geçici 23/a maddesi uyarınca tatbik olunan istisna	
18.	Üretim tesislerinin ve buna ilişkin gayrimenkullerin aynı sermaye olarak konmasından kaynaklanan ve KVK'nun Geçici 23/a maddesi uyarınca tatbik olunan istisna	
19.	Yurt dışı inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerden sağlanan kazançlara ilişkin istisna (KVK Geçici 24)	
20.	KALAN 10- (11+12+13+14+15+16+17+18+19) Bu meblağ pozitif ise, önceki zarar mahsubuna esas tutardır. Bu meblağ negatif ise, gelecek yıllara devreden zarardır.	218.532.954.251
21.	GEÇMİŞ YIL ZARARLARININ MAHSUBU Öncelikle, geçmiş yıllarda kazanç istisnasından kaynaklanmış olan zararlar, varsa arta kalan kısımdan diğer zararlar mahsup edilir.	
22.	KALAN (20-21) DİĞER İSTİSNALAR	218.532.954.251
23.	Turizm hasılatı İstisnası (KVK 8/3)	
24.	1994 yılından önce devralınmış ve mahsubu yapılmamış kurum zararı (KVK Geçici 21/1-b)	
25.	Yatırım İndirimine esas tutar 22-(23+24)	218.532.954.251
26.	YATIRIM İNDİRİMİ (GVK Ek Madde 1-6) (Öncelikle geçmiş yıllardan devren gelen yatırım indirimi dikkate alınır)	230.000.000.000
27.	FİNANSMAN FONUNA ESAS TUTAR (25-26)	
28.	CARİ YIL FİNANSMAN FONU (KVK Mükerrer 8) (Finansman fonu, 24 üncü satırdaki tutarın %20 sini ve gelecek yılda yapılacak yatırım indirimine konu olabilecek yatırım tutarını aşamaz)	
29.	KURUMLAR VERGİSİ MATRAHI (27-28)	
30.	KURUMLAR VERGİSİ (29 X 0,25)	
31.	%20 ORANLI KURUMLAR VERGİSİ MATRAHI 29+ (14+15+16+23+24)	
32.	%20 ORANLI KURUMLAR VERGİSİ (31 X 0,20)	
33.	ÖDENECEK KURUMLAR VERGİSİ (30 ve 32 'den büyük olanı)	
34.	KURUMLAR VERGİSİ FON PAYI (33 X 0,10)	
	STOPAJ 8GVK Md. 96/6-B)	
35.	HASILAT (Net satışlar + olağan ve olağan dışı tüm hasılat. Yani özet gelir tablosunun C.F. ve I kalemleri)	1.108.634.178.832
36.	Devlet tahvili faizi, hazine bonusu faizi ve Gelir Ortaklığı Senedi gelir payı toplamı (Repo ve kesin alış satış kazançları bu kapsamda değildir. Sadece vade sonu beklenecek fiilen elde edilenler buraya yazılır.)	5.395.970.200
37.	DT.HB. Faizi ve Gos. Gelir payının hasılatı oranı (36:35)	0,00486722338
38.	12,14,15,18 inci sıradaki istisnalar toplamının iştirak kazançları dışındaki kurum kazancına oranı (12+14+15+18) : (10 - 11)	0
39.	37 ve 38 inci sıralardaki oranların toplamı (37 + 38)	0,00486722338
40.	Stopaj matrahının hesabında indirilemeyecek kurumlar vergisi (33 x 39)	0 x 39 = 0

41.	Stopaj matrahının hesabında indirilebilecek kurumlar vergisi (33 - 40)	0
42.	STOPAJ MATRAHI $29 + (13+16+17+19+23+24+25) - 41$	218.532.954.251
43.	Stopaj Matrahının Sıfır Orana Tabi Kısmı $(36 : 35) \times 42$	1.063.648.704
44.	Stopaj Matrahının, Halka Açık ise %5, Değilse %10 Nisbete Yahut Daha Düşük Orana Tabi Kısmı $(19 : 10) \times 42$	
45.	Stopaj matrahının %10 Orana Tabi Kısmı $(13 + 17) : 10 \times 42$	
46.	STOPAJ MATRAHININ HALKA AÇIK ise %10, DEĞİLSE %20 NİSBETE TABİ KISMI $42 - (43+44+45)$	217.469.305.547
47.	STOPAJ TUTARI (44 X 0,05 yahut 0,10 yahut daha düşük oran) + 45 X 0,10) + (46X0,10 veya 0,20)	21.746.930.000
48.	STOPAJ FON PAYI $(47 \times 0,10)$	2.174.693.000
49.	KURUMLAR VERGİSİ, STOPAJ VE FON PAYLARI TOPLAMI (33+34+47+48)	23.921.623.000

OYSA-NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİNİN
31.12.1995 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇOSU

AYRINTILI BİLANÇO (000 TL)

AKTİF(VARLIKLAR)	CARİ DÖNEM	
	31.12.1995	
I-DÖNEN VARLIKLAR		399.481.507
A-Hazır Değerler	3.154.745	
1-Kasa	16.120	
2-Bankalar	3.136.957	
3-Diğer Hazır Değerler	1.668	
B-Menkul Kıymetler	77.331.120	
1-Kamu Kes. Tahvil Senet ve Bono.	77.331.120	
C-Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	39.355.660	
1-Alıcılar	39.355.660	
D-Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	1.869.107	
1-Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	1.926.170	
2-Şüpheli Alacaklar Karşılığı(-)	57.063	
E-Stoklar	224.358.885	
1-İlk Madde ve Malzeme	153.875.881	
2-Yarı Mamuller	53.699.227	
3-Mamuller	4.806.380	
4-Emtia	79.455	
5-Diğer Stoklar	11.079.680	
6-Verilen Sipariş Avansları	818.262	
F-Diğer Dönen Varlıklar	53.411.990	
II DURAN VARLIKLAR		345.561.827
A-Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	293.932	
1-Verilen Depozito ve Teminat	293.932	
B-Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	9.000	
1-Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	9.000	
C-Maddi Duran Varlıklar	343.112.190	
1-Arazi ve Arsalar	1.709.872	
2-Yerüstü, Yeraltı Düzenleri	22.686.560	
3-Binalar	117.140.254	
4-Makine, Tesis ve Cihazlar	776.275.665	
5-Taşıtlı Araç ve Gereçleri	6.746.078	
6-Döşeme ve Demirbaşlar	16.222.968	
7-Birikmiş Amortismanlar (-)	597.669.207	
D-Diğer Duran Varlıklar	2.146.705	
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		745.043.334

OYSA-NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİNİN
31.12.1995 TARİHLİ AYRINTILI BİLANÇOSU

AYRINTILI BİLANÇO (000 TL)

PASİF(KAYNAKLAR)	CARİ DÖNEM	
	31.12.1995	
I-KISA VADELİ BORÇLAR		101.245.417
A- Finansal Borçlar	16.535.031	
1-Uzun Vadeli Kredi Ana Pr.Tk. ve F.	16.535.031	
B- Ticari Borçlar	40.935.972	
1-Satıcılar	39.764.231	
2-Alınan Depozito ve Teminatlar	492.909	
3-Diğer Ticari Borçlar	678.832	
C-Diğer Kısa Vadeli Borçlar	28.370.297	
1-Ortaklara Borçlar	344.497	
2-Ödenecek Vrg. Hrç. Ve Dğ.Kesint.	4.138.695	
3-Ertl. Ve Taks. Bağ. Dvl. Alacak.	3.101.833	
4-Kısa Vadeli Diğer Borçlar	20.785.272	
D-Alınan Sipariş Avansları	4.026.547	
E-Borç ve Gider Karşılıkları	11.377.570	
1-Vergi Karşılıkları	11.377.570	
II- UZUN VADELİ BORÇLAR		154.564.207
A-Finansal Borçlar	99.225.078	
1-Banka Kredileri	9.973.153	
2-Diğer Finansal Borçlar	89.251.922	
B-Diğer Uzun Vadeli Borçlar	3.101.833	
1-Ertl. Ve Taks. Bağl.Devlet Alacak.	3.101.833	
C-Borç ve Gider Karşılıkları	52.237.296	
1-Kıdem Tazminatı Karşılığı	52.237.296	
III- ÖZ SERMAYE		489.233.710
A-Sermaye	199.795.050	
B-Emisyon Primi	4.063.047	
C-Yeniden Değrleme Değr Artışı	140.279.404	
1-Duran Varlıkların Değr Artışı	140.279.404	
D-Yedekler	22.013.868	
1-Yasal Yedekler	21.531.317	
2-Olağanüstü Yedekler	378.551	
3-Maliyet Artış Fonu	104.000	
E-Net Dönem Karı	123.082.341	
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI		745.043.334

BİLANÇO DİPNOTLARI VE AÇIKLAMALARI

1) İşletmenin fiili faaliyet konusu: Çimento ve Hazır Beton üretim ve satışı.

2) Sermayenin %10 ve daha fazlasına sahip ortakların :

ORTAKLAR	PAY TUTARI (TL)	ORANLARI (%)
ÇİMSA A.Ş.	38.671.531.500	19.36
ADANA ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.	38.330.679.500	19.19
AKBANK T.A.Ş.	27.069.831.000	13.55
ORDU YARDIMLAŞMA KURUMU	19.989.439.700	10.01

3) Sermayeyi temsil eden hisse senetlerine tanınan imtiyazlar: İmtiyazlı Hisse Senedi yoktur.

4) Kayıt sermayeli ortaklıklarda kayıtlı sermaye tutarı: 31.12.1995 tarihi itibarıyla kayıtlı sermaye tavanı 200.000 Milyon TL.'dir.

5) Yıl içinde yapılan sermaye artırımları ve kaynakları: (Milyon TL)

Artırım Tarihi	Artırım Tutarı	Nakit	Yedekler	YDDAF
08.09.1995	122.951	76.844	---	46.107.

6) Yıl içinde ihraç edilen hisse senedi dışındaki menkuy kıymetler: Yoktur.

7) Yıl içinde itfa edilen borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler: Yoktur.

8) Cari dönemde duran varlık hareketleri: (Milyon TL.)

a) Satın alınan, imal veya inşa edilen maddi duran varlıkların maliyeti 238.226 TL.

b) Satılan veya hurdaya ayrılan maddi duran varlık maliyeti: 311 TL.

c) Cari dönemde ortaya çıkan yeniden değerlendirme artışları: 134.111 TL.

-Varlık maliyetlerinde (+) : 275.680 TL.

-Birikmiş amortismanlarda (-): 141.569 TL:

9)Cari ve gelecek dönemlerde yararlanılacak yatırım indiriminin toplam tutarı: 230.665 Milyon TL.

10)İşletmenin ortaklar, iştirakler ve bağlı ortaklıklarla olan alacak borç ilişkisi (Milyon TL.)

	Alacaklar		Borçlar	
	Ticari	Tic.Olmayan	Ticari	Tic.Olmayan
1-Ortaklar	941	-	249	344
2-Bağlı Ortaklık	-	-	-	-
3-İştirakler	-	-	-	-

11)Stoklar ve diğer bilanço kalemlerinde uygulanan değerlendirme, envanter ve amortisman ayırma yöntemleri, bunlarda ve diğer muhasebe politikalarında önceki dönemlere göre yapılan değişiklikler, bu değişikliğin parasal etkileri ve işletmenin sürekliliği ile dönemsellik varsayımlarını değiştirecek muhtemel gelişmeler ve bunların gerekçeleri: Yoktur.

12)Tebliğin 1 nolu ekinde belirdilen bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan ve açıklamayı gerektiren hususlara ilişkin bilgi:

Kayıtlı sermaye tavanı 05.02.1996 tarihli Olağanüstü Genel Kurul kararı ile 1 Trilyon TL. Ye çıkarılmış olup, söz konusu genel kurul toplantı tutanağı 12.02.1996 gün ve 3977 sayılı TTS Gazetesinde yayımlanmıştır.

13)Tebliğin 2 nolu ekinde belirtilen şartta bağlı zararlar ile her türlü şartta bağlı kazançlara ilişkin bilgi:

14)İşletmenin gayri safi KÄR oranları üzerinde önemli ölçüde etkide bulunan muhasebe tahminlerinde değişikliklere ilişkin bilgi ve bunların parasal etkileri: Yoktur.

15)Aktif değerler üzerinde mevcut bulunan toplam ipotek veya teminat tutarları: Yoktur.

16)Aktif değerlerin toplam siforta tutarı: 1.275.657 Milyon TL.

17)Alacaklar için alınmış olan ipotek ve diğer teminatların toplam tutar:
97.594 Milyon TL.

18)Pasifte yer almayan taahhütlerin toplam tutarı :56.747 Milyon TL.

-Akbank T.A.Ş.'den alınan teminat mektupları: :50.239 Milyon TL.

-Kredi temini için verilen senetler :6.508 Milyon TL.

19)Bankalardaki mevduatın bolake olanına ilişkin tutarlar: Yoktur.

20)Bilançoda maliyet bedeli üzerinden gösterilmiş menkul kıymetlerin ve finansal duran varlıkların borsa rayiçlerine göre, borsa rayiçleri üzerinden gösterilmiş menkul kıymetlerin ve finansal duran varlıkları maliyet bedellerine göre değerlerini gösteren bilgi: (Milyon TL.)

Menkul Kıymetin Cinsi	Maliyet Bedeli	Rayiç Bedeli
Hazine Bonosu (9B-OZ)	855	1.148
Hazine Bonosu (3B KV)	50.286	59.164
Hazine Bonosu (Repo)	23.231	23.447
Hazine Bonosu(Repo)	2.959	2.985
TOPLAM	77.331	86.744

21)Menkul kıymetler ve bağlı menkul kıymetler grubu içinde yer alıp işletmenin ortakları, iştirakleri ve bağlı ortaklıklar tarafından çıkarılmış bulunan menkul kıymet tutarları ve bunları çıkaran ortaklıklar: Yoktur.

22)Mali tablolardaki "diğer" ibaresini taşıyan hesap kalemlerinden dahil olduğu grubun toplam tutarının %20'sini veya bilanço aktif toplamının %5'ini aşan kalemlerin ad ve tutarları : (Milyon TL.)

a)Kısa Vadeli Diğer Alacaklar		1.926
-E.G.Müh. Tic. Ltd. Şti.	36	
-Onurel Makina	260	
-T.Ş.Fab.ankara Mak. Fab.	66	
-Biçim mühendislik	36	
-Oytur Turizm Tic. Ltd. Şti.	1.264	
-Halil Bengü	57	
-Diğer Kişi ve Kuruluşlar	207	
b)Diğer dönen Varlıklar		53.412
-96 yılında itfa edilecek giderler	17.040	
-Repo ve menk. Kıymet geliri reeskontu	9.413	
-96 yılında indirilecek KDV	6.655	
-İthalde ertelenen KDV	20.304	
		2.147
c)Diğer Duran Varlıklar		
-1996/1997 yıllarında indirilecek KDV	1.997	
-1997 yılına ait kira ödemesi	150	
d)Kısa Vadeli Diğer Borçlar		20.785
-Aralık ayı personel net ücreti	481	
-İthalde ertelenen KDV	20.304	
e)Diğer Finansal Borçlar		89.252
-T.Çim. Müs. Birliği Kredisi	3.444	
-Dış Kredi	85.808	

23)"Diğer Alacaklar" ile "Diğer Kısa ve Uzun Vadeli Borçlar" hesap kalemi içinde bulunan ve bilanço aktif toplamının yüzde birini aşan, personelden alacaklar ile personele borçlar tutarlarının ayrı ayrı toplamları:

Bilanço aktif toplamının %1'ini aşan personelden alacak ve borç yoktur.

24)Ortaklar, iştirakler ve bağlı ortaklıklardan alacaklar nedeniyle ayrılan şüpheli alacak tutarları ve bunların borçluları: Yoktur.

25)Vadesi gelmiş bulunan ve henüz vadesi gelmeyen alacaklar için ayrılan şüpheli alacak tutarları : Yoktur.

26)İşletme ile dolaylı sermaye ve yönetim ilişkisine sahip iştirakler ve bağılı ortaklıkların dökümü ile iştirakler ve bağılı ortaklıklar hesabında yer alan ortaklıkların isimleri ve iştirak oran ve tutarları: Yoktur.

27)İştirakler ve bağılı ortaklıklarda içsel kaynaklardan yapılan sermaye artırımını nedeniyle elde edilen bedelsiz hisse senedi tutarları: Yoktur.

28)Taşınmazlar üzerinde sahip olunan aynı haklar ve bunların değerleri: Yoktur.

29)Duran varlıklarda son üç yılda yapılan yeniden değerlendirme tutarları: (Milyon TL.)

Yıl	Yeniden Değerleme
1993	15.909
1994	50.322
1995	134.111

30)Yabancı paralarla temsil edilen ve kur garantisi olmayan alacak ve borçlar ile aktifte mevcut yabancı paraların ayrı ayrı tutarları ve TL'na dönüştürülme kurları:

a)Borçlar:

Alacaklı	Döviz Cinsi	Döviz Tutarı	Kur (TL)	Tutar (Milyon TL)
Çitosan	DEM	2.275.896,13	41.527	94.511
Çitosan	DEM	49.413,99	41.736	2.062
Refratechnik	DEM	40.812,75	41.527	1.695

b)Alacaklar: Yoktur

c)Aktifte yabancı para yoktur.

31)Ortaklar, iştirakler ve bağılı ortaklıklar lehine verilen garanti, taahhüt, kefalet, avans, ciro gibi yükümlülüklerin tutarı: Yoktur.

32)Kategorileri itibariyle yıl içinde çalışan personelin ortalama sayısı:152 kişi.

33)Mali tabloları önemli ölçüde etkileyen yada mali tabloların açık, yorumlanabilir ve anlaşılabilir olması açısından açıklanması gereken diğer hususlar:

Yukarıdaki maddelerde yer almayı işletme için belli bir öneme sahip olan muhasebe politikaları:

VERGİ KARŞILIKLARININ HESAPLANMASI:

A)Kurumlar Vergisi	----
Dönem Karı	143.843
Vergi Matrahına İlaveler	53.508
Vergi matrahından tenziller(-)	6.105
Kurum Kazancı	191.246
Yatırım İndirimi(-)	191.246
Kurumlar Vergisi Matrahı	----
Kurumlar Vergisi	----
b)Gelir Vergisi	
Kurum Kazancı	191.246
(0) Vergiye tabi Haz. Bono. Geliri (-)	2.513
Gelir Vergisi Matrahı	188.733
Gelir Vergisi	18.874
Fon	1.887
Toplam Vergi Karşılığı (18.874+1887)	20.761

OYSA-NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİNİN
31.12.1995 TARİHLİ AYRINTILI GELİR TABLOSU

AYRINTILI GELİR TABLOSU (000 TL.)

	CARİ DÖNEM	
	31.12.1995	
A- BRÜT SATIŞLAR		1.108.960.207
1-Yurt İçi Satışlar	1.108.960.207	
B-SATIŞLARDAN İNDİRİMLER		74.867.586
1-Satış İskontoları (-)	45.901	
2-Diğer İndirimler (-)	38.257.269	
3-Diğer İndirimler (-)	36.564.416	
C-NET SATIŞLAR		1.034.092.621
D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)		610.767.367
BRÜT SATIŞ KAR/ZARARI		423.325.254
E-FAALİYET GİDERLERİ		197.231.946
1-Pazarlama Satış ve Dağ. Gider (-)	99.216.011	
2-Genel Yönetim Giderleri (-)	98.015.935	
ESAS FAALİYET KAR/ZARARI		226.093.308
F-DİĞER FAALİYETLERDEN GELİRLER VE KARLAR		63.642.630
1- Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	61.273.694	
2-Faaliyetle İlgili Diğer Gelir ve Kar.	2.368.936	
G-DİĞER FAALİYETLERDEN GİDERLER VE ZARARLAR (-)		1.749.853
H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)		50.367.032
1-Kısa Vad. Borç. Gid. (-)	1.297.043	
2-Uzun Vad. Borç. Gid. (-)	49.069.989	
FAALİYET KARI/ZARARI		237.619.053
I-OLAĞANÜSTÜ GELİRLER VE KARLAR		10.898.928
1-Önceki Dönem Gelir ve Karları	5.250.732	
2-Diğer Olağanüstü Gelir ve Karlar	5.648.196	
J-OLAĞANÜSTÜ GİDERLER VE ZARARLAR (-)		104.674.963
1-Çalışmayan Kıs. Gid. ve Zarar (-)	82.347.209	
2-Önceki Dönem Gid. Ve Zarar. (-)	22.285.789	
3-Diğer Olağanüstü Gid. Ve Zar. (-)	41.965	
DÖNEM KARI VEYA ZARARI		143.843.018
K-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER		20.760.677
NET DÖNEM KARI VEYA ZARARI		123.082.341

GELİR TABLOSU DİPNOTLARI

1)Dönemin tüm amortisman giderleri ile itfa ve tükenme payları:(MilyonTL)

a)Amortisman giderleri: 191.315

aa)Normal amortisman giderleri: 146.042

ab)Yeniden değerlemeden doğan amortisman giderleri: 45.273

2)Dönemin reeskont ve karşılık giderleri:

Kıdem tazminatı karşılığı 28.486 Milyon TL

3)Dönemin tüm finansman giderleri : 50.367 Milyon TL

a)Üretim maliyetine verilenler:

b)Sabit varlıkların maliyetine verilenler:

c)Doğrudan gider yazılanlar: 50.367 Milyon TL

4)Dönemin finansman giderlerinden ortaklar, bağlı ortaklık ve iştiraklerle ilgili kısmın tutarı: yoktur.

5)Ortaklar, bağlı ortaklık ve iştiraklerle yapılan satış ve alışlar:

a)Ortaklara yıpalan satış tutarı: 129.330 Milyon TL.

-Akçimento T.A.Ş. 129.330 Milyon TL

b)Ortaklardan alışlar tutarı: 60.699 Milyon TL.

-Akçimento T.A.Ş. 60.699 Milyon TL.

6)Ortaklar bağık ortaklık ve iştiraklerden alınan ve bunlara ödenen faiz, kira ve benzerleri:

Ortaklara ödenen faiz tutarı: 1.922 Milyon TL.

-Akbank T.A.Ş. / 1.922 Milyon TL.

7)Yönetim kurulu başkan ve üyeleriyle genel müdür, genel koordinatör, genel müdür yardımcılarını gibi üst yöneticilere cari dönemde sağlanan ücret ve benzeri menfaatlerin toplam tutarı:

Üst yönetime ödenen ücret ve benzeri 5.595 Milyon TL.

8)Amortisman hesaplama yöntemleri ile bu yöntemlerde yapılan değişikliklerin dönemin amortisman giderlerinde meydana getirdiği artış (+) veya azalış (-) : Yoktur.

9)Stok maliyeti hesaplama sistemleri: Stok maliyeti hesaplama sistemi "safha maliyeti" ve "ortalama maliyeti " uygulanmaktadır.

10)Varsa tamamen veya kısmen fiili stok sayımı yapılamamasının gerekçeleri: Stoklar fiili sayım yöntemi ile sayılmıştır.

11)Yurt içi ve yurt dışı satışlar hesap kalemi içinde yer alan ürün, hurda, döküntü gibi maddelerin satışları ile hizmet satışlarının ayrı ayrı toplamalarının brüt satışların yüzde yirmisini aşması halinde bu madde ve hizmetlere ilişkin tutarları: Hurda, döküntü, yan ürün ve hizmet satışı yoktur.

12)İşletmenin varsa satışlarıyla ilgili teşvik ve sübvansiyonlar hakkında bilgi: Satışlarla ilgili teşvik ve sübvansiyon yoktur.

13)Önceki döneme ilişkin gelir ve giderler ile önceki döneme ait gider ve zararların tutarlarını ve kaynaklarını gösteren açıklayıcı not: (Milyon TL.)

a)Önceki döneme ilişkin gelir ve karlar	5.251
-1994 yılı Kısıt Amortisman uygulaması nedeniyle eksik ayrılan amortismanına isabet eden ve Vergi Dairesince terkin edilen vergi ve fon	4.810
-Önceki yıllarda üretim için ambar çıkışı yapılan ancak kullanılmayarak 1995 yılında ambara iade girişi yapılan 12.500 ton Tras bedeli	441
b)Önceki döneme ilişkin gider ve zararlar	22.286
-Mahkeme kararı ile ödenen iş kazası tazminatı	422
-1994 yılı kıst amortisman farkı	21.864

14)Adi ve imtiyazlı hisse senetleri için ayrı ayrı gösterilmek koşuluyla, hisse başına Kâr ve Kâr payı oranları:

Adi Hisse senedi sahiplerine hisse başına Kâr 574 TL.

Adi Hisse senedi sahiplerine hisse başına Kâr payı oranı %57,4

Şirket Dönem Karından hesaplanan değerler:

Dönem Karı	143.843.018.427
Ödenecek Vergiler	20.760.677.000
-Kurumlar Vergisi	----
-Gelir Vergisi	(18.873.343.000)
-Fon Payları	(1.887.334.000)
-Vergi Karşılıkları(-)	----
I.Tertip Yasal Yedek Akçe	7.192.150.921
(143.843.018.427 X 0,05)=	
Net Dağıtılabılır Dönem Karı	115.890.190.506
(123.082.341.427 - 7.192.150.921)=	
-Ortaklara Temettü	114.682.358.700
(115.890.190.506 X 0,90)= 104.301.171.455	
=(104.301.171.455 + 10.430.117.146)=114.731.288.601	
=(114.731.288.601 - 48.929.901) =114.682.358.700	
.II.Tertip Yasal Yedek Akçe	1.158.901.905
(123.082.341.427 - 7.192.150.921)=115.890.190.506	
=(115.890.190.506 - 104.301.171.455) =11.589.019.051	
=(11.589.019.051 X 0,10)= 1.158.901.905	
Olağanüstü Yedekler	48.929.901
(114.731.288.601 X 0,0004264739)= 48.929.901	
Hisse Başına Karlar (TL. %)	287 %57,4

Oysa-Niğde Çimento Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketinin 1995 yılına ilişkin olup 590 DÖNEM NET KARI HESABI'nda izlenen 143.843.018.427 TL, 1996 yılı açılış kaydından sonra 570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI HESABI'na aktarılır. Bu kayıt aşağıdaki gibi olur.

590 DÖNEM NET KARI	143.843.018.427
590 01 1995 Yil.Dön.Net Karı	
570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	143.843.018.427
570 01 1955 Yılılı Dönem Karı	
Dönem net karının izleyen yıl içerisinde aktarılması	/

Nisan ayı içerisinde yapılacak kayıt ise;

570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	20.670.677.000
570 01 1995 Yılı Dönem Karı	
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	20.760.677.000
360 02 Gelir Ver.	18.873.343.000
360 03 Fon Payı	1.887.334.000
Gelir vergisi ve fon payı kesintisinin yapılması	

Oysa-Niğde Çimento Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketinin 1995 yılı için Kurumlar Vergisi olmaması nedeniyle herhangi bir muhasebe kaydı yapılmayacaktır.

Diğer dağıtımlar olan, ortaklara Kâr payı, yasal yedekler ile olağanüstü yedek akçelerin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	123.082.341.427
570 01 1995 Yılı Dönem Karı	
331 ORTAKLARA BORÇLAR HESABI	114.682.358.700
331 01 Ort. I.Kâr Payı	104.301.171.455
331 02 Ort.II.Kar Payı	10.381.187.245
540 YASAL YEDEKLER	8.351.052.826
540 01 I.Ter. Yed.Akç.	7.192.150.921
540 02 II Ter. Yed.Akç	1.158.901.905
542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER	48.929.901
542 01 Olağanüstü Yd.Akç.	48.929.901
Diğer dağıtımların kaydedilmesi	

OYSA-NİĞDE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİNİN 31.12.1995 TARİHLİ KÂR DAĞITIM TABLOSU

	1995
1. DÖNEM KARI	143.843.018.427
2. ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜKLER (-)	(20.760.677.000)
-Kurumlar Vergisi	----
-Gelir Vergisi	18.873.343.000
-Fon Payları	1.887.334.000
NET DÖNEM KARI	123.082.341.427
3. GEÇMİŞ YIL ZARARLARI (-)	----
4. I.Tertip Yasal Yedek Akçe	(7.192.150.921)
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KARI	115.890.190.506
5. Ortaklara Temettü (1 inci ve 2 inci)	(114.682.358.700)
6. II.Tertip Yasal Yedek Akçe	(1.158.901.905)
7. Olağanüstü Yedekler	(48.929.901)

SONUÇ

Sermaye şirketlerinde kârın dağıtılmasına karar verilmesi halinde bazı unsurlar dikkate alınarak kar dağıtım politikaları oluşturulmalıdır.

Şirketlerin kâr dağıtım politikalarını etkileyen en önemli unsur yatırım politikalarıdır. Şirketlerin yeni yapacakları yatırımlar dönem içerisinde elde edilen net kârın dağıtılmamasına neden olabilir. Bunun yanında şirketin gelecekteki gelir beklentileri veya nakit sıkıntısı içinde olması kâr dağıtım politikalarını olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir.

Kâr dağıtım politikasının sağlıklı ve düzenli yapılması şirketi güçlü tutar. Bu nedenle şirketler yeni yatırımlara yer vermelidir. Yeterli miktarda kâr elde eden şirketlerin elde ettikleri bu kârları yedeklere ayırmak suretiyle kâr dağıtmaması ne kadar hatalıysa, şirketin mali yapısını etkileyecek ve gelişme imkanlarını azaltacak veya ortadan kaldıracak bir kâr dağıtım politikası da o kadar hatalı ve yanlıştır.

Dönem Kârından vergiler, yasal yedekler, ana sözleşme ve diğer yasalar gereği ayrılması gereken diğer fonlar ayrılmadıkça ortaklara kâr dağıtılamayacağı yasa gereğidir. Bununla birlikte şirketin bilançosunda geçmiş yıl zararları varsa bunlar kardan mahsup edilmedikten sonra kâr dağıtımının yapılamayacağıda yasa gereğidir.

Halka kapalı anonim şirketlerle halka açık anonim şirketlerin ayrıldıkları temel noktanın kar dağıtımında olduğu görülmüştür. Çünkü, yalnızca Türk Ticaret Kanunu'na tabi anonim şirketlerde I. Temettü uygulaması gerek oran gerekse dağıtım açısından SPK'ıda belirtilenden farklıdır. SPK'ya tabi olmayan şirketlerde I. Kar payı oranı en az %5 olarak sınırlandırılmıştır. Bu şekilde düzenlemedeki temel amaca; kara katılanların daha tatmin edici pay almalarını sağlamaktır.

Halka açık anonim şirketlerde ise getirilen son değişiklik ile; SPK'ya tabi halka açık şirketlerde, I. Kar Payı Dağıtılabilir Net Karın % 50'sinden az olamayacaktır." şeklinde değiştirilmiştir. Bu düzenlemeyle, dağıtılabilir I. Kar Payının en az tutarı belirlenirken, üst sınırı belirlemeye gidilmemiştir. Bu şekilde düzenlenmesi kar payı alacakların yararını gözetilen bir düzenlemedir.

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığı altında OYSA-Niğde Çimento Sanayii ve Ticaret Anonim Şirketinin 1995 yılında yapmış olduğu faaliyetler göz önüne alınarak şu sonuçlar çıkarılabilir.

Şirket 1994 yılında yapmış olduğu 230.000.000.000 TL yatırım indiriminden faydalanmak suretiyle kurumlar vergisinden muaf olmuştur. Şirket yatırım yapmak suretiyle, fabrikanın daha da büyümesi ve gelişmesine imkan sağlamıştır.

Şirket TTK'ya göre yasal yedeklerini ayırmıştır. Ortaklara birinci ve ikinci kar payı dağıtıldığı için II. tertip yedek akçede hesaplanmıştır. Ayrıca kalan kar üzerinden olağanüstü yedek akçe ayrılmasına da karar vermiştir.

Halka açık bir anonim şirket olması nedeniyle SPK'ya göre en az %50 oranında I. kar payı dağıtması gerekirken, şirket Yönetim Kurulu önerisi ve Genel Kurul kararı ile Dağıtılabilir Karın %90'ını ortaklarına dağıtmıştır. Bu ortaklar açısından şirket üzerinde pay sahibi olmanın cazibesini artıracak, ortakların şirkete olan güvenlerini pekiştirecektir. Sermayenin daha da artmasına imkan sağlayacaktır.

Bütün bu dağıtımların Tekdüzen Muhasebe Sistemine uygun olarak yapılması ve mali tabloların ülkemiz genelinde aynı şekilde düzenlenmesi şirket yöneticileri, sermaye sahipleri, bilanço analizcileri, vergi inceleme elamanları, mali yargı organları, bilirkişiler ve denetçiler açısından kolay anlaşılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ABAY, Ramazan, Muhasebe II, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul, 1992

AKDOĞAN, Abdurrahman, KIZILOĞLU, Şükrü, EYÜPGİLLER Saygın, Türk Vergi Sistemi, Gazi Üniversitesi Yayın No:42, Ankara, 1984

AKGÜÇ, Öztin, Mali Tablolara Analizi, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 38, Ankara, 1973

ALPUGAN, Oktay-DEMİR, M.Hulusi-OKTAV, Mete- ÜNER, Nurel, İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, Beta Yayınları, İstanbul, 1987

ALVER, Cemil, Şirketler Muhasebesi ve Şirketler Hukuku, Alver Yayınları, Ankara, 1994

ATAMAN, Ümit; Şirketler Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1995

AYPEK, Nevzat-ERGİN, Abdullah, Muhasebe Teknikleri 4, Tutubay Yayınları, Ankara, 1994

BEKTÖRE, Sabri, Muhasebe, Eskişehir, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, 1979.

BEKTÖRE, Sabri-BENLİGİRAY, Yılmaz, Şirketler ve Kooperatifler Muhasebesi, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, Eskişehir, 1989

BULUTOĞLU, Kenan, Türk Vergi Sistemi, Ankara, 1988

BURSALI, Nasuhi, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Sayı I., 1985

DOĞAN, Muammer, İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1995

- DOMANIÇ, Hayri, Anonim Şirketler, İstanbul, 1979
- DPT, Şirketler Hukuku, Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Cilt: 1, Kasım, 1995
- ERİMEZ, Rüstü, Şirketlerde Kâr Dağıtımını Yedek Akçeler ve Vergileme, Temel Yayınları, İstanbul, 1985
- HİÇŞAŞMAZ, Mazhar, Bilanço ve Gelir Tabloları Analizi, A.İ.T.İ.A. Yayın No:181, Ankara, 1982
- J.Thielland, Traite de Comptabilite, (Erimez, Şükrü)
- KARAŞİN, A.Gültekin, Sermaye Piyasası Analizleri, SPK.Yayınları, Yayın No: 4, İkinci Baskı, Ankara, 1987
- KARTAL, Ali, Maliyet Muhasebesi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No:402, Eskişehir, 1994
- KİPER, Osman, Uygulamada Ticaret Şirketleri, Arpaz Matbaacılık Tesisleri, İstanbul, 1981
- KİPER, Osman, Uygulamada Ticaret Şirketleri, Beta Yayınları, İstanbul, 1995
- KİSHALI, Yunus, Şirketler Muhasebesi, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1994
- KIZILOT, Şükrü, Ticaret Şirketleri Muhasebesi, Savaş Yayınları, Ankara, 1987
- KOÇ, Yüksel-Yalkın, Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması, 3. baskı, Ankara, 1978
- KORKUSUZ, Mehmet, Maliye Postası Dergisi, Sayı:364, I Kasım 1995, Ankara
- KULAK, Mehmet-AKBULUT Şerafettin, Muhasebe Teknikleri, Ankara, 1992

LALIK, Ömer, Şirketler Muhasebesi, Ankara, 1985

Leon Batardona: L'inventaire et le bilan

Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri, D.P.T 863-Kd sayılı Yayını, 1994

MÜFTÜOĞLU, Tamer, İşletme İktisadı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1989

ÖZBALCI, Yılmaz, Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Olgaç matbaası Ankara, 1982

ÖZER ERTUNA, İbrahim, Yatırım ve Portföy Analizi, İstanbul, 1991

Plan Comptable General 1957

PULAŞLI, Hasan, Şirketler Hukuku, Mimoza Yayınları, Konya, 1995

R.Kennedy-S.Müllen, Finansal Durum Tabloları, Çev. Doç.Dr. Atilla Gönenli, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yayınları, 1966

ROBERT, K. Jeadike-ROBERT, T. Sprouse, Les Flux Dans l'Entreprise

SAYDAR, Rasim, Ticari ve Mali Bilançolar, 1981

Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu İ.M.K.B. Eğitim Yayını No:1 Ekim, 1995

SEVİLENGÜL, Orhan, Genel Muhasebe, 3. baskı, Ankara, 1994

SEVİLENGÜL; Orhan, Genel Muhasebe, 2.baskı, Ankara, 1992

SİHAY, Jale-LALIK, Ömer, Şirketler Kooperatifler Muhasebesi, Kalite Matbaası, Ankara, 1977

SOYDAN, Hakkı-GÜCENME, Ümit, Şirketler Muhasebesi,
Uludağ Üniversitesi Basımevi,
1991

SÜRMEİ, Fevzi,-BENLİGİRAY, Yılmaz, Genel Muhasebe,
Anadolu Üniversitesi Açıköğretim
Fakültesi Yayın No: 366 I.Fasikül,
Eskişehir, 1993

ŞENYÜZ, Doğan, Türk Vergi Sistemi, Ezgi Kitabevi
Yayınları, 1.baskı, Bursa, 1995

ŞİMŞEK, M. Şerif, İşletme Bilimlerine Giriş,Konya,
1993

TAN, Mehmet-ERDOĞAN, Sebahattin-DÜNDAR, Mustafa, Kâr
Dağıtımı ve Vergilendirilmesi,
Ankara Serbest Muhasebeci ve
Mali Müşavirler Odası Yayınları
No:10, Ankara, 1995

TOSUN, Kemal, Yönetim ve İşletme Politikası,
İstanbul Üniversitesi İşletme
Fakültesi Yayın No:232, İstanbul,
1990

TÜSİAD,AT'da Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Çalışmaları,
Yayın No:TÜSİAD-
T/89.3125,İstanbul, 1989

TÜZÜN, Necat, Şirketler Hukuku, Ankara, 7. baskı,
1983

ULUSOY, Yılmaz, Mukayeseli Şahıs Şirketleri,
Ankara, 1977

ÜSTÜN, Rifat, Yönetim Muhasebesi, Bilim Teknik
Yayınevi, İstanbul, 1992

WELSCH, A.GLENN, Çev.ERDAL, Yalman- ÇAPÇI, Enver-ÇAPÇI,
Betül- TAYANÇ, Tunç - TAYANÇ,
Füsun-AKSADE, Asım- AKOĞLU,
Tuncay, İşletme Bütçeleri "Kar
Planlaması ve Kontrolü, Ankara,
1978

WILIAM, A.Paton, ROBERT, L. Dixon, ESSENTIALS OF
ACCOUNTING, Çev. AYSAN,
Mustafa A., Muhasebenin
Temelleri, İstanbul, 1964

YÜCESOY, Cevat, Ticaret Şirketleri ve Muhasebesi,
İstanbul, 1966

YARARLANILAN KANUNLAR

Türk Ticaret Kanunu

Vergi Usul Kanunu

Sermaye Piyasası Kanunu

Gelir Vergisi Kanunu

Borçlar Kanunu

Kurumlar Vergisi Kanunu

Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, Seri No: 50.

Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, Seri No:51

Muhasebe Usul Genel Tebliği

Tek Düzen Hesap Planı Uygulaması

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM YÜZLÜ
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**